

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

35 *let*
časopisu
VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ PÁTÝ ROČNÍK

4

Zkušenosti z Velké vlastenecké války a jejich význam v soudobých podmínkách

Sovětský lid vstupuje pod vedením Komunistické strany Sovětského svazu do závěrečného roku jedenácté pětiletky a s velkým pracovním elánem jde vstříc XXVII. sjezdu KSSS a 40. výročí velkého vítězství nad fašistickým Německem. K důstojnému uvítání oslav těchto historických událostí se připravují i sovětské ozbrojené síly, které prošly slavnou bojovou cestu a vždy, spolu s armádami našich spojenců stojí na stráž míru a bezpečnosti zemí socialistického společenství.

Za 67 let existence doznala naše armáda a námořnictvo pod vedením ÚV KSSS a díky úsilí všeho lidu významných změn: došlo k podstatným kvalitativním změnám v jejich technickém vybavení, organizaci, v rozvoji vojenského umění a ve všech oblastech jejich výstavby a přípravy.

Sovětské ozbrojené síly vycházejí ze všeho prospěšného a racionálního z předěšlých vojenských zkušeností. Staly se pokračováním těchto zkušeností na kvalitativně nové úrovni. V celém nejbohatším arzenálu vojenských zkušeností sovětského státu mají zvláštní význam zkušenosti z Velké vlastenecké války. V usnesení ÚV KSSS „Ke 40. výročí vítězství sovětského lidu ve Velké vlastenecké válce v letech 1941—1945“ se zdůrazňuje, že „vítězství ve Velké vlastenecké válce dokázalo

přednost sovětské vojenské vědy a vojenského umění, vysokou úroveň strategického velení a bojového mistrovství našich vojenských kádřů“.

V čem spočívá hodnota zkušeností z Velké vlastenecké války, čím je určen jejich význam pro současné podmínky?

Dějiny dokázaly, že vítězství sovětského lidu ve Velké vlastenecké válce, přednost vojenské teorie a praxe a získané vojenské zkušenosti byly logickým odrazem předností našeho společenského, ekonomického a státního zřízení, které dokázalo svou historickou životnost a nezlomnost.

Sovětské ozbrojené síly vždy byly a jsou vychovávány v duchu věrnosti marxisticko-leninské ideologii, věci komunistické strany a sovětského lidu, v duchu přátelství národů a internacionalismu. To vše, stejně jako i spravedlivé cíle války, vysoké ideje všelidové obrany socialistické vlasti a osvobození fašismem porobených národů Evropy vyvolávaly v řadách vojáků armády a námořnictva masové hrdinství, snahu neustále zdokonalovat vojenské mistrovství a obětavě plnit své vojenské povinnosti.

Naše vojenská praxe byla založena na pokrokové sovětské vojenské teorii, jejíž základy vytvořil již V. I. Lenin. Organizátorkou a inspirátorkou všech našich vítězství byla Komunistická strana sově-

ského svazu, která sjednotila a mobilizovala všechny síly lidu, úsilí vojáků ozbrojených sil a pracovníků týlu k dosažení vítězství.

Všechny tyto zásadní přednosti naší vojenské teorie a praxe jsou základem výstavby a přípravy sovětských ozbrojených sil i v dnešní době. Současně máme na zřeteli i skutečnost, že všechny tyto sociálně politické, ekonomické a ideologické faktory, znamenající velké přednosti, by samy o sobě nezajistily vítězství ve válce. V každém období rozvoje vojenství je třeba dovedně jich využívat s ohledem na měnící se podmínky a konkrétní úkoly výstavby a přípravy ozbrojených sil.

Jak známo, před začátkem Velké vlastenecké války jsme měli v té době pokrokovou vojenskou vědu. Válka, jako vždy, podrobila surově prověrce všechny její zásady a zcela opodstatněně lze tvrdit, že tuto prověrku přežily. Rozhodně v celé vojenské historii není podobného příkladu, kdy by se podařilo s takovou přesností předvídat charakter budoucí války.

Nesprávné by však bylo, kdybychom hovořili o tom, že se nám před válkou podařilo předvídat všechno správně a učinit vše potřebné pro praktické zvládnutí vojenské teorie. Ne zcela správně byly posuzovány změněné podmínky počátečního období války a způsoby odražení nečekaného napadení agresora. Jak teoreticky, tak i prakticky byly podceňovány otázky obrany v operačně strategickém měřítku. V situaci, která se vytvořila před válkou, bylo zapotřebí nejen formálního přiznání oprávněnosti obrany, ale i podstatného přepracování způsobu jejího vedení a především pak praktické přípravy obranných operací v pohraničních vojenských okruzích. Málo pozornosti bylo věnováno přípravě velitelů a štábů operačně strategického stupně k řízení vojsk v operacích počátečního období války. Na neodpovídající úrovni byl polní výcvik některých svazků, útvarů a jednotek. Po skončení sovětsko-finské války byla zahájena velká práce v oblasti zkvalitňování bojového výcviku vojsk na taktickém stupni. Nepodařilo se jí však dokončit, zejména u svazků a útvarů, které byly vytvořeny bezprostředně před válkou. V průběhu války bylo třeba přehodnotit mnohé operačně strategické a taktické názory na způsob přípravy a vedení operací a bojové činnosti. Počínaje vrchním hlavním velením, velitelstvími frontů a konče veliteli jednotek a samotnými vojáky — všichni, kteří veleli a osobně se zbrani v ruce se podíleli na nejtěžším ozbrojeném zápasu s nepřitelem, všichni si museli v průběhu celé války neustále osvojovat umění bojo-

vat. Na základě získaných bojových zkušeností se zdokonalovaly způsoby přípravy a vedení operací a bojové činnosti. Tato kolektivní tvůrčí činnost vojevůdců, velitelů, štábů, politických orgánů, příslušníků armády a námořnictva se stala především základem bojových zkušeností, získaných za války. Vypracování způsobů a metod přípravy a vedení obranných operací s následným přechodem do protiútku, přípravy a vedení strategických útočných operací skupin frontů a jejich součinnosti, řešení otázek operačního a taktického průlomu nepřátelské obrany a rozvíjení útoků s následným obklíčením a zničením velkých uskupení nepřítelů, bojového použití a součinnosti svazků pozemních vojsk, vojsk PVO, námořních sil a dalších druhů vojsk, zavedení takové efektivní formy palebného ničení nepřítelů, jako dělostřelecký a letecký útok, nové formy a způsoby členění bojových sestav, všestranného zabezpečení operací a pevného velení vojskům — tyto a mnohé další otázky, které byly v průběhu Velké vlastenecké války řešeny nově, byly významným krokem vpřed v rozvoji vojenského umění.

V poválečných letech byly tyto bojové zkušenosti, získané během války, důsledně zobecněny. Ve skupinách vojsk, ve vojenských okruzích, námořnictvu, na vojenských akademích byly organizovány vojenskovědecké konference k posouzení a zobecnění cenných zkušeností z přípravy a vedení velkých operací sovětských ozbrojených sil, v nichž se významně odrazily vymoženosti našeho vojenského umění.

Jedna z takových konferencí věnovaná varšavsko-poznaňské operaci 1. běloruského frontu, se konala ve skupině sovětských vojsk v Německu (ve štábu bývalého 1. běloruského frontu) koncem listopadu a začátkem prosince roku 1945 pod vedením vrchního velitele skupiny vojsk, maršála SSSR G. K. Žukova. V tomto čísle je uveřejněno jeho závěrečné vystoupení na této konferenci.

Varšavsko-poznaňská operace byla součástí viselsko-oderské strategické operace dvou našich největších frontů (1. běloruského a 1. ukrajinského). Co do rozmachu, úrovně vojenského umění a dosažených vojenskopolitických výsledků byla viselsko-oderská operace jednou z vynikajících operací Velké vlastenecké a druhé světové války. Účastnilo se jí 16 vševojskových, 4 tankové a 2 letecké armády, celkem 2,3 mil. lidí, 7 tisíc tanků a SHD, 33,5 tisíc děl a minometů, 5 tisíc letadel. Bojová činnost v průběhu operace byla rozvíjena v pásnu přes 500 km. Roz-

hodným útokem zničila vojska 1. běloruského a 1. ukrajinského frontu hlavní síly fašistické skupiny armád „A“ a postoupila do hloubky až 500 km. Byla osvobozena značná část Polska a válečná činnost byla přenesena na území fašistického Německa. Sovětská vojska dosáhla čáry, vzdálené několik desítek kilometrů od Berlína.

Ve viselsko-oderské operaci spolu se sovětskými vojsky hrdinně bojovaly i svazky Polského vojska. Jak známo, výstavba Polského vojska byla zahájena na jaře roku 1943 na území SSSR zformováním 1. polské pěší divize T. Kościuska, která si svůj bojový křest prodělala v říjnu roku 1943 v Bělorusku. Za pomoci Sovětského svazu byla vytvořena a vyzbrojena v březnu roku 1944 i 1. armáda a v druhé polovině roku i 2. armáda Polského vojska, které se spolu se sovětskými vojsky aktivně podílely na závěrečných operacích války, jež završily porážku hitlerovského fašismu.

Ve varšavsko-poznaňské operaci v řadách vojsk 1. běloruského frontu působila i 1. armáda Polského vojska, která se účastnila osvobozování hlavního města Polska, bojů o Bydhošť, prolomení Pomořanského valu, ovládnutí Kolobřehu a osvobozování dalších oblastí Polska.

Viselsko-oderská operace byla zářným příkladem splnění spojeneckých povinností sovětských ozbrojených sil. Podle plánu vrchního hlavního velení měla být viselsko-oderská operace zahájena 20. ledna roku 1945. Avšak německé velení překvapivým přechodem do útoku na západní frontě v Ardenách uvedlo anglo-americká vojska do krajně obtížné situace. Na základě žádosti vlády Anglie rozhodlo naše vrchní hlavní velení zahájit útok již 12. ledna, tj. o 8 dní dříve před plánovaným termínem a tím donutilo fašistické velení stáhnout vojska ze západu a převést je na východní frontu. I v samotném průběhu operace sovětské velení přijímalo různá opatření k tomu, aby neustále narůstalo úsilí a rozvíjely se rozhodné útoky, které spolu s akcemi spojeneckých armád na západě měly v co nejkratší době dokončit porážku nepřítele a zbavit evropské národy fašistického jha.

V celém systému viselsko-oderské operace, jak správně zdůrazňuje K. F. Telegin, ústřední, rozhodující úlohu hrála varšavsko-poznaňská operace 1. běloruského frontu pod velením maršála Sovětského svazu G. K. Žukova.

Počínaje směrností a šíří zámyslu operace, uměním daleko předvídat průběh jejího rozvíjení, nalezením nových, pro nepřítele nečekaných způsobů činnosti, konče

otázkami přesné a pečlivé přípravy operace, jejího všestranného zabezpečení, pevnosti velení vojskům v průběhu operace — ve všech aspektech této vynikající operace se odráží osobnost G. K. Žukova, jednoho z našich nejtalentovanějších vojevůdců, slavného hrdiny Velké vlastenecké války, v jejímž průběhu se zvlášť výrazně rozvinul jeho talent vojevůdce.

Komunistická strana vysílala G. K. Žukova na nejdůležitější a nejdopovědnější úseky boje s německými fašistickými uchvatiteli. Ve všech funkcích, které mu byly stranou svěřeny, projevil nezlomnou vůli, odvahu a organizační talent. Tato neobyčejná osobnost se nezdabila sama od sebe, ale byla produktem své doby, naší sovětské skutečnosti, součástí hrdinské Sovětské armády. Maršál G. K. Žukov, stejně jako i další naši vynikající vojenští činitelé, nejvýrazněji ztělesňoval nejlepší rysy vojevůdců sovětské školy, kteří začínali od nejnižších funkcí a vyšli z prostých poměrů díky VŘSR, byli vychováni naší stranou v duchu vysoké ideovosti, oddanosti a obětavosti ve službě vlasti, schopných v nejtěžších podmínkách úspěšně plnit úkoly strany a sovětské vlády.

Talent vojevůdce se u G. K. Žukova předsvědčivě projevil již v operaci na Chalčin-Golu v r. 1939, v průběhu Velké vlastenecké války neustále sílil, vstřebával do sebe kolektivní tvůrčí činnost a zkušenosti velkého počtu velitelů, náčelníků štábů a politických orgánů, s nimiž připravoval a realizoval mnohé operace v průběhu války. V závěrečných operacích jeho umění vojevůdce jako neodmyslitelná součást našeho vojenského umění dosáhlo nejvyššího rozkvětu.

Ve světle všeho toho představují publikované materiály vědecké konference, zvláště vystoupení G. K. Žukova, zájem i dnes. A skutečnost, že toto vystoupení jednoho z vynikajících sovětských vojenských činitelů, který významným způsobem přispěl k přípravě a realizaci největších operací a to, že bylo uskutečněno na základě čerstvých dojmů z právě ukončených bojů Velké vlastenecké války, dodává tomuto vystoupení vysokou hodnotu, možnost hlubokého pronikání do podstaty, nejdůležitějších zásad sovětského vojenského umění té doby, do těch „tajemství“ vojevůdců, metod práce velitelů a štábů, které spolu s výše uvedenými dalšími rozhodujícími faktory zabezpečily dosažení vynikajících vítězství Sovětské armády.

Při četbě vystoupení G. K. Žukova a dalších účastníků konference, je věnována pozornost tomu, s jakým rozmachem a zároven přesností, s jakým hlubokým zváže-

ním všech zvláštností vojenskopolitické a operačně strategické situace byly připravovány a realizovány strategické operace hlavního stanu vrchního hlavního velení Sovětského svazu, jak krajně přesně byly určovány vojenskopolitické a strategické cíle závěrečného tažení Velké vlastenecké války, spjatého s porážkou fašistického Německa a jeho satelitů. Větší možnosti sovětských ozbrojených sil již umožňovaly realizovat současně nikoli jednu nebo dvě strategické operace, jak tomu bylo v předcházejících obdobích války, ale celou řadu strategických operací na základě jednoho zámyslu na celé dělce sovětsko-německé fronty.

V souvislosti s vojenskopolitickými cíli a nutností v co nejkratší době dovršit porážku nepřítel, byl zvolen směr hlavního úderu — berlínský směr; byla určena uskupení sil a prostředků k vedení operace na všech nejdůležitějších strategických směrech, byla dobře sladěna úsilí různých frontů směřující ke splnění tohoto hlavního úkolu. Svinování obrany nepřítel na sever a severovýchod silami 2. běloruské fronty, na jih a jihozápad silami 1. ukrajinské fronty vytvářelo příznivé podmínky pro činnost 1. běloruské fronty na varšavsko-poznaňském směru. Pro překonání potíží se zabezpečením křídel, které vznikly v dalším průběhu operace 1. běloruské fronty, bylo včas naplánováno vytvoření dostatečných záloh nejen na počátku, ale i v průběhu a na konci operace.

Jestliže ve stadiu plánování operace byla hluboce analyzována možná činnost nepřítel a s ohledem na ni byly vypracovány různé varianty činnosti našich vojsk. V průběhu operace sovětské velení na základě dobře vedeného průzkumu pružně reagovalo na všechny změny situace a včas upřesňovalo dříve přijatá rozhodnutí.

V činnosti velení 1. běloruské fronty (po příchodu vojsk fronty k pomořanským a oderským obranným čarám nepřítel) spatřujeme jeden z názorných projevů zralosti a vysoké úrovně sovětského vojenského umění. Na jedné straně smělé rozhodování pro pokračování útoku s cílem ovládnout oderskou obrannou čaru dříve, než ji nepřítel stačí zaujmout velkými silami. Na druhé straně — tato smělost, rozhodnost, umění riskovat jsou spojovány s prozíravostí, rozmyslem, určitou opatrností vypočtenou k dosažení úspěchu v operaci. Velitel fronty v souladu a za souhlasu hlavního stanu vrchního hlavního velení nepodniká všeobecný postup k Berlínu, ale obsazuje předmostí na řece Odře a vytváří příznivé podmínky k vedení další útočné operace.

V poválečných letech se v naší literatuře nejednou ozývaly hlasy o tom, že pro vojska 1. běloruské fronty bylo výhodnější nezastavovat se na Odře, ale hned útočit na Berlín. V těchto úvahách je možná dnes něco pravdy, ale i nyní je těžké říci, jak by to mohlo skončit. Je třeba mít na zřeteli, že v té době byla rozhodnutí přijímána v reálné situaci, kdy i při nejlepší informovanosti o nepříteli existovalo velmi mnoho prvků neznalosti, bylo třeba počítat s možností těch či oněch nečekaných a velkých protipatření z jeho strany. Historik má dnes k dispozici otevřené karty nejen co se týká našich vojsk, ale i vojsk nepřítel, má k dispozici údaje o ukončených, historicky nezvratných faktech a událostech. Ale ani dnes není snadné dojít k jinému rozhodnutí, než bylo to, k němuž došlo v únoru roku 1945, kdy G. K. Žukov přesvědčivě zdůvodnil motivaci přijatých rozhodnutí.

Nabízí se závěr o tom, nakolik je důležité při rozhodování a plánování operace i možný zámysl nepřítel, předvídat a promýšlet možné podmínky rozvíjení operace, hluboce zjišťovat nejen uskupení, ale pečlivě propočítat poměr sil, potřebná uskupení a složení vlastních vojsk, určit nejúčelnější a pro nepřítel neočekávané způsoby činnosti, všestranně zabezpečit a připravit operaci z morálního politického, operačního, týlového a technického hlediska. Jestliže toto všechno bylo důležité v minulé válce, pak v soudobých podmínkách bez podobného pečlivého přístupu k přijetí rozhodnutí a k jeho realizaci nelze vůbec počítat s úspěchem v bojové situaci.

Z rozboru výše uvedeného příkladu vzniklé situace na konci varšavsko-poznaňské operace je jasné vidět, nakolik je důležité v praxi operačně taktických zaměření na vysokých školách, u vojsk, zvláště v učilištích různého zaměření, naučit cvičící v lehkých podmínkách, ale řešit úkoly s ohledem na veškerou složitost operační situace, vytvářet prvky její neurčitosti a rozporuplnosti. Je třeba usilovat o to, aby cvičící měli před sebou neustále silného, chytrého, myslícího a aktivního nepřítel a aby se důsledně učili nad takovým nepřitelem vítězit.

Tato skutečnost určuje i požadavek, aby cvičící neznali zámysl plánovaného cvičení. Když jsou seznamováni s činností té či oné strany, přestává existovat vojenské umění. Právě proto je třeba důsledně usku-
tečňovat princip provádění základních cvičení na všech stupních pod vedením nadřízených velitelů [náčelníků].

Při hodnocení bohatých zkušeností z Velké vlastenecké války G. K. Žukov definu-

je šest nejdůležitějších zásad sovětského vojenského umění, jejichž dodržování má rozhodující význam pro úspěch boje a operace. Čtenář má možnost seznámit se s těmito závěry. Proto se zastavím jen u některých zásad, které je i dnes třeba mít na zřeteli v operační a bojové přípravě.

Z vystoupení G. K. Žukova a dalších účastníků konference je vidět, jaká rozsáhlá, trpělivá a všestranná práce byla vykonávána veliteli, štáby a politickými orgány všech stupňů při přípravě operací a bojové činnosti. Přijetí rozhodnutí, plánování operací bylo považováno za velmi důležitou, ovšem jen počáteční část přípravy operace. I potom pokračovala usilovná práce přímo v terénu, u vojsk — při studiu nepřítelů, upřesňování úkolů, organizaci součinnosti, přisunu materiálních prostředků, ženijního vybudování výchozího postavení, realizaci maskovacích, dezinformačních a dalších opatření ve všech druzích operačního, týlového a technického zabezpečení, v bojové přípravě vojsk s ohledem na plánované bojové úkoly. V období války všem těmto otázkám velkou pozornost věnovaly i politické orgány, neboť důsledná, dobře zorganizovaná práce při přípravě operací má obrovský význam pro vytváření vysokého morálního ducha u vojsk, jistoty a víry ve vítězství. I sám G. K. Žukov se při přípravě operací setkával nejen s veliteli, ale i s důstojníky a vojáky na předních postaveních. Celkově ve veškerém systému opatření při přípravě operací výjimečně důležité místo zaujímala stranickopolitická práce s cílem dosáhnout vysoké politické nálady, pevnosti v obraně, hrdinství a odvahy příslušníků vojsk za útoku, jejich mobilizace k úspěšnému splnění stanovených bojových úkolů.

Složitá a mnohostranná činnost velení, štábů a politických orgánů při přípravě operace byla uskutečňována s velkou odpovědností a krajním vypětím lidských sil a možností.

Veškeré zkušenosti z války, jak z některých neúspěšných operací na jejím počátku, tak i z úspěšně vedených operací v následujících obdobích, přesvědčivě ukázaly, že úspěch závisí především na tom, nakolik pečlivě byl prozkoumán nepřítel a s jakou přesností byla vedena palba proti nejdůležitějším objektům a cílům jeho obrany. Jak známo, všichni naši slavní vojevůdci, z nichž většina měla bojové zkušenosti velitelů, se především soustředovali na tyto důležité otázky. Význam dobře organizovaného průzkumu nyní ještě více narůstá.

Zjištění celého systému palby nepřítelů a organizace jeho spolehlivého paleb-

ného ničení s dovedným využitím bojových možností vlastních palebných prostředků při současném nasycení obrany velkým počtem obrněných a pohyblivých palebných prostředků je ještě složitější dnes, než tomu bylo v minulosti. Z tohoto důvodu je v praxi bojové přípravy vojsk věnována zřetelná a náležitá pozornost přípravě důstojníků právě při řešení těchto otázek. Avšak na některých cvičeních jsou tyto otázky zjevně podceňovány, nebo jsou procvičovány úspěšně a nedostatečně podrobně. Zvládnout toto složité umění na jedinou nelze. Je třeba se v něm neustále zdokonalovat. Zkušenosti a umění jsou věcí času a cviku.

Hlavní je především to, aby na zaměstnání a cvičeních byl metodicky kvalitně organizován samotný proces přípravy velitelů, štábů a vojsk. Nelze dopustit takový stav, kdy cvičicím je poskytováno příliš mnoho hotových údajů o nepříteli, nezávisle na jejich praktické organizaci a vedení průzkumu. V průběhu cvičného boje je nutné rozehrout bojové činnosti uskutečňovat tak, aby se cvičící neustále setkávali s aktivním protipůsobením nepřítelů a nedosahovali úspěchu do té doby, dokud nebude nepřítel dokonale prozkoumán a umlčen palbou. Bude-li tento přístup trpělivě a systematicky uplatňován na všech cvičeních, budou se velitelé, štáby a vojska neustále učit s náležitou konkrétností a důsledností řešit úkoly průzkumu a palebného ničení nepřítelů, které jsou nejdůležitějšími podmínkami úspěchu bojové činnosti i v soudobých podmínkách.

Na toto vše je samozřejmě brán zřetel a v budoucnu bude i nadále brán v bojové přípravě štábů a vojsk na všech stupních. Základní požadavek na metodiku výcviku spočívá v tom, aby na zaměstnáních a cvičeních byly skutečně vytvářeny podmínky, které nejen požadují, ale přímo vynucují od velitelů projevovat jak válečnou chytrost a pro nepřítelů neočekávané způsoby bojové činnosti, tak i směly manévry na bojišti. Toho lze dosáhnout především poučností jak výchozí situace, tak rozehry bojové činnosti, která se uskutečňuje na základě rozhodnutí a praktické činnosti cvičících. Stejně jako v boji nepřítel „trestá“ nedostatky organizovaného průzkumu, nedostatečnou rozhodnost činnosti, opožděný přisun munice a další podobné nedostatky, tak i během cvičení musí být následky známy.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války naprosto přesvědčivě potvrdily starou, ale věčně platnou pravdu o tom, že poražené armády bývají poraženy ještě dříve, než se vůbec objeví na bojišti. Armáda a námořnictvo k tomu, aby splnily své poslání

ní při obraně vlasti, se musí neustále učit válečné činnosti, učit se usilovně a houževnatě hlavně všemu novému za dovedného využívání minulých zkušeností.

Je naprosto zřejmé, že mnohé operačně taktické normy, způsoby organizace palébého ničení, členění bojových sestav, vedení útoku či obrany, které byly uplatňovány v průběhu války, již v mnohém neodpovídají soudobým požadavkům. Proto nelze zkušenosti z války šablonizovat, ale je třeba jich využívat tvůrčím způsobem.

Nikdy však nemůže zastarat např. samotný přístup k řešení operačně taktických úkolů, široká tvůrčí činnost, která se přitom projevila, pečlivost a pracnost procvičení připravených opatření s podřízenými veliteli a vojsky, umění učit vojska zejména tomu, čeho je třeba ve frontové situaci s ohledem na konkrétní bojové úkoly, které je třeba splnit. Velký zájem představují i způsoby bojové činnosti v noci, kterých bylo zvlášť široce používáno v závěrečných operacích Velké vlastenecké války nejen v taktickém, ale i operačním měřítku. Trvalý význam má vojenské mistrovství, důvtip, chytrost a obrovské sebeobětování v průběhu přípravy a realizace bojové činnosti a mnohé další vojenské projevy statečnosti během války. Toho všeho je třeba co možná nejvíce využívat v praxi vojenského výcviku a výchovy vojsk a námořnictva, předávat důstojníkům, kteří nemají bojové zkušenosti, samozřejmě s přihlédnutím k soudobým požadavkům, kladeným na jejich přípravu.

V procesu přípravy mladých důstojníků a bojové přípravy vojsk se setkáváme i dnes s mnohými těžkostmi, s nimiž se střetávali důstojníci, kteří přicházeli na frontu a neměli bojové zkušenosti u útvarů. Ne vždy stačí jen umět zorganizovat průzkum a dovedně využívat bojových možností zbraní, přizpůsobovat se terénu, organizovat součinnost, všestranně zabezpečovat bojovou činnost a zaříditi ubytování vojsk v polních podmínkách. V době války naši vojevůdci, velitelé a političtí pracovníci důsledně učili vojáky bit nepřitele. K tomu byla organizována i cvičení s bojovou střelbou a nácviky, pro velitelský sbor byly organizovány štabní hry a jiná zaměstnání. V době míru musí být otázky bojového, vzdušného a námořního výcviku vždy na prvním místě, aby velitelé, důstojníci štabů, političtí pracovníci a všichni příslušníci vojsk se učili řešit a prakticky plnit všechny úkoly při přípravě a vedení boje zejména v těch podmínkách, které budou odpovídat bojové skutečnosti. Podstata polního výcviku tkví také v tom, aby důstojníci a všichni vojá-

ci uměli nejen vést bojovou činnost, ale i žít v bojových podmínkách — rychle si zřizovat ubytování a zajistit odpočinek, vařit, přísně dodržovat pravidla osobní hygieny a tak si neustále zachovávat bodrost, vytrvalost, otužilost a připravenost kdykoliv zahájit boj, schopnost snášet i to největší morální psychologické a fyzické zatížení.

Při přípravě důstojnického sboru má zvlášť velký význam výchova silné vůle, vysokých organizátorských schopností, vytrvalosti při dosahování cíle. U důstojníků se nesmí projevovat malodůšnost, nerozhodnost, nemotornost. Důstojníci musí jednat podle zásady: byl-li vydán rozkaz, je třeba jej za každou cenu splnit. Žádné těžkosti a překážky nemohou otrástit vůli velitele. Je důležité, aby spolu s pevnou vůlí byly důstojníkům vlastní i vysoké organizátorské schopnosti, umění správně určit cíl činnosti a způsob jejího dosažení, racionálně rozestavit síly a prostředky.

Je známo, že jak za války, tak i v mírové době za stejných podmínek dosahují různé útvary rozdílných výsledků. To lze zdůvodňovat pouze objektivními okolnostmi. Všechno závisí především na velitelích, na úrovni jejich velení, na vztahu k povinnostem, na umění vést lidi. Zvlášť důležité je to, aby důstojník byl vždy připraven převzít na svá bedra veškerou tíhu odpovědnosti za vydaný rozkaz. V bojových podmínkách je to zvlášť významné, protože je třeba nejen sa zodpovídat za svá rozhodnutí, ale i za výsledek boje, za život podřízených lidí.

Všechny tyto kvality jsou pěstovány celým systémem politické a vojenské výchovy. Politické přesvědčení, ideová pevnost vojáků představují hlavní základ jejich vytrvalosti, rozhodnosti a nezlomné vůle k vítězství, schopnosti překonat jakékoli těžkosti, mobilizovat všechny duševní a fyzické síly ke splnění stanovených úkolů. Ještě daleko větší požadavky jsou v bojových podmínkách kladené na velitele, náčelníky, kteří musí pevně velet podřízeným, vést je i v té nejsložitější situaci, osobním příkladem u nich podporovat jejich vysoký bojový duch a připravenost obstat ve všech zkouškách a dosáhnout vítězství v boji.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války, zrozené z masového hrdinství sovětských lidí, z jejich válečného a pracovního hrdinství jak na frontě, tak i v týlu, jsou nejdůležitějším zdrojem vsovkovstvenné výchovy vojáků ozbrojených sil, pracujících naší zemí i v současné době. Tyto zkušenosti neztratí na významu ani v budoucnu.

Uveřejněné materiály o zkušenostech z varšavsko-poznaňské operace, jakož i jiných operací, které ještě zdaleka nejsou plně prostudovány, hovoří o tom, že práci při jejich výzkumu je třeba dále rozvíjet, zvláštní pozornost věnovat zobecnění konkrétních bojových zkušeností velitelů, štábů a politických orgánů při přípravě operací, bojů i velení vojskům v průběhu bojové činnosti. Při studiu zkušeností války pokaždé znovu nalézáme cenné studnice nového, na jehož základě se rodí hluboké myšlenky, umožňující lépe, tvůrčím způsobem řešit úkoly, před nimiž dnes stojí důstojnický sbor.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války zahrnují v sobě ještě jeden podstatný aspekt, mající velký význam i dnes. V bojových zkušenostech této války spatřujeme velmi jasnou přesvědčivou, organickou jednotu vojenské vědy a praxe vojenského umění, jako dvou nerozborných, vzájemně souvisejících a spjatých stránek vojensství.

Při analýze nejdůležitějších principů vojenského umění z hlediska zkušeností války G. K. Žukov přímo hovoří o tom, že nejsou nové, že jsou všem dobře známé. Současně zdůrazňuje, že dovedné využívání a uplatňování těchto zásad v bojové praxi zabezpečovalo úspěch, ale když se k nim přistupovalo formálně, pak se úspěch v bojích nedostavil. Je zajímavé poznamenat, že i před válkou byly větší ne velitelů známy některé z těchto zásad. Avšak umění prakticky jich využívat se naši velitelé učili v průběhu celé války.

O co zde jde?

Hluboké myšlenky v dané souvislosti vyjádřil již V. I. Lenin. Když hovořil o složitosti a těžkostech politického vedení, uvedl, že: "... politika je věda a umění, které nespadlo z nebe, darem je nikdo nedostal..." (V. I. Lenin, Spisy, sv. 31, s. 74 až 75.) Jestliže je podle Lenina politika vědou a uměním, pak i pokračování politiky pomocí síly, tj. vedení války, rovněž představuje umění a vědu. Lenin připsoval obrovský význam vědecké stránce věci, současně však nejednou zdůrazňoval, že „povstání, stejně jako válka je uměním“. (V. I. Lenin, Spisy, sv. 26, s. 181.)

Zkušenosti z Velké vlastenecké války znovu dokázaly, že projevení vysoké úrovně vojenského umění je možné pouze na základě hlubokých vědeckých znalostí. Ale teoretické znalosti, i když jako dobré orientační body, ne vždy mohou dát odpověď na to, jak je třeba postupovat v té či oné konkrétní situaci. Mezi osvojením si teoretických znalostí a zvládnutím umění jejich praktického uplatnění je velký

rozdíl. Praxe vojenského umění vyžaduje od velitele umění tvůrčím způsobem uplatňovat znalosti v konkrétních podmínkách dané situace, rovněž dobré organizačtorské a volní kvality, pevné praktické návyky při organizaci bojové činnosti a velení vojskům v průběhu boje.

Právě proto v soudobých podmínkách dosažení skutečné jednoty teorie a praxe je možné jen v tom případě, pokud v procesu vojenského výcviku a výchovy důstojníků na vysokých školách, u vojsk a v námořnictvu se bude více projevoval péče o to, aby se jim dostalo nejen hlubokých znalostí, ale aby zvládli i umění tvůrčím způsobem uplatňovat teoretické znalosti v praxi, formovat kvality potřebné pro projevení vojenského umění.

S ohledem na požadavky soudobého boje za stejných podmínek většího úspěchu dosahuje ten velitel, který umí rychleji a lépe se orientovat v situaci, ten, jehož operačně taktické prognózy jsou přesnější a prozíravější, jehož zámysly jsou realističtější, ten, který je schopen energicky realizovat manévry podřízenými vojsky, lépe zná nepřítele, jeho slabé i silné stránky, ten, který rychleji předá své rozhodnutí podřízeným a zajistí jejich splnění. Jinými slovy — ten, který bude lépe velet vojskům.

Na závěr chci ještě jednou zdůraznit, že zkušenosti získané sovětskými ozbrojenými silami ve Velké vlastenecké válce jsou skutečně neocenitelné. Byly vybojovány krví mnohých miliónů lidí, byly vytrpěny v průběhu těžké války s nepřítelem naší vlasti, a proto mají nehnoutelný význam i pro soudobé podmínky. Z tohoto nevyčerpatelného zdroje vojenské moudrosti mohou mnohé získat jak nejvyšší vojenští náčelníci, tak i každý důstojník, poddůstojník, posluchač škol či voják. Je to důležitý faktor výchovy sovětských vojáků, jeden ze zdrojů dalšího rozvoje vojenského umění. Strana nás učí vhodně využívat minulých zkušeností především v zájmu úspěšného plnění soudobých úkolů. Na základě toho, my, vojáci, musíme důsledně a cílevědomě studovat zkušenosti z války, hlouběji odhalovat nejdůležitější zákonitosti a tendence rozvoje vojensství, zdůvodňovat hluboké procesy a hlavní příčiny, které podmiňovaly naše vítězství, průběh i výsledek bojů a operací minulých let. Pouze na základě všestranné analýzy vzájemné spojitosti událostí minulosti i současnosti lze stanovit dialektickou posloupnost ve vojensství, dále je tvůrčím způsobem zdokonalovat a dosahovat v něm nové kvalitativní úrovně.

V soudobých podmínkách, kdy imperialistické státy zesilují vojenské přípravy,

musí naše vojenská teorie a praxe v souladu s usnesením komunistické strany, sovětské vlády a naší vojenskou doktrínou pohlížet dále do budoucnosti, s velkou prozíravostí vypracovávat způsoby přípravy a vedení ozbrojeného zápasu, výstavby a přípravy ozbrojených sil. To vše spolu se studiem zkušeností z války napomůže dalšímu zvyšování bojové síly a připravenosti sovětských ozbrojených sil.

Naše pokroková marxisticko-leninská vojenská teorie určuje rovněž vědecky zdůvodněný charakter sovětské vojenské doktríny, která vyplývá z mírové politiky KSSS a sovětské vlády. Tím je dána i obranná orientace vojenské doktríny. Směřuje k zajištění spolehlivé obrany a bezpečnosti SSSR a ostatních zemí socialistického společenství. Avšak obranný charakter vojenské doktríny nejen že nevylučuje, ale naopak předpokládá vysokou bojovou připravenost ozbrojených sil k odvetnému úderu a aktivní, rozhodné činnosti našich ozbrojených sil, pokud by se agresor rozhodl nás napadnout.

Jak uvedl s. K. U. Černěnko, složitá mezinárodní situace „nás nutí věnovat velkou pozornost upevňování obrany země. Sovětská lidé nechtějí hromadit zbraně, usi-

lují o jejich omezení na obou stranách. Ale jsme povinni pečovat o dostatečnou bezpečnost své země, jejích přátel a spojenců. To se i dělá. A nechť všichni vědí, že žádným milovníkům vojenských dobrodružství se nepodaří nás překvapit nepřipraveně, žádný potenciální agresor nemůže spoléhat, že by se vyhnul drtivému odvetnému úderu“. [Pravda, 3. 3. 1984.]

Příslušníci sovětských ozbrojených sil, vědomi si odpovědnosti za uložené úkoly, dělají vše pro to, aby byli na úrovni a výši svého historického poslání a aby spolehlivě zajišťovali bezpečnost naší velké socialistické vlasti.

K úspěšnému splnění těchto úkolů musí velitelsko-politický sbor při zvládnutí teorie a praxe vojenství kromě jiných zdrojů znalostí a umění čerpat i z naší slavné bojové minulosti, ze zkušeností činnosti našich vojevůdců.

Poznámka redakce:

Článek byl převzat ze zvláštního čísla sovětského časopisu „Vojennaja mysl“, které bylo vydáno v roce 1985 a věnováno 40. výročí velkého vítězství Sovětského svazu nad fašistickým Německem.

Z vystoupení maršála Sovětského svazu G. K. Žukova na vojenskovědecké konferenci

(v listopadu až prosinci roku 1945)

Plán vrchního hlavního velení předpokládal:

a) Zničení nepřítele ve Východním Prusku a vyčištění celého území až po řeku Vislu silami 1., 3. a 2. běloruského frontu.

3. běloruský front udeří ve směru na Königsberg, 2. běloruský front prolomí obranu nepřítele ve směru Mawy, hlavní úder bude vést k odříznutí Východního Pruska ze západu a dosáhne pobřeží moře v oblasti Elbing a Marienburg. Část sil v součinnosti s 1. běloruským frontem očistí severní a severovýchodní břeh řeky Visly, nepřipustí možnost žádného manévru v jižním směru ze strany nepřítele, pomůže 1. běloruskému frontu v rychlém splnění stanovených úkolů.

d) Působení i 1. ukrajinského frontu (vlevo 1. běloruského frontu), který vedl hlavní úder ve směru Breslau a dále k obejití slezské průmyslové oblasti. Pravým křídlem dosáhnout prostoru severně Breslau a částí sil na pravém křídle bojovat v součinnosti s 1. běloruským frontem s cílem odříznout a zničit šidlovecké uskupení nepřítele jižně a jihozápadně od Radomi.

c) Prolomení frontu nepřítele na různých směrech 1. běloruským frontem a po zničení varšavsko-radomského seskupení dosáhnout prostoru Lodže — jako bližší operační cíl. Dále měl útočit ve směru na Poznaň a vyjít na čáru Bromberg — Poznaň a jižně, kde měl vejít do operačně taktického spojení s vojsky 1. ukrajinského frontu.

Jak se vyvinula situace po vyjítí vojsk 1. běloruského frontu na čáru Bromberg—Poznaň?

2. běloruský front v souvislosti s úporným odporem nepřítele v prostoru Königsbergu dostal úkol rozvinout všechny své síly v severním a pak i v severovýchodním směru, aby co nejrychleji dokončil zničení východopruského uskupení nepřítele. Když vojska 1. běloruského frontu dosáhla čáry Bromberg—Poznaň, 2. běloruský front útočil v severním směru a jeho rychlá vojska z prostoru Marienburgu byla přesunuta severovýchodním a východním směrem. Samotný tento obrat určil operační situaci i situaci vojsk 1. běloruského frontu na jeho pravém křídle.

Po dosažení čáry Bromberg—Schneidemühl se naše pravé křídlo muselo zastavit a rozvinout se.

1. ukrajinský front v té době vedl svým pravým křídlem v podstatě pouze pomocnou činnost, hlavní úsilí přenesl na levé křídlo a rozvíjel úder jihozápadním a jižním směrem s cílem zničit uskupení nepřítele ve slezském průmyslovém prostoru.

Naše levé křídlo proto muselo zastavit útok. Od tohoto okamžiku nemohly sousední fronty poskytnout 1. běloruskému frontu žádnou pomoc. Byly vázány plněním svého operačního úkolu, svého operačního cíle.

Jak hodnotil velitel 1. běloruského frontu vzniklou situaci a jak postupoval?

Vojska 1. běloruského frontu nedobyla z chodu Poznaň — významný operačně taktický uzel s pevností.

Část sil frontu vedla vleklé boje v prostoru Schneidemühl — a to je rovněž pevnost, zesílená polními stavbami. Front měl před sebou Pomořanský val a oderský čtverec. V Pomořansku se začaly objevovat útvary z Pobaiti a závažné příznaky toho, že nepřítel vytváří velké uskupení. To vše bylo krajně nepříznivé.

Současně velitel frontu věděl, že Pomořanský val není obsazen vojsky opevněného prostoru, že nepřítel neměl stálé posádky v opěrných bodech. Oderský čtverec byl obsazen vojsky nepřítele jen v některých částech.

Jak oderský čtverec, tak i Pomořanský val představovaly solidní opevnění a při dobře organizované činnosti vojsk v těchto pevnostech a opevněních mohly představovat vážnou překážku pro útočící vojska.

Velitel frontu zhodnotil tyto podmínky a dospěl k tomu, že bude-li mít nepřítel dost času, dejme tomu měsíc nebo 2—3 týdny, dokáže zasadit několik divizí, vyvést na opevnění dělostřelecké útvary a rychle je připravit. V takovém případě si průlom jak oderského čtverce, tak i Pomořanského valu vyžádá dlouhé krvavé boje, tj. bude třeba naprosto samostatná a velká operace. Pro podobnou operaci bude nutná dlouhá příprava, která se nebude počítat na dny a týdny, ale na měsíc až měsíc a půl. A ke splnění operace by bylo třeba další měsíc až měsíc a půl a vyžádalo by si velká úsilí a mnoho obětí.

Vrhnout se okamžitě na nepřítel, síly

k tomu byly, ponechat si v týlu ohniska odporu v podobě schneidemülské posádky, v podobě poznaňského rajónu, a tím prodloužit frontu. Fronta se protáhla více jak dvojnásobně. Všechna vojska byla v činnosti a nezůstaly nám žádné zálohy. V případě omylu nebo nějakých dovedných přeskupení nepřítele hrozilo nebezpečí, že se mu podaří prolomit takto roztaženou frontu a ocitnout se v týlu našich vojsk, čímž by se do složitě situace dostala nejen vojska 1. běloruského frontu, ale nepřítel by měl možnost vyjít i do týlu souseda — 1. ukrajinského frontu. Taková byla situace, takové byly úvahy velitele frontu.

S ohledem na slabé stránky nepřítele a zejména, že neměl organizovanou obranu v oderském čtverci a na Pomořanském valu a že by potřeboval nejméně 10 dní, aby přesunul svá vojska, rozhodl velitel frontu — a jeho rozhodnutí se ukázalo jako správné — zahájit obklíčení schneidemülských a poznaňských uskupení, uvolnit ostatní síly a rozhodným úderem překonat k obraně nepřipravené opevněné rajóny, dosáhnout řeky Odry, zmocnit se důležitých předmostí v zájmu další operace. Opevnit se na řece Odře, jako významné vodní čáře, a pokud bude třeba rychle přeskupit do ohroženého rajónu v severním nebo jižním směru a vést rychlý úder s cílem rozdrtit uskupení nepřítele. Kdyby nebylo přijato toto rozhodnutí a vojska zůstala na čáře Bromberg — Poznaň, pak by si odpočinula, doplnila se a poskytovala pomoc svým sousedům. Tím by však byla nepříteli poskytnuta možnost doplnit čerstvé síly a vybudovat pevnou obranu a naše vojska by nedokázala tak rychle získat dobré výchozí postavení pro rozhodující operaci, pro rychlý a rozhodný úder proti poslednímu hlavnímu strategickému cíli — proti Berlínu, protože s pádem Berlína se očekával i konec války.

Historický, strategický a operačně taktický význam operace 1. běloruského frontu je jasný. Co do sil a prostředků front představovat údernou sílu a měl sehrát hlavní, rozhodující úlohu v operacích hlavního stanu vrchního hlavního velení pro zimní období. Jeho úlohou bylo co možná nejrychleji zničit nepřítele a přiblížit se k hlavnímu cíli — k Berlínu.

Zámysl operace

a) Prolomit frontu nepřítele na několika úsecích s cílem zničit jeho síly a prostředky a nedat mu možnost organizovaného odporu v hloubce — takový byl nejbližší cíl varšavsko-radomského období operace.

b) Hlavní směr vést z magnuševského předmostí, tzv. severního předmostí.

Tento úder nám dával možnost rychlejšího manévru do týlu varšavského uskupení, jehož zničením získáme nejkratší komunikace a volnost manévru pro celé pra-

vé křídlo, možnost rozvíjet úder a krýt se řekou Vislou. V součinnosti s vojsky 2. běloruského frontu nejkratší cestou vyjít na čáru Bromberg — Poznaň, odkud by mohla vzniknout potřeba manévru frontu s obratem severním směrem. Konečně pak terén v tomto směru byl nejpříznivější pro činnost velkých mechanizovaných svazků.

c) Současně s úderem ze severního předmostí vést úder co do charakteru a síly podobný prvnímu, z jižního předmostí, které zaujímal 69. armáda. Proč jsme tam vyčlenili velký počet sil, proč jsme nepoužili tyto síly k zesílení úderu ze severního předmostí? Zaprve, tam byl dostatek sil, zadruhé museli jsme vést úder takové síly, aby nepřítel během prvního a druhého dne operace, tj. do zasazení našeho sledu pro rozvíjení průlomu — tankových armád, nemohl určit, kde byl veden hlavní úder a kde je nutné očekávat rozvíjení úspěchu tankových vojsk. To se nám podařilo díky dobře vypracovanému a dobře realizovanému plánu klamání nepřítele a plánu maskování. A konečně, museli jsme zde mít silnou skupinu proto, abychom po vyjítí do rájů Radomí mohli uskutečnit taktickou součinnost s 1. ukrajinským frontem k obklíčení šidloveckého uskupení nepřítele a jeho zničení. Tím jsme uvolnili křídlo frontu od působení nepřítele, který nutně mohl zůstat na křídle a v týlu, v souvislosti se silnými roztrávenými údery 1. běloruského a 1. ukrajinského frontu. Nebezpečí ze strany nepřítele na křídle by nás donutilo vyčlenit tam silné a velké uskupení sil a tudíž tak oslabit hlavní úder. Praxe ukázala, že vyčlenění sil bylo dostatečné a činnost nepřítele na křídle včas likvidována.

d) Úder na sever od Varšavy vést 47. armádou a částí sil 1. polské armády. Hlavní uskupení 1. polské armády působilo v součinnosti s 61. armádou. Úder na sever od Varšavy byl uskutečněn v zájmu dvou frontů. Zaprve, 47. armáda a 1. polská armáda měly za úkol vyčistit a likvidovat předmostí nepřítele na východním břehu řeky Visly. Zadruhé, vázaly varšavské uskupení, protože tento úder byl veden v těsné blízkosti Varšavy. V důsledku ohrožení z této strany a rozpoutání sil nepřátelských vojsk byl nepřítel zbaven možnosti manévrovat svými silami proti vojskům našeho hlavního úderu, neměl možnost zasadit na řeku Pilicu ani část svých vojsk. Zatřetí, tento úder pomáhal 2. běloruskému frontu tím, že vázal síly nepřítele a neumožnil mu chránit se boční palbou proti útvarům 70. armády, která podle plánu 2. běloruského frontu měly útočit podél řeky Visly.

Při organizaci činnosti jsme nevycházeli ze šablony, v první řadě jsme nechtěli být oklamáni. Sami jsme vypracovali seriózní plán opatření k oklamání nepřítele, ale nebyli jsme si jisti, že nám nepřítel rovněž nechystá svůj plán a že se nás nepokusí oklamat. Opatření byla podnikána s cílem utajit před nepřítelem takové velké uskupení jako je 4000 tanků, přes 10 000 hlavních dělostřelectva, jezdecké sbory a početné svazky vševojskových armád. Neměl jsem úplnou jistotu, že se nám podaří dosáhnout operačně taktického překvapení, a proto jsem přistoupil na horší variantu a plán jsem vybudoval rovněž s propočtem horší varianty. Nepřítel mohl určit nejen směr našeho úderu, ale mohl tušit i jeho sílu, a to bylo hlavní. Nebyl tak důležité uhodnout směr, jeho sílu úderu, aby bylo možné včas připravit odpovídající síly k odvetné činnosti. Nemohli jsme počítat s tím, že by nepřítel byl natolik hloupý a nic nevěděl o připravované operaci. Podobné záruky nemohl dát žádný velitel, žádný štáb.

Bylo nám poskytnuto mnoho prostředků, před námi byl vytyčen velmi závažný úkol, na jehož splnění závisel největší strategický úkol — osvobození Polska, zničení východopruského uskupení nepřítele, ještě větší územní rozdrobení základní nepřátelské fronty a její odříznutí od pobaltského uskupení.

Co by mohl nepřítel udušlat, kdyby uhodl náš zámysl? Mohl v prvním sledu obrany, tj. na předním okraji okraji nechat silné krytí, těžké kulometry, ruční automatické zbraně, jednotlivé kanóny, nebo dokonce i tanky. Každý průzkum, který bychom vedli, by odrazil a tak vytvořil dojem, že je tam silný. V hloubce obrany mohl rozmístit makety, hotovostní prostředky, jejichž manévrem podél fronty vytvářet dojem, že postavení přilehlá k přednímu okraji do hloubky 2—3 km žijí, a nejen žijí, ale i střelí. Hlavní síly pak mohl mít 5—6 km za předním okrajem. Kdyby konečně ztratil díky našemu prvnímu úderu 5—6 km území a donutil nás vystřelit dělostřelecké zásoby, docílil by zmaření naší operace. Na dopravu munice pro dělostřeleckou přípravu byla vzhledem ke stavu komunikace třeba doba jednoho měsíce. Proto nebylo možné skočit nepříteli na vějíčku, takové příklady tu již byly, kdy se v podobné situaci ocitly některé fronty, které nesplnily úkoly průlomu. Bylo rozhodnuto neriskovat úplnou dělostřeleckou přípravu, navíc v průběhu dělostřelecké přípravy je zpravidla vystřelena většina dělostřelecké munice. Po důkladném a všestranném prostudování obrany nepřítele, já osobně jsem tuto obranu studoval 1,5 měsíce, bylo rozhodnuto nevést generální útok ihned, pro-

tože nebyla úplná záruka, že zprávy získané všemi druhy průzkumu za předcházející den se nemohou v okamžiku zahájení útoku změnit. Nepřítel mohl v noci před útokem vyvést svá vojska a nechat nám pouze to, co sám určil „na odepsání“, tj. ty prostředky, o nichž jsem již hovořil dříve.

Proto po důkladném prostudování těchto otázek a jejich posouzení s veliteli, náčelníky druhých vojsk, veliteli svazků a se stábními důstojníky jsme došli k závěru: je lépe použít klamně činnosti v samotném průběhu útoku a v zájmu toho je třeba vést klamný útok, ale takový, aby to nepřítel nepoznal. To znamená, že síla dělostřeleckého útoku nesmí u nepřítel vyvolat žádné podezření a pokud by se ukázalo, že nepřítel byl překvapen, otevřen a nevydrží tento útok, pak daného úspěchu využijeme a okamžitě přejdeme do útoku všemi silami a budeme plnit svůj hlavní plán, tj. povedeme generální útok. Připustíme, že nepřítel přece jen zvolil taktiku klamání a očistil by území 3—5 km a dal tak našemu prvnímu sledu možnost přiblížit se ke skutečnému přednímu okraji a tam by jej zastavil. Pak by se útok nezdařil. V tomto případě jsme maximálně za 1—1,5 hodiny po předání odpovídajících rozkazů přistoupit k plánu realizace dělostřelecké přípravy generálního útoku. Dělostřelecké prostředky ze základních postavení, bez jakýchkoli přesunů, protože dělostřelectvo bylo velmi blízko od předního okraje (divizní dělostřelectvo bylo necelých 700—1000 m od předního okraje) mohly splnit úkol dělostřelecké přípravy.

Dělostřelecká příprava byla podřízena požadavku neposkytnout nepříteli možnost oklamat nás a nalákat do pastí. Při dělostřelecké přípravě jsme nechali část dělostřeleckých prostředků pro potřeby hlavního úderu, tj. rezervovali jsme na dělostřeleckých postaveních tolik nábojů, kolik jich bylo třeba na 60—70 minut silné dělostřelecké přípravy, z nich víc jak 50 % plošné palby s hustotou 70—100 %. To bylo učiněno s ohledem na možnost, že bychom se ocitli před nutností řešit úkol jinou metodou. Zálohy nám neškodily, hořely se nám nejen při vyjití na Odru, ale i při plnění úkolů pomohanské operace.

Některé zvláštnosti operace

První zvláštností dané operace 1. běloruského frontu a zimních operací Rudé armády je to, že frontům fakticky velel osobně vrchní hlavní velitel, soudruh Stalin, na rozdíl od předcházejících operací frontů, kdy jim velel hlavní stan pro-

V průběhu třicetiminutového dělostřeleckého útoku jsme k zabezpečení činnosti zvláštního sledu použili velkého počtu dělostřeleckých prostředků proto, aby nepřítel nemohl uhodnout naší metodiku útoku. 400 000 nábojů ze zásob, které jsme určili na průlom, jsme mohli použít na činnost tohoto sledu a nic jsme přitom neztráceli. Zprv jsme zničili nepřítel, a druhé palba tohoto období byla natolik silná a dobře mířená, že jsme dokázali zničit velkou část palebných prostředků v obraně nepřítel. Zásluhu na tom samozřejmě má náš průzkum a dobrá práce velitelského sboru dělostřeleckých a vševojskových útvarů. Cíle, na které byla vedena palba, byly předem prostudovány a naši dělostřelci stříleli na cíle, nikoli na prostor.

Zkušenosti ukázaly, že ve všech operacích, které jsme vedli, kdyby dělostřelci neznali přesně cíle, palba dělostřelectva by nebyla žádnou praktickou pomocí pro pěchotu a náboje by byly zbytečně ničeny. Na začátku útoku se pěchota střetávala s organizovanou dělostřeleckou a kulometnou palbou nepřítel a útok byl neúspěšný. Nikdy není třeba spěchat s plněním plánu, je lepší dobře si prostudovat nepřítel, protože o to rychleji bude poražen.

Naše záloha dělostřeleckých nábojů, určená k zabezpečení hlavního útoku, se stala skutečnou zálohou. Nevycherpali jsme ji a tím jsme vykonali velkou věc — uvolnili jsme železnici, které bylo třeba k jiným cílům, uchránili jsme naši zemi před zbytečnými materiálními výdaji.

Neztratili jsme nic tím, že jsme postupovali novým způsobem. Naopak, vyhráli jsme. Každý velitel musí být nepřítel šablonovitostí, odpůrcem schematismu, tím spíše, jde-li o takovou šablonu a takové schéma, které nepřítel dobře zná. Od roku 1943, dokud jsme nezačali používat nových metod k oklamání nepřítel, mohl vždy říci, kdy začne náš útok, protože podle uznávané šablony se každá dělostřelecká příprava končila palbou našich „katsuši“. Nepřítel věděl — když skončila palba „katsuši“, vylez ven ze zákopů a úkrytů a odrážel útok. A tak tomu také bylo. V každém boji je třeba mít pro nepřítel připravené nějaké překvapení.

střednictvím zástupců hlavního stanu vrchního hlavního velení.

Druhou zvláštností varšavsko-poznaňské operace a zimních operací 2. běloruského a 1. ukrajinského frontu je to, že byly vedeny na vyšší technické základně, než

tomu bylo u celé řady předcházejících operací Rudé armády.

V průběhu války dokázal náš sovětský hospodářský systém svou pevnost, životnost a schopnost uspokojovat technické a materiální potřeby naší země.

Pro varšavsko-poznaňskou operaci jsme dostali tolik technických a materiálních prostředků, že front měl možnost nejen splnit a překročit plán operace, ale bez operační přestávky uskutečnit pomořanskou operaci.

Třetí zvláštností této operace je to, že třetí etapa operace — vyjití vojsk na řeku Odru — byla uskutečněna v podmínkách odtržení celého hlavního uskupení frontu od sousedů zprava i zleva. Proto bylo toto období uskutečňováno s velkým rizikem a pouze na základě propočtu manévrových možností a velké víry ve vlastní vojska.

Nepřítel proti nám zasadil významné a silné uskupení přes štětínský rajón do Pomořanska proto, aby vedl úder na roztaženou frontu do týlu našich armád, které dosáhly Odry a překročily ji. Tím dostal vojska do obtížné situace a fakticky je zbavil možnosti na dlouhou dobu vést úder proti Berlínu. Tvrzení o tom, že nepřítel nemohl realizovat žádný aktivní manévry z Pomořanska, je nesprávné. Náš front fakticky na severním úseku byl zasažen

útokem nepřítel a naše vojska byla částečně vytlačena. Nepřítel však nedokázal svůj taktický úspěch rozvinout v operační úspěch. Nepořádky se mu zorganizovat uskupení takové síly, které by mohlo uskutečnit průlom a vyjít do týlu našich armád. Ve svých plánech se přepočítal. Navíc jsme včas odhalili jeho záměry a uskutečnili jsme protimanévry k ohroženému úseku fronty. Do rajónu severozápadně 2. gardové tankové armády byla přesunuta 1. gardová tanková armáda z oblasti Kos-trzyn, Frankfurt. 9. tankový sbor z krajního levého křídla a 7. gardový jezdecký sbor byly obráceny prudce na sever a přesunuty na vzdálenost kolem 200 km.

Tento protimanévry byl uskutečněn natolik v pravý čas, že naše vojska se zde shromáždila dříve, než mohl nepřítel uskutečnit svůj protiúder.

Díky včasnému a rychlému přeskupení, které bylo fakticky uskutečněno za 7—10 dní, byly tam kromě uvedených vojsk vyvedeny ještě dělostřelecké divize a několik stíhacích brigád. Podarilo se vytvořit velkou hustotu na tomto úseku fronty a zmařit všechny zámysly nepřítel. V průběhu těchto bojů byly nepříteli způsobeny takové ztráty, že již nebyl schopen 1. běloruskému frontu při realizaci pomořanské operace klást odpor.

Základní otázky, které měly vliv na úspěch boje, sražení a operace

Věnuji pozornost těmto otázkám proto, že v průběhu celé války jsem se osobně jimi řídil při přípravě všech operací. Současně jsem viděl, že pokud bylo k těmto otázkám přístupováno formálně, úspěch v bojích, sražení a operacích se nedostavil.

Jaké jsou to otázky? Nejsou to otázky nové. Všem jsou známy, ale chci zdůraznit, že jsou hlavními při přípravě operace a je třeba jim vždy věnovat pozornost, aby byl zaručen úspěch.

Zprvu je to dokonalá znalost nepřítel, správné zhodnocení jeho plánu činnosti, přesné zhodnocení sil, prostředků a možností. Znalost silných a slabých stránek nepřítel. Znalost toho, čeho je schopen a čeho schopen není, znalost toho, na čem ho lze nychytat. To je obsahem první otázky — otázky průzkumu.

Pozorné a všestranné studium nepřítel při přípravě operace má rozhodující význam. Toho lze dosáhnout dlouhotrvajícím, nepřetržitým a hlubokým průzkumem nepřítel. Již se hovořilo o tom, jakými metodami byl průzkum u nás veden. Nemám, co bych dodal. Chť bych jen obrátil vaši pozornost k tomu, že zvlášť důležitý význam při studiu předního okraje a zkou-

mané hloubky obrany má osobní studium úseku samotným velitelem. Nepřítel je třeba studovat pozorováním z velitelských stanovišť a pozorovatelem všech druhů vojsk, musí ho studovat všechny stupně velitelského sboru a pozorovacích služeb. Zvláštní pozornost je třeba věnovat výběru stálých a výtečných pozorovatelů. Zkušený a rozumný pozorovatel, který pozoruje systematicky, může zjistit takové podrobnosti, na jejichž základě lze bezchybně rozpoznat klamnou a skutečnou činnost nepřítel. Častá výměna pozorovatelů a jejich nedostatečná příprava zpravidla vedou k povrchním výsledkům.

Nemyslete si, že je to drobná otázka, že ji lze v operační přípravě přehlížet a podceňovat. Je třeba si pamatovat, že přehlížení i těch sebedrobnějších otázek při přípravě operací se velmi zhojně odráží při vedení operace a boje.

V průběhu této operace byl nepřítel dlouhodobě studován ze vzduchu, pomocí vizuálních pozorování a fotografování. Zvláštní pozornost byla věnována taktické hloubce obrany, jejímu vybavení všech čar a zálohám. Každý druh vojsk

vedl nepřetržitý průzkum z hlediska svých vlastních zájmů.

A konečně, výsledky průzkumu byly doplňovány údaji z výsledků zajatců a údaji agenturního průzkumu, který byl předem organizován podle zvláštního plánu v zájmu nadcházející operace.

Ne všichni velitelé umí samostatně posoudit výsledky průzkumu a správně zhodnotit nepřítele. Někteří velitelé neumí uhadnout a zjistit manévrování nepřítele k oklamání. Stalo se nám, že průzkumníci a vysocí velitelé určovali přítomnost tanků nepřítele před frontou jako dvojnásobnou, než tomu ve skutečnosti bylo. S těmito údaji jsem nesouhlasil a považoval jsem za svou povinnost pomoci posoudit a správně zhodnotit nepřítele. Proto se domnívám, že bude správné, jestliže v budoucnu velitel frontu, velitelé armád, náčelníci druhů vojsk a ostatní vysocí činitelé budou se častěji setkávat se svými podřízenými a pomáhat jim zjišťovat a chápat nepřítele a lépe ho hodnotit. Čím je vyšší náčelník, tím větší má prostředky k rozpoznání nepřítele, tím přesněji může vyvodit závěr o něm.

Uskutečnili jsme celou řadu speciálních zaměstnání před operací a jak je vám známo, otázkami hodnocení nepřítele byla v průběhu těchto zaměstnání věnována velká pozornost, což přineslo své plody v průběhu operace.

Uplatnili jsme zde metodu orientace velitelů pomocí rozeslání informačních zpráv, v nichž bylo uváděno hodnocení nepřítele ze strany velitelů frontu v otázkách: jaký proces prožívá nepřítel, kde jsou jeho slabiny, kde jsou jeho silné stránky, co lze od něho očekávat, kde je třeba ho bít, aby bylo možné co nejlépe splnit úkol. Tato orientace, jak známo, přinesla velký prospěch a jako první praktikované opatření se zcela osvědčilo.

Ve výchově našeho nejvyššího velitelského sboru se musí jako rudá nit vždy táhnout osobní a přímé studium obrany nepřítele. Při přípravě operace a boje musí velitelé osobně prozkoumat úsek předního okraje, kde se organizuje průlom a prověřit, zda nižší důstojníci podávají správné zprávy o nepříteli a jeho obraně. Ještě jednou zdůrazňuji zvláštní důležitost osobní kontroly velitelů všech stupňů v oblasti průzkumu v období přípravy útoku.

Druhá otázka — to je znalost vlastních vojsk, jejich důsledná a cílevědomá příprava k nadcházejícímu boji a operaci. V první řadě důkladná a hluboká příprava velitelství a jejich štábů, s nimiž je třeba velmi podrobně probrat situaci, celkový úkol, dílčí úkoly, otázky součinnosti se sousedy, s posilovacími prostředky a letec-

tvem. Podrobně propracovat metodiku operace a zvlášť průlom a boj v hloubce, rozpracovat varianty činnosti pro různé situace.

Nejen podle zkušeností námi posuzované operace, ale i všech operací, které jsem měl za úkol připravovat a realizovat, musím říci, že bez předběžné a důkladné přípravy velitelského sboru a vojsk se úspěch v boji či operaci nedostavil. Zvlášť velký význam má vyjasnění důležitosti a odpovědnosti za svěřený úkol a tím spíše, pokud o těchto otázkách s veliteli hovoří velitel armády či frontu.

V poslední době se v metodě přípravy operace začala uplatňovat forma, podle které velitel svolává velitele pluků a divizí a objasňuje jim význam operace, způsob její realizace, síly, které budou použity, a co se může stát, pokud by se operace nezdařila. Když to velitel neví a není orientován v těchto otázkách, pak se nedostatečně odpovědně připravuje k nastávající operaci a boji. Osobně jsem to pocítil a doporučuji tuto otázku rovněž zahrnout mezi otázky, které mají prvořadý význam při úspěchu operace.

Třetí otázkou a nejvýznamnějším faktorem, který ovlivňuje úspěch velení operace, je dosažení operačního a taktického překvapení. Překvapení se dosahuje především dvěma způsoby — oklamáním nepřítele a rozhodnou činností.

V této operaci jsme dosáhli nejen taktického, ale i operačního překvapení. Vidíte, že nepřítel v rámci možnosti neměl silné operační zálohy, fakticky neočekával takový silný úder, kterému pak musel čelit.

S cílem oklamat nepřítele v této operaci jsme připravili a provedli plán klamání. Zvláštní pozornost byla věnována utajení přeskupení, která probíhala v přípravném období. Z vlastních zkušeností se domnívám, že operační klamání, jakož i plán taktického klamání musí být promyšleny osobně velitelem frontu a podrobně propracovány náčelníkem štábu frontu. Proč právě velitelem a náčelníkem štábu? Protože klamání nepřítele musí probíhat na velkém úseku a jen v měřítku frontu, v měřítku generálního štábu. Taktické prvky mohou být uskutečněny v měřítku útvaru, svazku či armády, ale velká opatření operačního charakteru musí být realizována v měřítku frontu, v měřítku Rudé armády na základě schválení generálního štábu. To vše se dělá proto, aby opatření k oklamání jednoho frontu nepoškodila vlastní sousedy. Známe několik příkladů, kdy jeden front připravoval úder na jednom směru ale soustředování sil svých vojsk ukazoval s cílem oklamat nepřítele na jiném

úseku. Nepřítel mohl podle jeho zámyslu přesunout část svých sil na ohrožený směr, ale ukázalo se, že právě na tomto směru připravoval soused hlavní úder. Z hlediska svých zájmů postupoval dobře, ze své části fronty donutil nepřítele přesunout část sil k sousedům, ale sousedovi uškodil, protože právě v tomto směru on připravoval průlom. Byla tak účinná opatření k oklamání nepřítele, která byla výhodná pro daný front, ale nevýhodná pro sousední front a tudíž i nevýhodná pro celou Rudou armádu.

V této operaci se nám plán oklamání — plán maskování podařilo uskutečnit a jak ukázaly zkušenosti, dosáhli jsme překvapení. Existuje mnoho dokumentů, mohl bych citovat desítky a stovky výpovědí zatýchaných důstojníků i vojáků, které dokazují, že německé velení neznalo skutečné záměry a cíle našich vojsk.

Druhého prvku, rozhodnosti vedení průlomu a operace v celku, bylo dosaženo rychlostí průlomu taktické obrany nepřítele, rozhodností vyjít do operační hloubky a rychlostí zničení záloh nepřítele. Rozhodnost je hlavním, rozhodujícím prostředkem proti všem opatřením nepřítele, tedy i proti všem jeho možným přeskupením jak z hloubky, tak i z ostatních úseků fronty. Rozhodnost je hlavním prostředkem nejrychlejšího zničení nepřítele. Je třeba jednat tak rychle, aby nepřítel byl vždy a všude pozadu. Tomu je třeba se naučit, v tomto směru je třeba připravovat i naše vojska. Naše technické vybavení nám umožňuje uskutečňovat i ty nejméně smělé a nejrozhodnější údery. Rozebírána operace z hlediska rozhodnosti se blíží požadované úrovni. Rozhodností činnosti, rychlostí zničení nepřítele, vysokým tempem postupu vojsk jsme dosáhli úplného operačně taktického, a dokonce místy i strategického překvapení. Vždy a všude je třeba usilovat o to, abychom nepřítele překvapili a dostali ho tak do obtížné situace. Vy, účastníci, jste sami trpěli tím, že naše zpoždění v počátečním období války, pomalost našich odvetných manévrů vedly k tomu, že nás nepřítel předcházela. Byl všude — na křídlech i v týlu našich vojsk. To je věc velmi nepřijemná a vede k velkým porážkám. Naopak, jestliže my, s využitím předností rozhodnosti — sami jsme předcházeli nepřítele, dostávali se na jeho křídla a do týlu — to nám vždy přinášelo úspěch.

Čtvrtou otázkou je přesný propočet sil a prostředků k vedení operace. Zkušenosti ukázaly, že nelze stanovit vojskům nesplnitelné úkoly. Praxe stanovení těžko splnitelných úkolů nepřináší nic kromě ztrát, vyčerpání sil a podlomení bojového du-

cha. O tom jsme se přesvědčili nejednou. Na základě toho byla varšavsko-poznaňská operace, později pak i berlínská operace, dostatečně zabezpečena prostředky pro průlom, prostředky pro rozvíjení průlomu a pronásledování nepřítele — zálohami. Osobně se domnívám, že je lepší méně často útočit, nevyčerpávat se dílčími boji, ale hromadit síly, prostředky a pak uskutečňovat solidní operace. Hovořím o tom proto, že za války jsem viděl mnoho takových generálů, kteří jen pro aktivitu samu často vedli dílčí operace s dílčími cíli. Museli nutně projevovat aktivitu za každou cenu — buď v jednom místě, nebo ve druhém, a když ne ve druhém, pak tedy ve třetím. Pořád se jim zdá, že jim ta či ona postavení nepřítele překážejí a že když je ovládnou, že pak ovládnou nepřítele. Vpředu se vždy všechno zdá výhodnější, ale tím se nelze nechat zlákat. Je třeba umět se krotit a protože pracujeme s lidmi — je třeba umět lidi šetřit, připravovat je k závažným operacím s rozhodnými a hlubokými cíli.

Při přípravě útočné operace spojené s průlomem pozici obrany musí být zvláštní pozornost věnována dělostřelectvu jako hlavnímu a rozhodujícímu prostředku zničení palebného systému obrany nepřítele.

Jsem pevně přesvědčen o tom, že chyby, které vznikly v propočtech a ignorování dělostřelectva nelze nahradit ani hrdinským postupem pěchoty, ani odvážným útokem tanků, ani útoky letectva.

Pátá otázka — to je nejsložitější otázka přípravy operace, to je materiální zabezpečení a příprava týlu k vedení operace. Mnozí velitelé se neradi zabývají těmito věcmi, mnozí velitelé se neradi zabývají týlem, ale je přece známo, že byla zmařena celá řada operací právě v důsledku nedostatečného materiálního zabezpečení a nepřipravenosti týlu.

Varšavsko-poznaňská operace byla z materiálního hlediska připravena dobře a týl se vyrovnal se svými úkoly. Ale po vyjítí armád na čáru Poznaň byly pocítovány výpadky v jejich zásobování pohonnými hmotami a municí. Mohlo se to stát proto, že jsme překročili plán operace. Ale soudobý týl, protože se opírá o dostatečné mohutné prostředky přesunu, musí být připraven vždy na pokračování operace. Proto nelze našim velitelům týlových služeb odpustit, že nebyli prozíraví. Mnohé naše armády měly speciální doplňkové přísuny. Již v období přípravy operace byly na základě rozhodnutí vrchního hlavního velení armády doplněny organickými dopravními útvary. Navíc jsme předpokládali předem velkou hloubku operace a možné potíže s přísunem vzhledem k nedostatku železničních

mostů přes Vislu. Pracovníci týlu to nevzali na vědomí a vojenská rada musela uskutečnit řadu urychlených opatření, aby bylo možné doplnit pohonné hmoty a munici útočícím vojskům. Vzali jsme 300—400 automobilů z tankových armád a přesunuli je z rajónu Brombergu k Varšavě na vzdálenost kolem 700 km. Posílili je i prostředky pro přesun motorizované pěchoty a díky těmto a dalším opatřením jsme dokázali překonat tuto složitou situaci.

Měli jsme dost času na přípravu dané operace. Domníváme se, že ani v budoucnu za žádných okolností nelze uskutečňovat žádnou operaci, která by nebyla dobře materiálně zabezpečena. Celková situace může donutit vrchní hlavní velení k rychlejšímu uskutečnění operace. V takovém případě musí velitel, organizující operaci, projevit možnost a odvahu a podat hlášení vrchnímu hlavnímu velení nebo vyššímu stupni o nedostatečné přípravnosti operace.

Šestá otázka — o dělostřelectvu, které je třeba dobře znát a vymezit mu rozhodující místo. Jakékoli jeho podecňování vede ke zbytečným ztrátám na životech a ke zmaření úkolů.

Ve varšavsko-poznaňské operaci jsme dosáhli při průlomu hustoty 210—230 hlavních na 1 km fronty, z nichž 50 % představovaly ráže 120 mm a větší a 50 % ráže 76 až 82 mm.

Praxe ukázala, že tyto propočty se v podstatě osvědčily a je možné brát je za základ při plánování a organizaci průlomu hluboce členěné obrany.

Některí si myslí, že nedostatek dělostřelectva lze úspěšně nahradit náboji. To je nesprávné, protože to nutí časově prodloužit dělostřeleckou přípravu a každé prodloužení dává nepříteli čas k přesunu jeho záloh na ohrožený úsek, uskutečňovat manévry prostředky podél frontu a zaujmout týlová postavení. To mu pak poskytuje určité výhody. Požadavek rozhodnosti operace předpokládá, že dělostřelectvo dosáhne v minimálním čase maximální palby. Jen překvapivě silné dělostřelecké údery, které zaskočí nepřítel svou silou palby, mohou jej zaskočit i morálně a fyzicky, mohou nám zabezpečit velké úspěchy, což nejdnou dokázaly zkušenosti z operací Rudé armády.

Rudá armáda může při operacích k průlomu posílit úderné armády jednou, někdy dvěma dělostřeleckými divizemi průlomu. K tomuto účelu máme dostatečný počet dělostřelectva průlomu v záloze vrchního hlavního velení.

Chtěl bych zaměřit vaši pozornost i na dobu útoku a zaměrně spojuji tuto otázku s otázkou dělostřelecké přípravy. Útok je

třeba zahájit tak, jak ukazují zkušenosti z řady operací, v době dělostřelecké přípravy, ale pokaždé v jinou dobu. Například ve 27., 38. a 44. minutě, aby nepřítel nevěděl a nemohl se přizpůsobit k režimu palby a útoku. Bude-li naše činnost šablonovitá, nepřítel si zvykne a počítá s tím, že dělostřelecká příprava končí v rovných minutách (dejme tomu ve 30. nebo v 15. minutě) a pak začíná vlastní útok. To není správné. První nápor na nepřítel musí probíhat v době nejostřejší dělostřelecké přípravy. V té době je třeba zvednout pěchotu a zasadit ji do útoku, aby nepřítel zahnaný do zákopů nemohl pozorovat postup naší pěchoty a tanků, a zahájit odvetnou palbu. Tomu je třeba vojensky naučit v mírové době. Podobnou metodu uplatňujeme již dávno, od roku 1944. Poprvé jsme ji použili na západní frontě a vynikajícím způsobem se osvědčila. Byla natolik pro nepřítel překvapivá, že zajatci uvádějí: „Nestačili jsme se vzpamatovat a už ruští vojáci vnikali do našich zákopů.“ V následujících operacích bylo této metody použito mnohokrát. K této otázce dostala vojska speciální návody. Ale šablona, která byla dříve používána, byla natolik vžitá, že řada velitelů, včetně dělostřeleckých, se snažila se jí dále držet. Jasně nepříteli naznačovali přenesení palby z předního okraje do hloubky obrany, že naše pěchota a tanky přejdou do útoku.

Umění zamaskovat začátek útoku je základem faktorem veškeré bojové činnosti v umění uskutečnit první úder na nepřítel.

Jak dokazují zkušenosti z útoků, z dělostřelecké přípravy — nejlepší dobou pro zahájení útoku je doba na úsvitu. V době, kdy nepřítel střídá noční směnu denní, tehdy je pro nás výhodné za doprovodu dělostřeleckého útoku napadnout obě směny.

Nemám dostatek času k tomu, abych zde podrobně pohovořil o noční činnosti, ale upozorňuji vás na to, že je to velice závažná otázka. Budoucí možná válka, z hlediska leteckého působení, dělostřelecké palby a využití tanků, se bude v mnoha směrech podobat této válce. Jsem hluboce přesvědčen, že hlavní činnost bude přenesena na noc. Nové vymoženosti v oblasti vojenské techniky, včetně jaderné pumy, donutí zkrátit hlavní operace ve dne. Činnost bude muset být přenesena na noční dobu, a proto musíme velice pečlivě pracovat na přístrojích pro pozorování v noci. V této oblasti již máme poměrně dobré výsledky. Na noční činnost je nutné připravovat i vojska, štáby a naši techniku. Naši vojáci, velitelé a štáby do stupně divize musí v podstatě žít, bojovat a pra-

covat v noci. Je třeba dosáhnout toho, aby se pro ně noc stala dnem a den nocí.

Zkušenosti z této operace přinesly velmi dobré výsledky z činnosti párových tankových armád, tj. z činnosti dvou tankových armád na stejném operačním směru. Pro nepřítele je velmi obtížné zastavit cestu 1500—2000 tankům. K tomu musí soustředit mnoho svých tankových divizí, mnoho dělostřeleckých prostředků, což se ne vždy podaří v průběhu rozhodných operací či při rozhodném útoku.

Poznámka redakce:

Článek byl převzat ve zkrácené podobě ze zvláštního čísla sovětského časopisu „Vojennaja mysl“, které bylo vydáno v roce 1985 a věnováno 40. výročí velkého vítězství Sovětského svazu nad fašistickým Německem. Jde o vystoupení maršála Sovětského svazu G. K. Žukova na vojensko-vědecké konferenci u skupiny sovětských vojsk v Německu v listopadu až prosinci 1945.

Místo a úloha ČSLA ve Varšavské smlouvě

Historický význam založení Varšavské smlouvy s rostoucím časovým odstupem vyniká stále zřetelněji a vznik tohoto kvalitativně nového obranného uskupení je důležitým mezníkem v zabezpečování internacionální obrany socialismu a míru v Evropě. Lid naší země, která se v tomto století stala obětí dvou válečných požárů, dovede plně ocenit nejen prvořadý význam Varšavské smlouvy pro zajištění naší bezpečnosti, ale i mírové úsilí Sovětského svazu a ostatních socialistických zemí, jejichž mnohostranná koordinovaná součinnost spolu s důsledně obranným charakterem vojenské spolupráce umožňuje prosazovat mírové cíle, které vyjadřují tužby všeho pokrokového lidstva.

Součástí mohutného revolučního pohybu, charakteristického pro epochu, jejíž podstatou je přechod od kapitalismu k socialismu započatý Velkou říjnovou socialistickou revolucí, byly změny v poměru sil po vítězství Sovětského svazu nad fašistickým Němcem, které si v těchto dnech připomněl celý pokrokový svět. Vytvoření příznivých podmínek pro boj pracujících mas za vítězství socialistické revoluce, do něhož patřilo přerůstání naší národní a demokratické revoluce v revoluci socialistickou, se promítlo do pokračujících změn v poměru třídnicích sil ve prospěch revolučního pokroku, který vyjadřoval vznik světové socialistické soustavy a rozvoj celého světového revolučního procesu. Tomuto vývoji chtěly vládnoucí kruhy imperialismu zabránit a jejich rostoucí agresivita se projevila v řadě konkrétních kroků v politické, ekonomické i vojenské oblasti a jedním z nich bylo i vytvoření Severoatlantického paktu. Proto socialistické země v době ohrožení své bezpečnosti a míru v Evropě byly nuceny přijmout odpovídající opatření. Jejich nevyhnutelnost vyplývala z postojů reakčních sil v čele s USA, které odmítly snahy po zajištění míru na základě kolektivní bezpečnosti v Evropě, podložené řadou iniciativních návrhů socialistických států v první polovině padesátých let. V této situaci se sešly v květnu roku 1955 zástupci socialistických zemí, aby zajistily svou vlastní bezpečnost a dosavadní existence Varšavské smlouvy jednoznačně potvrdila historický význam tohoto rozhodnutí. Zvláště v současné ztížené mezinárodně politické situaci si uvědomujeme, že se plně svěřila a svou činností i dnes vytváří účinný nástroj internacionální obrany socialismu a míru v Evropě i ve světě.

Komunistická strana Československa v celém dosavadním období budování socialistické společnosti v Československu věnovala velkou pozornost nejen samotné výstavbě socialismu, ale i obraně vymožeností, kterých dosáhly naše národy v úporném zápase za sociální a národnostní osvobození, jehož významná výročí si v tomto roce připomíná všechen náš lid.

V duchu leninského odkazu jednoty budování a obrany socialistické vlasti zabezpečovali pod vedením Komunistické strany pracující Československa národní a internacionální úkoly obrany socialismu tak, jak to vyžadoval vývoj vnitropolitické a především mezinárodně politické situace. K tomu — v širokém pojetí úkolů obrany socialismu — KSČ cílevědomě rozvíjela politický, ekonomický, vědeckotechnický, morálně politický i vojenský potenciál země a zajišťovala spojenecké svazky se Sovětským svazem a ostatními socialistickými zeměmi a tak přispívala k nerozborné jednotě socialistického společenství.

Celospolečenský charakter obrany socialismu s jejími internacionálními aspekty si vyžadoval neustále vytvářet odpovídající vnitřní i vnější podmínky a předpoklady pro zvyšování obranyschopnosti státu, které byly dány nejen vnitropolitickou orientací na dobudování základů socialismu, ale i začleněním Československa do vznikající organizace Varšavské smlouvy. Byla založena z objektivní nutnosti obrany socialismu před rostoucí agresivitou imperialismu, v době, kdy bylo vytvořeno NATO a po začlenění NSR do tohoto svazku. Pro Československo a Československou lidovou armádu mělo založení Varšavské smlouvy ještě zvláštní význam v tom, že to byl další krok v československo-sovětském přátelství a rozšíření spolupráce ve vojenskopolitické oblasti. V nových spojeneckých svazcích se socialistickými zeměmi měl náš lid nejen pevné záruky své bezpečnosti, ale přispíval také svým dílem odpovědnosti zahájení a prosazování internacionálních zájmů světové socialistické soustavy.

Československo se jako zakládající člen Varšavské smlouvy aktivně podílelo na veškeré její činnosti. Aktivní mírovou politikou a soustavným upevňováním svého mezinárodního postavení a autority významně přispívalo k obrannému úsilí socialistického společenství a odpovědně plnilo vlastenecké a internacionální úkoly obrany západní hranice socialismu. Z toho vyplývalo i místo a úloha Československé lidové armády v přímém dotyku se západoněmeckým bundeswehrem a americkými jednotkami v NSR, které představují rozhodující údernou sílu NATO v Evropě.

Příznivé podmínky pro všestranný rozvoj jednotlivých oblastí spolupráce mezi členskými zeměmi Varšavské smlouvy a jejich armádami vytvořil přechod většiny socialistických zemí do nové etapy vývoje socialismu na počátku šedesátých let. Také v Československu byly v tomto období dobudovány základy socialismu a před KSČ i celou naší společností stály úkoly nového dalšího rozvoje socialismu. I v této době byl leninský požadavek jednoty výstavby a obrany socialismu chápán jako jedna ze základních zákonitostí socialistického vývoje. Úkoly, které stály před ČSLA, vyžadovaly komplexní přístup ke všem základním otázkám výstavby armády, především její intenzivní modernizaci i cílevědomé zkvalitňování její materiálně technické základny. Dynamicky se rozvíjela modernizace ČSLA, která reagovala na požadavky probíhající vědeckotechnické revoluce a revoluce ve vojenství. Tento rozvoj vyžadoval především osvojení si zásad vedení boje v podmínkách použití zbraní hromadného ničení a rozpracování řady dalších otázek vedení ozbrojeného zápasu.

Místo a úloha ČSLA ve Varšavské smlouvě se staly exponovanou otázkou v době soustředěných útoků reakčních sil na základní principy výstavby socialismu v Československu. Znovu jsme si uvědomili velkou historickou zkušenost našich národů, že jen po boku Sovětského svazu a ostatních socialistických zemí je zárukou naší svobody a bezpečnosti, a to i do budoucna. Zřetelně se ukázalo, že v podmínkách třídně rozděleného světa je obrana socialistické vlasti trvalým požadavkem i nedílnou součástí socialistického rozvoje. Respektování základních leninských principů výstavby ČSLA se stalo rozhodujícím předpokladem trvalého růstu bojové síly a bojeschopnosti naší armády a jen na tomto základě mohla splnit své vlastenecké a internacionální povinnosti.

K dalšímu prohloubení internacionálních povinností, které plní ČSLA v rámci Varšavské smlouvy, přispěl i vnitropolitický vývoj po nástupu nového vedení KSČ v čele se s. G. Husákem. To vytvářelo příznivé předpoklady pro začlenění Československa a jeho armády do rozvíjející se vojenskopolitické spolupráce socialistických zemí, k níž dal na základě zhodnocení dosavadních zkušeností nový podnět Politický poradní výbor Varšavské smlouvy v závěru šedesátých let přijetím opatření ke zdokonalení struktury Varšavské smlouvy a jejích řídicích orgánů. Pod vedením KSČ náš lid i naše armáda přispívaly k posílení koordinovanosti zahraničněpolitické i vojenskopolitické činnosti socialistického společenství a upevňovaly nerozbornou jednotu zemí Varšavské smlouvy.

K upevňování místa ČSLA jak z vnitropolitického hlediska, tak i v rámci Varšavské smlouvy, přispělo především období budování rozvinuté socialistické společnosti v Československu, jejíž generální linii přijal na počátku 70. let XIV. sjezd KSČ. Vytyčil nové a náročnější úkoly pro výstavbu ozbrojených sil a komplexní pojetí obranyschopnosti země se stalo nedílnou součástí strategické linie dalšího rozvoje ČSSR.

XIV. sjezd KSČ jednoznačně zdůraznil nutnost obrany revolučních vymožeností socialismu proti vnějším i vnitřním nepřítelům a požadavek jednotného úsilí členských států Varšavské smlouvy v čele se Sovětským svazem. V duchu sjezdové linie, respektující dialektickou jednotu budování a obrany socialismu a zabezpečující spolehlivou obranu země i socialistického tábora se na realizaci této linie aktivně podílela i ČSLA. Proto se jí dostalo z tribuny XV. sjezdu KSČ vysokého ocenění. To ji zavazovalo, aby také k programu XV. sjezdu přistupovala s velkou odpovědností. Proto mohla spolehlivě plnit úkoly obrany vymožeností našeho lidu a zároveň aktivně přispívat k posilování obranyschopnosti celého socialistického společenství.

Zvyšování obranného potenciálu socialistického společenství od počátku osmdesátých let si vynutila zostřující se mezinárodní situace, na niž nepříznivě působil vliv nejagresivnějších imperialistických sil v čele s USA. Proto také XVI. sjezd KSČ, který analyzoval dlouhodobé tendence mezinárodně politického vývoje, upřesnil program dalšího budování rozvinuté socialistické společnosti, zahrnující i úkoly zvyšování obranyschopnosti ČSSR. Tam má nezastupitelnou úlohu Československá lidová armáda a její pevné místo v rámci armád členských států organizace Varšavské smlouvy. Zcela jednoznačně tuto souvislost vyjádřil s. G. Husák na XVI. sjezdu KSČ, když konstatoval: „Mezi naše nejdůležitější úkoly patří upevňovat a zvyšovat obranyschopnost naší vlasti. Budeme i nadále budovat Československou lidovou armádu jako nedílnou součást ozbrojených sil států Varšavské smlouvy. Nebudeme litovat sil a prostředků, aby naše armáda byla vysoce moderní armádou, pevně oddanou straně a lidu, schopnou společně se Sovětskou armádou a armádami ostatních států Varšavské smlouvy uchránit mír i vymoženosti socialismu.“ (XVI. sjezd KSČ. Svoboda 1981, s. 43.)

Vedení KSČ i státu věnovalo zabezpečení obranyschopnosti země velkou pozornost a v této souvislosti věnovalo nebyvalou péči zvyšování obranyschopnosti ČSLA tak, aby mohla zodpovědně plnit rostoucí požadavky obrany socialismu v těsné součinnosti s ostatními státy Varšavské smlouvy.

Upevňování spojeneckých závazků a spolupráce s bratrskými armádami Varšavské smlouvy a především se Sovětskou armádou, probíhala v mnoha směrech. Jednou z nejvýznamnějších forem vojenské spolupráce se stala společná cvičení armád členských států Varšavské smlouvy. Mají nejen významné vojenskoodborné poslání, ale jsou i významnými politickými akcemi, které přispívají k rozvíjení internacionální a vlastenecké výchovy v ČSLA. Kromě společných cvičení ČSLA rozvinula vzájemné kontakty s bratrskými armádami ve všech oblastech odborného, politického i kulturního života. Zvláštní důraz byl položen na spolupráci a bojovou družbu se Sovětskou armádou a zejména se Střední skupinou sovětských vojsk.

Od svého založení až do současnosti znemožňuje Varšavská smlouva uskutečňování agresivních plánů imperialismu, zaměřených na rozpoutání války. Československá socialistická republika je pevným článkem socialistického společenství a má své stálé místo v třídně rozděleném světě na straně pokroku a míru. Plně podporuje mírový program, vytyčený a prosazovaný KSSS a Sovětským svazem a aktivně napomáhá k tomu, aby nebylo narušeno úsilí a zabezpečování rovnosti a stejné bezpečnosti, která je atributem politiky států socialistického společenství. Proto byla nucena reagovat na snahy imperialismu o narušení vojenskostrategické rovnováhy, která je jedním z hlavních předpokladů udržení a zabezpečení míru. V nové situaci po rozmístění amerických jaderných raket v blízkosti naší západní hranice, jež se nedotýkalo jen Sovětského svazu, ale i ostatních socialistických států, byl podíl Československa na realizaci odvetných opatření výrazem plnění internacionálních závazků obrany socialismu a současně projevem odpovědnosti za zachování mírových podmínek práce našeho lidu.

Na základě historických zkušeností i vzhledem k současným agresivním cílům imperialismu, který chce likvidovat socialistické společenské zřízení, je zcela zřejmé, že Československo musí cílevědomě zabezpečovat obranyschopnost země a usilovat o co nejtěsnější spojení s naším nejujektivnějším spojencem, se Sovětským svazem i s ostatními členskými státy Varšavské smlouvy. Na sjednocení všech sil míru, které jsou silnější než síly války, na jejich semknutosti a cílevědomém postupu v mnoha směrech závisí stabilita mírových podmínek.

Zajištění naší národní bezpečnosti, která je nedílně spjata s bezpečností socialistického společenství, vyžaduje aktivně přispívat k zabránění pokusů USA a NATO o narušení strategické rovnováhy a stability v Evropě a ve světě. Proto také 9. zasedání ÚV KSČ, konané v listopadu roku 1983, položilo v duchu linie XVI. sjezdu KSČ důraz na růst obranné síly naší republiky i ČSLA, na růst váhy a podílu Československa v rámci zápasu socialistického společenství proti válce a za světový mír. Ne náhodou zde byla připomenuta Leninova myšlenka o tom, že „usílujeme o mír, že mír potřebujeme... nikomu však nedovolíme, aby nás v jeho jménu zardousl“. (Rudé právo, 24. 11. 1983.) Proto platí jako nikdy v minulosti Gottwaldovo heslo: Buduj vlast — posílíš mír. Zároveň neodlučitelnou součástí úsilí o upevňování naší obranyschopnosti je starost o další zdokonalování bojové a politické připravenosti našich ozbrojených sil. (Tamtéž.) Tak se upevňování ČSLA stává naším vkladem k posilování obranného potenciálu Varšavské smlouvy a tím i k udržení světového míru.

Mírová politika socialistických států v čele se Sovětským svazem, podporovaná demokratickými a pokrokovými silami, vychází z potřeby aktivně řešit nejdůležitější otázku současnosti — zachování a upevnění míru na celém světě. Cílevědomě koordinovaný zahraničněpolitický, ekonomický i vojenský postup socialistických zemí je nejujektivnějším garantem míru na celém světě. Opírá se o nerozbornou jednotu, rostoucí politickou, ekonomickou, ideologickou, morální a vojenskou sílu socialistických zemí a vytváří tak agresivním silám rozhodující překážku, která jim brání v rozpoutání raketové jaderné války.

ČSLA v pevném spojeneckém vztahu s ostatními zeměmi Varšavské smlouvy aktivně plní své povinnosti, které vyplývají z jejího místa a úlohy ve Varšavské smlouvě. S plnou odpovědností také přispívá v dnešním třídně rozděleném světě k plnění úkolů obrany socialistického společenství, která je úkolem historického významu a rozsahu. Realizuje se společným úsilím socialistických států a je závaznou internacionální povinností všech marxisticko-leninských stran a vlád socialistických zemí sdružených ve Varšavské smlouvě.

Proto vedoucí síla naší společnosti, Komunistická strana Československa a její ústřední výbor, soustavně dbá na to, aby ČSLA byla vybavena vším potřebným, aby důstojně plnila povinnosti, které vyplývají z obrany vymožeností našich pracujících, i po-

vinností, které vyplývají z jejího místa ve Varšavské smlouvě. Proto je připravena spolu s bratrskými armádami chránit nejen naše hranice a vzdušný prostor, ale v jednotě státních a internacionálních zájmů i mírovou práci všech socialistických zemí. ČSLA je zároveň připravena i schopna plnit všechny spojenecké povinnosti vyplývající ze závazků, které má vůči ostatním bratrským socialistickým zemím. Celá dosavadní historie Varšavské smlouvy jednoznačně ukazuje, že zajištění pevného místa Československa a jeho armády v branné organizaci Varšavské smlouvy tvořilo a tvoří zásadní a podstatnou strategickou konstantu naší zahraniční a vojenské politiky.

V duchu linie XVI. sjezdu KSČ v „zájmu zachování míru a příznivých podmínek pro výstavbu socialistické společnosti uděláme v těsném spojení se Sovětským svazem a dalšími státy socialistického společenství vše, co je v našich silách, aby se upevnila bezpečnost socialistického společenství, aby imperialistické agresivní síly nemohly zvratit nynější vojenskostrategickou rovnováhu. Budeme usilovat o realizaci všech mírových iniciativ společně vypracovaných a prosazovaných socialistickými zeměmi, které před celým světem dokazují, že socialismus je rozhodující silou v boji národů za mír a mezinárodní bezpečnost“. (XVI. sjezd KSČ, Svoboda 1981, s. 52.)

K NĚKTERÝM ZKUŠENOSTEM Z OPERAČNĚ STRATEGICKÉHO CVIČENÍ ŠTÍT-84

Více než půl roku už uplynulo od ukončení operačně strategického cvičení vojsk Spojených ozbrojených sil Štít-84. To je dostatečně dlouhá doba k tomu, abychom se s jistým časovým odstupem mohli vrátit k jednotlivým obdobím cvičení a reálně zhodnotit jeho přínos k řešení nových otázek operačního umění a taktiky.

Cvičení Štít-84 po mnoha stránkách bylo jedinečné. Ať už máme na mysli rozsah účasti spojeneckých štábů a vojsk, časový a prostorový rozmach cvičení nebo množství a závažnost řešených operačních a operačně taktických úkolů či jiné ukazatele. Cvičení významně přispělo k prohloubení bojového přátelství, vzájemné spolupráce a k zkvalitnění součinnosti velitelů, štábů, politických orgánů a vojsk bratrských armád Varšavské smlouvy. Plným právem bylo ze všech těchto hledisek vysoce kladně hodnoceno zúčastněnými ministry obrany a představiteli armád členských států Varšavské smlouvy i vedoucími funkcionáři velení Spojených ozbrojených sil.

Plukovník Ing. Zdeněk Svatoš

OPERAČNÍ UMĚNÍ

V oblasti operačního umění, jak bylo konstatováno v rozboru ministra národní obrany ČSSR, cvičení znamenalo další krok k prohloubení znalostí a návyků velitelů a štábů v přípravě a vedení obranných i útočných operací na počátku války. Velitelé a štáby se dále zdokonalili v současném plánování obranných i útočných operací a při upřesňování rozhodnutí bezprostředně před zahájením boje správně volili variantu činnosti, která odpovídala vzniklé situaci, tj. především úrovni dosažené bojové pohotovosti a stavu operačního rozvíjení sil a prostředků stran k době rozpoutání nepřátelské agrese.

V dalším bude potřebné zkušenosti získané ze cvičení Štít-84 v současném plánování a přípravě operací dále rozvíjet. Vstup našich vojsk do války a zahájení bojové činnosti **plánovat variantně** i v rámci operace jednoho druhu s ohledem na sílu uskupení, nejrůznější možné způsoby a dobu zahájení agrese pravděpodobným nepřítelem.

Při realizaci uvedeného požadavku je však nutné důsledně dodržovat **zásadu**, že čím složitější je plán, tím prostší a jednodušší musí být vlastní činnost a manévry vojsk. Prakticky skloubit oba uvedené požadavky je obtížné, ale možné. Předpokládá to při plánování různých variant zahájení války a úkolů vojsk na jejím počátku (pokud možno) vycházet z jediného schématu navazujících činností vojsk od uvádění do bojové pohotovosti až po zaujetí plánované operační sestavy a přechod k plnění stanovených úkolů. S tím, že z tohoto řetězu činností může být kterýkoli mezičlánek podle okolností vypuštěn (např. zaujetí prostorů soustředění po bojovém poplachu, nebo operační sestavy, odrážení útoku nepřítele apod.) a vojska na zvláštní signál budou automaticky plynule plnit následující úkoly. Předpokládá to, aby i plánovaná výchozí operační sestava, pokud situace její zaujetí umožní, byla pro různé druhy činností vojsk při zahájení nepřátelství v podstatě stejná a v dalším umožňovala vedení obranné nebo útočné operace (boje) podle konkrétní situace bez většího přeskupování sil a prostředků.

Obdobně je zapotřebí řešit i otázky **zvyšování úsilí** vojsk v závislosti na postupném dosahování plné bojové pohotovosti v období před nebo v průběhu prvních dnů války. Vyžaduje to vytvářet operační (bojové) sestavy vojsk tak, aby umožňovaly, i při nedokončeném rozvinutí k době zahájení nepřátelství, vedení bojové činnosti silami a prostředky stále bojové pohotovosti a v dalším zesilování operační sestavy a zvyšování úsilí na rozhodujících směrech (v prostorech) přisunem vojsk z hloubky bezprostředně po jejich uvedení do bojeschopného stavu.

Je zřejmé, že tyto požadavky na plánování a přípravu operací jsou vysoce náročné na úroveň připravenosti, organizaci a metodiku práce velitelů a štábů v přípravném období. I při splnění těchto podmínek je však nutné počítat na **přípravu operací s delším časem**, než jsme dosud byli zvyklí a přizpůsobit tomu i metodiku provádění a řízení operačních a operačně taktických cvičení. Předběžně, vycházíme-li ze získaných zkušeností, můžeme počítat s tím, že na stupni svazu si příprava operací v plném rozsahu (přijetí rozhodnutí, vydání úkolů podřízeným, plánování, organizace součinnosti a všestranného zabezpečení) při optimální organizaci práce velitelů a štábů **vyžádá minimálně 3—4 dny**. Připočítáme-li k tomu další čas, potřebný na upřesnění rozhodnutí a s tím spojené dokončení plánování buď obou, nebo spíše už jen jedné operace na základě konkrétní situace bezprostředně před zahájením nepřátelství (přibližně 1,5—2 dny), pak při obvyklé době trvání cvičení tohoto druhu by buď vůbec nezbyl, nebo by bylo jen málo času na všechny další, neméně důležité učební otázky, které se zabývají dynamikou bojové činnosti v průběhu operací.

Zde jsou možná dvě východiska.

Za prvé — omezit množství učebních otázek plánovaného zaměstnání jen na ty, ve kterých chceme jeho účastníky zdokonalit, např. příprava a vedení jedné operace (obránné nebo útočné), zahájení a vedení bojové činnosti apod. Přitom si však musíme být vědomi toho, že připravujeme cvičícího velitele a štáb jen ve vybraných otázkách a že by tedy bylo nutné plánovat další

čas na jejich komplexní procvičení podle soudobých požadavků. To znamená, že tato forma je účelná jen u dílčích zdokonalovacích zaměstnání (návčiků).

Druhá možnost, použitelná především u operačních velitelsko-štábních cvičení nebo série postupně na sebe navazujících štábních návčiků, spočívá v tom, že v období přípravy cvičení (na prvním komplexním štábním návčiku) příslušný velitel a štáb na základě obdrženého úkolu zpracuje úplné plány obou operací a vlastní cvičení potom už bude uskutečněno podle dosud obvyklého schématu, tj. upřesnění rozhodnutí a plánu (nebo jeho přepracování) konkrétní operace s ohledem na vývoj situace a v dalším následuje procvičení plánovaných učebních úkolů z období zahájení a vedení operace. Kladem tohoto způsobu je, že zabezpečuje přípravu velitele a štábu v plném potřebném rozsahu a měl by tedy zřejmě najít uplatnění při plánování uceleného cyklu operační přípravy velitelů a štábů na každý výcvikový rok.

Organizace a výzbroj vlastních vojsk i pravděpodobného nepřítele byla při cvičení Štít—84 zvolena tak, aby odpovídala reálné perspektivě nejbližších let.

Vyhodnocení rozhodnutí cvičících a připravené propočty svědčí o tom, že velitelé a štáby jsou schopni správně a reálně **plánovat a řídit bojovou činnost vojsk** s použitím všech soudobých bojových prostředků, s vedením mohutných úderů a paleb na vojska a objekty nepřítele od samého počátku nepřátelství. Hlavním předpokladem k tomu je dovedná organizace a využití průzkumu všeho druhu k včasnému získání nezbytných údajů o cílech, s důrazem na objekty, které je nutné ničit v prvním pořadí.

Pokud jde o otázky efektivního **palebného ničení** nepřítele, cvičení znovu potvrdilo, že v úsilí o zabezpečení palebné převahy nad ním, kromě soustředění paleb a úderů na rozhodujících směrech (prostorech) v určité době, je nutné hledat možnosti podstatného zkrácení doby potřebné k zahájení palby (vedení úderu) na cíl od okamžiku jeho zjištění. V soudobých podmínkách, kdy většina palebných prostředků je vysoce pohyblivá a zpravidla mění palebná postavení bezprostředně po palebném přepadu (úderu), otázka jejich efektivního ničení je především otázkou času (tj. včasnosti) vedení palby (úderu) na zjištěný cíl. Z toho jednoznačně vyplývá požadavek maximálního zkrácení doby potřebné na předání a vyhodnocení zpráv průzkumu, přijetí rozhodnutí na zničení cíle a vydání povelu k palbě nebo vedení úderu postupně až do úplné automatizace tohoto procesu. Řádově by zde nemělo jít o hodiny ani desítky minut, ale jen o minuty.

Další zkušenosti jsme získali v otázkách **organizace a vedení obranných operací** svazů na počátku války. Potvrdilo se, že přijetí správného rozhodnutí pro obranu je podmíněno hlubokým ujasněním úkolu a všestrannou analýzou s důrazem na situaci a zámysl nepřítele, zhodnocení bojových možností vlastních vojsk a podmínek terénu. Ukázalo se, rovněž, že obrana musí být vysoce aktivní, odolná proti úderům prostředků vzdušného napadení a pozemních vojsk nepřítele, členěná do hloubky, aby zabezpečovala narůstání odporu a ničení úderných uskupení až do úplného vyčerpání jeho sil a prostředků a zastavení útoku. Důležitou úlohu v obranné operaci má dovedná organizace paleb a úderů všeho druhu na vojska a objekty nepřítele (komplexního palebného ničení), sladěných s činností vojsk a zátarasy, počínaje přístupy k obraně, v období rozvinování vojsk a sil nepřítele, při boji o udržení hlavního a dalších pásem obrany a rovněž při vedení protizteči a protiúderů našich vojsk.

Protizteče a protiúder proti nepříteli, který se vklíní do vlastní obrany, jsou nejvyšším projevem aktivity obrany. Vyžadují, při dodržení principu

soustředění hlavních sil k obraně rozhodujících prostorů (směrů), účelné členění sil a prostředků bránících se vojsk do hloubky, promyšlený manévr palbou (úderů) a zálohami na směry útoku nepřítele k zastavení postupu jeho úderných uskupení a současně vytvoření silných druhých sledů, které zabezpečují dosažení rozhodné převahy sil nad nepřítelem na směru plánovaného protiúderu a jeho zničení. Úspěch protiúderu kromě toho závisí na volbě nejvýhodnějšího směru a doby jeho vedení a na efektivním využití všech dostupných sil a prostředků ke komplexnímu palebnému ničení nepřítele při zahájení a v průběhu protiúderu. Jeho cílem, v závislosti na celkové situaci a bojových možnostech vlastních vojsk i nepřítele, může být buď rozhodné oslabení úderného uskupení a znemožnění dalšího postupu nepřítele, ev. s obnovením situace (předního kraje obrany, státní hranice apod.), nebo v nejpříznivějším případě protiúder může být veden s cílem zničit vklínivšího se nepřítele a přejít hlavními silami do útoku.

V poměrně širším měřítku než dosud byly při vedení obranné operace při cvičení Štít—84 využívány k boji s pronikajícími obrněnými uskupeními nepřítele **bojové vrtulníky**. Osvědčily se jako velmi operativní a účinný prostředek ničení bodových pohyblivých cílů na letišti. Současně se však potvrdilo, že je zapotřebí dále zdokonalovat a zvládnout taktiku jejich bojového použití s důrazem na dosažení překvapení při přeletu do prostoru bojové činnosti a vedení palebných úderů na určené cíle. Prakticky to znamená cvičit osádky ve skrytém přiblížování k cíli v přízemních výškách s využitím krytu terénních předmětů a tvarů, poté nabrat výšku, provést odpálení a opět přízemním letem se vrátit na určené letiště (startovací plochu). Nedodržení tohoto principu by mělo v bojovém nasazení za následek zbytečné ztráty na lidech a technice.

V otázkách vedení **útočných operací** svazů cvičení Štít—84 rovněž přineslo řadu zkušeností a poznatků, které si zaslouží naši pozornost a využití v další přípravě velitelů a štábů, zvláště ve vedení a rozvíjení útočné operace v hloubce.

V tomto důležitém období útočné operace je nutné bojovou činnost vést s maximální rozhodností, při výrazné převaze sil a prostředků nad nepřítelem na směru hlavního a dalších úderů. To předpokládá v jejím průběhu uskutečňovat široký manévr vojsky z hloubky i podél fronty s cílem využít každý, i dílčí úspěch k rozvíjení útoku.

Závěry ze cvičení rovněž potvrdily, že v soudobých podmínkách nabývají na novém obsahu pojmy **obchvat a obejití** nepřítele. Tyto druhy manévru, které mají za cíl kombinací čelních úderů s úderů do boku a týlu nepřítele rozčlenit uskupení jeho vojsk, narušit jejich sestavu a ničit je po částech, patří ke klasickým formám a byly používány ve většině válek a operací i v minulosti. Až do nedávné doby byly však převážně uskutečňovány jen jako manévr části sil pozemního vojska. Současné armády svou výzbrojí a technickou vybaveností mají možnost, s využitím charakteru soudobých operací vedených převážně na směrech, častěji než dříve vytvářet a využívat mezery v obraně nepřítele k rychlému pronikání do hloubky jeho sestavy a vedení překvapivých úderů do boků a týlu. Tomu napomáhají i nové prvky operační sestavy svazů — operační manévrovací skupiny, určené k vedení boje v týlu nepřítele. Navíc — množství a vysoké technické parametry letectva a vrtulníků umožňují překvapivě a efektivně kombinovat obchvat (obejití) po zemi s obchvatem ze vzduchu hromadným vysazením vzdušných výsadek různého druhu do nej-

citlivějších míst (prostorů) nepřátelské sestavy. Zvládnutí přípravy a uskutečňování obchvatu nepřítele v širokém měřítku (kombinovaným způsobem po zemi a ze vzduchu) klade vysoké nároky na velitele a štáby, zvláště z hlediska nepřetržité podpory a zabezpečení vojsk a sil, které provádějí manévry, a rovněž organizace součinnosti mezi nimi i vojsky, jež útočí čelně, s palbami a údery ze vzduchu. Problematika hromadného použití vzdušných výsadků v nejdůležitějších obdobích vševojskové operace, v omezeném časovém úseku, podle jednotného zámyslu i plánu a v přímé návaznosti na úkoly, které plní hlavní uskupení pozemního vojska, bude vyžadovat další studium a rozpracování v praxi operační přípravy velitelů a štábů.

Značný význam pro rozvíjení útočné operace do hloubky a uchování bojeschopnosti útočících vojsk, při respektování hlavních zásad vedení útoku, bude mít v současných podmínkách i rychlé **překonání a ovládnutí** přirozených přírodních překážek, jako např. rokádních vodních toků, horských zalesněných masívů apod. na směrech postupu našich vojsk. Je nutné počítat s tím, že nepřítel se bude snažit s jejich využitím zpomalit nebo zastavit útok našich úderných uskupení, vytvořit předpoklady k nahromadění útočících vojsk na přístupech k nim a efektivně je ničit. To vyžaduje už při plánování útočné operace (na základě důkladného zhodnocení terénu) vyhodnotit terénní čáry, které by mohl nepřítel s tímto cílem připravovat i využít a předem plánovat způsob jejich rychlého překonání a ovládnutí bez zpomalení postupu vojsk. Jak potvrdilo cvičení Štít—84, je výhodné činností operačních manévrovacích skupin a použitím vzdušných výsadků při současném vedení úderů a paléb na druhé sledy a zálohy nepřítele, předcházet ho v ovládnutí prostorů (objektů), které umožňují rychlé překonání překážky vojsky útočícími čelně a udržet je až do příchodu hlavních sil. Spolu s tím plánovat včasný manévr a posílení vojsk nezbytnými prostředky k rychlému překonání překážky (ženijní přepravní, k odtarasování a obnově komunikací apod.). Pokud by nepřítel v průběhu operace obsadil terénní překážky a zdržel postup našich vojsk, musí velitelé a štáby pružně reagovat na vzniklou situaci a přijímat všechna opatření k tomu, aby nedošlo k nahromadění vojsk v určitém prostoru a jejich zničení nepřítelem s použitím soudobých vysoce účinných palebných prostředků a letectva. V první řadě je k tomu zapotřebí v průběhu útoku promyšleně sladovat přesuny druhých sledů, záloh, raketového vojska a dělostřelectva a týlů všeho druhu s postupem vojsk prvního sledu. V každém případě nepřipustit zhuštění sestavy vojsk a současně organizovat jejich spolehlivou obranu proti úderům nepřítele ze vzduchu. Souběžně s tím řešit přenesení úsilí na jiný směr, kde se projevil úspěch; v krajním případě, není-li jiná možnost, průlom nepřátelské obrany a pokračování v útočné operaci.

V souladu s platnými principy byly na cvičení řešeny otázky použití **operačních manévrovacích skupin** svazů. V některých případech se setkáváme s určitým nepochopením jejich úlohy a místa v útočné operaci, zvláště při přijímání rozhodnutí o směru (prostoru) a době jejich zasazení. Operační manévrovací skupina svazu je předurčena k rychlému proniknutí do hloubky a vedení samostatné vysoce manévrové bojové činnosti v týlu hlavních sil nepřítele v odtržení od vojsk prvního sledu, které útočí čelně. Aby operační manévrovací skupina mohla úkoly úspěšně splnit, musí být zasazována do sražení na směr největšího úspěchu našich vojsk, po zničení hlavních sil a překonání souvislé obrany svazků prvního sledu a armádních sborů nepřítele, do vzniklých mezer v sestavě jeho vojsk. V žádném případě by nemělo dojít k tomu,

aby se operační manévrovací skupina už při zasazení nebo krátce po něm zavázala do vleklých bojů s druhými sledy a zálohami nepřítele, čímž by prakticky nebyla schopna splnit úkoly, které jsou pro ni typické. To vyžaduje, aby při přípravě útočné operace činnost této skupiny byla plánována v několika variantách jak z hlediska prostoru (směru), tak i hloubky a doby zasazení. Vlastní zasazení do sražení je nutné uskutečňovat zásadně do mezer v sestavě nepřítele a po všech stránkách je organizačně zabezpečit a zajistit silami a prostředky velitele příslušného svazu s využitím vojsk prvního sledu. Tím dosáhnout toho, aby operační manévrovací skupina překračovala čáru zasazení v plném bojovém složení a se zvýšenými zásobami hlavních druhů materiálu, především munice a pohonných hmot.

V článku jsem uvedl jen některé, dílčí závěry a poznatky z činnosti velitelů a štábů operačního stupně. Mnoho zkušeností přineslo cvičení Štít—84 i v řešení dalších otázek operačního umění, velení vojskům, v plánování a organizaci použití druhů vojsk a všestranného zabezpečení operace. Cvičení významně přispělo k prohloubení znalostí a návyků zúčastněných velitelů a štábů a tím k zvýšení celkové připravenosti orgánů velení a vojsk Spojených ozbrojených sil k plnění úkolů při obraně socialismu a míru.

Plukovník Ing. Karel K u b a

TAKTIKA

Význam cvičení Štít—84 byl znásoben skutečností, že bojová činnost zde byla poprvé vedena v duchu zásad a norem nedávno vydaného Bojového řádu pozemního vojska ČSLA.

Z tohoto pohledu zevšeobecním některé zkušenosti a poznatky, což považuji za potřebné právě v období, kdy Bojový řád pozemního vojska ČSLA uvádíme do praxe.

V oblasti **velení** byly v práci velitelů a štábů při organizování boje uplatňovány, v závislosti na konkrétní situaci, charakteru úkolu a časových možnostech dvě metody — metoda **souběžné** a **postupné** organizace boje. V průběhu cvičení převažovala metoda souběžné organizace boje, která je základní, šetří čas a zejména vytváří dobré podmínky pro přípravu boje podřízených tím, že se na nižších stupních velení zahájuje ihned po přijetí zámyslu nadřízeným velitelem a je uskutečňována souběžně na základě vydaných předběžných bojových nařízení.

Cvičící velitelé i štáby prokázali odpovídající znalosti, připravenost a sladěnost při organizování boje i při praktickém uplatňování metody souběžného plánování na několika stupních velení.

Při cvičení se potvrdil vzrůstající význam **součinnosti** a její vliv na výsledek boje. K jejímu zajištění je nutné dodržovat zejména tyto zásady:

- hlavní otázky součinnosti určovat v rozhodnutí velitele a vydávat je podřízeným při stanovení úkolů,
- součinnost organizovat především v terénu, a to na viditelnou vzdálenost; na plastickém stole nebo na mapě do celé hloubky bojového úkolu,
- součinnost uskutečňovat nepřetržitě v celém průběhu boje a při narušení ji ihned obnovovat,
- v boji součinnost upřesňovat podle vývoje situace a při náhlých změnách ji organizovat nově.

Její obsahové cíle, na které musíme v přípravě velitelů zaměřit pozornost, jsou v Bojovém řadě pozemního vojska ČSLA obsaženy v povinnostech velitelů a zahrnují:

- sladění úsilí vojsk ve prospěch těch útvarů a jednotek, které plní úkol na směru hlavního úderu (soustředění hlavního úsilí),
- dosažení toho, aby všichni velitelé jednotně pochopili cíl boje, bojový úkol a způsob jeho splnění,
- určení a sladění variant činnosti útvarů a jednotek podle charakteru možného vývoje situace,
- určení varovných signálů, signálů k velení vojskům a součinnosti.

Průběh cvičení potvrdil stoupající náročnost na připravenost velitelů, na jejich schopnost plnit obsahové cíle součinnosti. Při soustavném nedostatku času bude převládat uplatňování **metody pokynů velitele nad metodou odpovědí podřízených na jeho dotazy**.

Dokazuje to např. situace v období vedení obranného boje, kdy byl zvolen manévr odchodu s cílem vyvedení vlastních vojsk zpod úderů nepřítele, získání času k zaujetí výhodné čáry a vytvoření podmínek k zahájení protiúderu. V tomto případě je nutné cílevědomě a důsledně sladit činnost motostřeleckých a tankových jednotek s efektivním využitím úderů letectva, paleb dělostřelectva a manévru zátarasy. Problémy mohou vzniknout především při sladění podpory boje podle vývoje konkrétní situace na bojišti oproti předem stanovenému plánu.

Jako příklad uvedu složitou situaci, kdy část jednotek cvičícího svazku zaujala výhodnou obrannou čáru s úkolem bezpodmínečně ji udržet k zabezpečení protiúderu. Další jednotky uskutečňovaly odchod s postupným obsazováním a bráněním jednotlivých čar. V hloubce za touto čarou byly soustřeďovány svazky a útvary k protiúderu. Ve prospěch pozemních jednotek působilo letectvo, bojové vrtulníky, dělostřelectvo, vojska prováděla minování s využitím vrtulníků a zasahovaly další prostředky.

Taková situace vyžaduje centralizované velení pokud možno z nejvyššího stupně (svaz, svazek) k tomu, aby právě součinnostní otázky mohly být řešeny přímo v průběhu boje, podle jeho konkrétního vývoje na bojišti, dosahovaných výsledků, uskupení nepřítele a s nejvyšším efektem.

V průběhu cvičení byla v útoku prováděna zteč nepřátelské obrany v těsné součinnosti tankových a motostřeleckých jednotek **v jednotné obrněné bojové sestavě** (bez sesednutí motostřeleckých jednotek) i **v kombinované bojové sestavě** (se sesednutími motostřeleckými jednotkami).

Při zteči v jednotné obrněné bojové sestavě vojska dodržovala zásadu předcházejícího spolehlivého zničení nepřátelské obrany, zejména protitankových prostředků. Tím jednotky a útvary dosáhly vysokého tempa a rozhodnosti zteče nepřátelské obrany a v podstatě zabránily nepříteli včas aktivovat palbu nebo obsazovat další obranné čáry v hloubce.

Jsou-li v bojové sestavě začleněny rozdílné typy techniky (T-72, T-55, BVP, OT), vznikají při uplatňování tohoto způsobu zteče některé problémy. Je logické, že v boji se bude každý velitel snažit využít úseku, kde je nepřítel zničen a umlčen, bude a musí usilovat o to, aby splnil úkol a zničil protistojícího nepřítele a v nejkratším čase, s minimálními vlastními ztrátami. Zejména v členitém a těžko průchodném terénu stoupají nároky na dobrou vycvičenost osádek a velení vojskům k udržování vysokého tempa zteče i stanovených vzdáleností (100–200 m) mezi tanky a BVP (OT).

Cvičení potvrdilo stoupající **význam cílevědomého a efektivního palebného ničení** nepřítel, které podmiňují úspěšné plnění bojových úkolů motostřeleckými a tankovými útvary i jednotkami.

V jedné z bojových situací na cvičení Štít-84 byla např. uskutečněna dělostřelecká podpora zteče v úseku průlomu metodou pohyblivého palebného pásma na pěti čarách. Vzhledem k charakteru nepřátelské obrany a zejména počtu i rozmístění protitankových prostředků velitel určil vzdálenost jednotlivých čar 200 m. Stupeň zničení a umlčení nepřátelských palebných prostředků zabezpečoval rychlou a rozhodnou zteč motostřeleckých a tankových jednotek s nejmenšími ztrátami.

Po celou dobu cvičení, ve všech obdobích bojové činnosti velitelé a štáby věnovali zvýšenou pozornost ničení nepřátelských protitankových prostředků. Centralizovaným řízením palby tanků, BVP, PTRS, dělostřelectva pro přímou střelbu a bojových vrtulníků se podstatně zvýšila jejich účinnost. Vysokého efektu bylo dosaženo zejména při hromadném použití bojových vrtulníků.

Přínosem pro podporu boje útočících jednotek jsou baterie SHH 122 mm, které svým postupem bezprostředně za bojovými sestavami jednotek prvního sledu a schopností okamžitého zahájení palby mohou přímou střelbou ničit neumlčené nebo oživlé cíle v nepřátelských ohniscích odporu.

Při plánování útoku divize mimo směr hlavního úderu, a organizujeme-li palebné ničení nepřítel samostatně, je potřebné podrobněji rozpracovat otázky požadovaného stupně palebného zničení nepřítel, vymezit pojem „hlavních objektů“, metodiku práce a další otázky.

Bojový řád pozemního vojska ČSLA v části 1, čl. 127 uvádí, že: „Základem rozhodnutí velitele divize k organizaci palebného ničení je **stanovení požadovaného (nutného) stupně palebného zničení nepřítel**, který se určuje poměrem počtu nepřátelských objektů spolehlivě ničených všemi palebnými prostředky k celkovému počtu těchto objektů. Za střední operačně taktickou jednotku stupně palebného zničení nepřítel se **považuje** zničení 60 % a současné umlčení 20 % jeho hlavních objektů“.

Z přípravy těchto propočtů nemají velitelé a štáby svazků dostatečné zkušenosti, chybí vhodné pomůcky a oproti operačnímu stupni, kde jsme v těchto

otázkách dále, vznikají na taktických štábech při samostatném plánování palebného ničení značné rozdíly v chápání a přístupu.

Při přípravě obrany byly prověřovány **normy ženijního budování** okopů, zákopů hlavních i záložních postavení druhých sledů, záloh, palebných čar a řady dalších ochranných staveb.

V některých případech velitelé ne vždy předvídali, z hlediska rozmístění ochranných staveb, vytváření podmínek pro předpokládaný manévr vlastních jednotek, záloh i pro zabezpečení průchodů jednotkám, které procházejí jejich sestavou k vedení protiúderu. Tato otázka platí i při zřizování výbušných i nevýbušných zátarasů před sestavou jednotek v obraně.

Větší pozornost je nutné věnovat procvičování otázek připojení bránících se vojsk v dotyku s nepřítelem k jednotkám, které vedou protiúder nebo přecházejí do útoku. Při této činnosti velitelé nepochopili vždy obsah a hloubku úkolu, otázky velení i součinnosti.

Při použití **protitankové zálohy**, složené z palebných prostředků s rozdílným maximálním dostřelem, musíme zvážit, je-li nejvhodnějším řešením zaujímat palebnou čáru všemi prostředky (celou sestavou současně) protože některé z nich (s menším dostřelem) jsou pak poměrně dlouhou dobu nečinně vystavené prozrazení a možnosti nepřátelského úderu. Tento problém se pochopitelně netýká pouze protitankové zálohy, ale v určitých obdobích boje všech jednotek, v jejichž sestavě jsou různé druhy zbraní a bojové techniky. Je zřejmé, že i tady bude mít značný význam přesná součinnost a její operativní řešení podle vývoje konkrétní situace.

V průběhu boje byl uskutečněn rovněž **násilný přechod vodní překážky**. Vzhledem k tomu, že v zájmovém směru vojska překonávala několik středních (úzkých) vodních překážek denně, bylo cílem překonávat je z chodu, ve vysokém tempu a v takové sestavě, v jaké vojska útočila. To vyžadovalo včas organizovat průzkum této překážky i nepřítele na přístupech k ní a na protilehlém břehu (příčemž průzkumný odřad překonával řeku v sestavě předsunutého odřadu vzhledem k souvislé obraně nepřítele na protilehlém břehu), včasné přijetí rozhodnutí a vydání úkolů vojskům ještě před příchodem k ní, zplánování palebného ničení nepřítele, vytvoření spolehlivé protivzdušné obrany a další úkoly.

K zabezpečení vysokého tempa útoku byl do úseku násilného přechodu vodní překážky vysazen taktický vzdušný výsadek a vyslán silný předsunutý odřad, který obsadil brody, přepraviště a vhodné úseky na řece, včas ovládl protilehlý břeh a zmocnil se předmostí. To umožnilo uskutečnit násilný přechod hlavními silami ve stanovené době. Zteč na protilehlém břehu prováděly hlavní síly nepřítele v kombinované a v dalším v jednotné obrněné bojové sestavě.

Při násilném přechodu vodní překážky je nutné se zaměřit na časově reálné zplánování přepravy, důslednou součinnost, zdolávání řeky při vyšší rychlosti proudu a zvýšené úrovni hladiny a při zhoršených podmínkách výjezdu na břeh.

Ze cvičení vyplývá, že je zapotřebí v přípravě velitelů, štábů a vojsk věnovat zvláštní pozornost vedení boje **v horách**. Jde zejména o zdokonalování znalostí a návyků velitelů ve velení vojskům, v organizaci součinnosti, řízení palby dělostřelectva, navádění letounů a bojových vrtulníků na nepřátelské cíle, zřizování výbušných i nevýbušných zátarasů, organizaci a vedení průzkumu, zneškodňování a překonávání nepřátelských zátarasů (překážek) atd. Vojáky učít účinnému vedení palby z ručních zbraní na malé cíle, řízení bojové techniky

v nejsložitějších horských podmínkách, dovednému používání trhavin a zamínování terénu, jakož i vyhledávání a ničení nepřátelských min.

Cvičení Štít-84 se zúčastnila vojska s nejmodernějšími zbraněmi a bojovou technikou. K jejich efektivnímu využívání je nutné vedle mistrovského ovládání hledat a ověřovat nové a zdokonalovat vžitě způsoby vedení boje. Při přípravě, organizaci a vedení boje uplatňovat v plném rozsahu zásady vševojskového boje stanovené Bojovým řádem pozemního vojska ČSLA, avšak mít na paměti, že v řádu uvedená ustanovení je zapotřebí využívat tvořivě a v souladu s konkrétní situací.

Získané poznatky a zkušenosti ze spojeneckého cvičení Štít-84 musíme prosazovat v polní přípravě velitelů, štábů a vojsk k dalšímu zvyšování bojové pohotovosti ČSLA.

ČTYŘICET LET VÝSTAVBY PVOS

Významné oslavy 40. výročí osvobození naší vlasti Sovětskou armádou jsou i mimořádnou příležitostí ohlédnout se za těmito čtyřmi desítkami let i z užších profesionálních hledisek. V našem případě máme na mysli výstavbu a postupné budování moderní a vysoce spolehlivé PVO ČSSR jako pevné a nedílné součásti jednotného systému PVO členských států Varšavské smlouvy. Nejde přitom o nějaké samoúčelné vzpomínání, ale o určité vnitřní spojitosti s dneškem i budoucností. Správné pochopení historie má vždycky co říci současnosti. Toto platí nejen v širším, ale i v užším smyslu a vztahuje se tudíž i na tak specifickou otázku, jakou je historie čtyřicetiletého vývoje PVO našeho státu.

Základy budování soudobé PVO tkví v osvobození naší vlasti Sovětskou armádou, byly utvářeny v procesu poválečných revolučních přeměn, završených vítězstvím pracujícího lidu v únoru roku 1948 a jsou úzce spjaty s cílevědomým uskutečňováním vojenské politiky KSČ. I když minulost nemůžeme vždy přesně začlenit do desítkové soustavy třídění času, pokládáme rok 1945 a zejména pak rok 1948 za zásadní předěl, kdy vývoji naší PVO byl dán jednoznačný směr a vyhraněný charakter. Z politickoodborných hledisek, chápaných v celé jejich šíři, hloubce i spojitosti navazuje PVO státu na zkušenosti z budování PVO Sovětského svazu a v dalším se stává nedílnou součástí jednotného systému PVO států socialistického společenství. Je to období pronikavých změn u pravděpodobného vzdušného nepřítele i vlastních sil a prostředků PVO, naplněné novodobými tradicemi vojska PVO a charakterizované společným a neměnným cílem obrany socialismu. V našich československých podmínkách mu předcházel určitý, můžeme říci „předhistorický úvod“. Připomeňme z té doby dvě stabilní protiletadlové baterie 8 a 9 cm PLK (v Praze a Bratislavě), čtyři mobilní protiletadlové pluky (v Praze, Olomouci, Bratislavě a Hradci Králové) a po třech kanónových a jednom světlometném oddílu. Kanónová baterie měla čtyři kusy 8,35 cm PLK, dálkoměr a letoměr. Tyto protiletadlové prostředky tvořily organickou součást dělostřelectva, přičemž velitelské kádry byly připravovány ve

speciálních kursech. Dále nebudu rozepisovat tuto historii, neboť byla dostatečně popsána v jubilejním Sborníku PVO, který v roce 1970 vydala Správa vojska PVO MNO.

Výrazně pokrokové tradice naší PVO spatřujeme v působnosti Gottwalovy protiletadlové baterie na straně interbrigadistů za občanské války ve Španělsku, ale zejména pak v činnosti protiletadlovců 1. čs. armádního sboru bojujícího za naše osvobození po boku Sovětské armády.

Organizace protiletadlové obrany byla úzce spojena s počátky výstavby nové československé armády. Vedle dvou protiletadlových oddílů 1. čs. as, vyzbrojených 37 mm PLK vz. 39 a 12,7 mm KPL byly vytvořeny další útvary PLD. Vzhledem k nutnosti využití rozdílného kořistního materiálu (37 mm PLK vz. 43 i 20 mm KPL, 88 mm a 105 mm PLK) měly tyto útvary (převážně oddíly) značně nestejnorodou organizační strukturu. Rovněž bojové použití útvarů nebylo zcela ujasněno, v důsledku čehož dochází i k neustálým organizačním a dislokačním změnám. V závislosti na rozdělení letectva na taktické a strategické se v principiálním pojetí začala prosazovat sovětská organizační koncepce obrany proti letadlům, a to dělením na armádní a teritoriální (AOPL a TOPL).

Teprve v roce 1948, kdy byl porážkou buržoazie dán jasný směr socialistického vývoje naší vlasti, dochází po vzoru Sovětské armády k organizačnímu rozdělení na protiletadlovou obranu vojsk a státního území (PLOV a PLOSÚ). Do vývoje vstupuje najednou několik závažných činitelů. V prvé řadě je to nebezpečí možné války, vedené ze strany světového imperialismu v čele s USA. Proto také u nás dochází ke zvýšení tempa kvalitativního i kvantitativního rozvoje prostředků PVO. V roce 1950 jsou vytvořeny obvody PLOSÚ, dochází k přezbrojení na osvědčený středorážní 85 mm PLK vz. 44 s počítacem PUAZO a je řešen znatelný nedostatek velitelských a odborných kádřů. Vedle zvýšených počtů důstojníků v učilišti PVO, zejména z řad dělnické mládeže, byly zavedeny krátkodobé zdokonalovací a přeškolovací kursy pro důstojníky aktivované ze zálohy nebo přeřazené od jiných druhů vojsk. Konstrukční vývoj je orientován na radiolokátory a malorážní PLD. V letech 1953—1954 jsou zaváděny do výzbroje 30 mm PLdvK a 57 mm PLK vz. 53, přehledový radiolokátor typu „A“ a střelecký RL typu „E“. Současně jsou prosazovány objektivně nutné unifikační tendence ve výzbroji vojsk PVO. Je zaváděna generace přehledových RL typu „P“ a střeleckých RL typu „SON“ a do výzbroje přichází sovětský malorážní 57 mm PLK. Pokračují práce na zavedení kanónů velkých ráží (100 a 130 mm PLK). Možnosti jejich praktického použití však postupně končí s nástupem kvalitativně nové protiletadlové raketové techniky. Před tím ovšem dochází v letech 1951—1954 k přezbrojení stíhacího letectva na reaktivní letouny MIG-15, 17 a 19. Do zavedení protiletadlových raket jsou stíhací letouny hlavním prostředkem PVO. V roce 1955 přicházejí na řídící funkce u útvarů i svazků první absolventi vojenských vysokých škol (VA a VTA), což má značný vliv na zvýšení operačně taktické připravenosti štábů a vojsk.

Další vývoj nepřátelských prostředků vzdušného napadení, jejichž rychlost se začala přibližovat k hranici 1000 km.h⁻¹, vynutil zavedení operativnějšího systému velení, zejména z hlediska navádění stíhacího letectva a organizace jeho součinnosti s pozemními prostředky PVO. Proto jsou v roce 1957 zrušeny

obvody PVOS a prostředky u jednotlivých bráněných míst včetně stíhacích letectvých a radiotechnických útvarů jsou přímo podřízeny Velitelství letectva a PVOS.

K velkému kvalitativnímu posunu v protivzdušné obraně našeho státu dochází ke konci padesátých a na začátku šedesátých let. V rozmezí tří let (1959–1961) je vojsko PVOS vyzbrojeno protiletadlovými raketami středního dosahu. Velitelské a inženýrské kádry jsou připravovány ve speciálních přeškolovacích kurzech v SSSR a konečně se na ní podílejí VA AZ i UPVO. Souběžně s tím dochází (v roce 1960) k velmi závažné změně v organizaci PVO vojsk, která již není podřízena dělostřelectvu a je vytvořeno vojsko PVO. Tím přestává být PVO součástí zabezpečení vojsk a stává se samostatným druhem bojové činnosti.

V roce 1960 je zřízena Správa letectva a PVOS při MNO, vytvořena armáda protivzdušné obrany státu (APVOS) a v roce 1961 i sbory PVOS. V následujícím roce (1962) je zahájeno přezbrojení stíhacího letectva (SL) na výkonnější letouny MiG-21. V roce 1963 vlády socialistických zemí a Politický poradní výbor přijaly závažný dokument o vytvoření jednotného systému PVO států Varšavské smlouvy. I když vojska PVO členských států už před tím pracovala v nejtěsnější spojenecké součinnosti, nabývá tímto aktem PVO států socialistického společenství internacionálního charakteru na smluvním základě. V letech 1968 až 1969 je přehodnocována dosavadní organizační struktura armády protivzdušné obrany státu a ze sborů jsou vytvořeny (v roce 1969) divize PVOS. Ve stejném roce je také znovu schválen nový dokument o jednotném systému PVO států Varšavské smlouvy, v němž byly zakotveny předcházející organizační a dislokační změny. O tři roky později (1972) jsou pozemní prostředky PVOS doplněny protiletadlovými raketami malého dosahu. V roce 1973 je založena Vysoká vojenská technická škola (VVTŠ) v Liptovském Mikuláši, která připravuje velitelsko-inženýrské kádry protiletadlového raketového a radiotechnického vojska včetně stupně oddílů a praporů. Ve VA AZ v Brně je v roce 1974 vytvořena samostatná katedra taktiky a operačního umění PVOS a je zde dokončována původní příprava věkově starších důstojníků formou kombinovaného studia, která prakticky končí až v roce 1979.

V roce 1975 je zrušena armáda PVOS, zůstává Správa letectva a je vytvořeno Velitelství PVOS.

Současně s vývojem aktivních prostředků PVO probíhá neustálá modernizace a doplňování jednotek a útvarů RTV a REB. V souvislosti s tím jsou v prvé polovině šedesátých let zaváděny automatizované systémy velení typu V-lp a ASURK (u PLRV).

Kvalita PVO státu je od roku 1976 pozitivně ovlivněna také přezbrojením vojska PVO pozemního vojska, kdy moderní protiletadlové komplety různého určení jsou vyčleňovány do pohotovostního systému PVOS.

Vedle kvantitativního narůstání sil a prostředků PVO dochází také k důležitým kvalitativním změnám. Na počátku osmdesátých let je vojsko PVOS vybavováno komplexními, vzájemně propojitelnými a vysoce výkonnými automatizovanými systémy velení (ASV). Jejich zavedení znamená podstatné zvýšení spolehlivosti velení vojskům a efektivnosti využití aktivních prostředků PVO.

Stíhací letectvo je vyzbrojováno moderním letounem MiG-23; PLRV a RTV počítá s raketovými a radiotechnickými komplety nové generace.

V souvislosti se zvýšením počtu odborností u vojska PVO dále rozšiřujeme a zkvalitňujeme přípravu kádrů ve VVTŠ. Ve VA AZ od roku 1983 přecházíme na postgraduální systém přípravy středních velitelsko-štabních kádrů.

Vývoj taktiky a operačního umění vojska PVOS

Je zřejmé, že popsané strukturální změny neprobíhaly samovolně, ale byly podmíněny vývojem nepřátelských prostředků vzdušného napadení a jsou úzce spjaty s taktikou a operačním uměním vojska PVO. Jestliže chceme v tomto ohledu stručně vystihnout jednotlivé vývojové období PVO u nás, je zapotřebí začít rokem 1946, kdy byl pořízen první překlad Polního řádu Rudé armády z roku 1943. Podle něho obrana proti letadlům zahrnovala vzdušné pozorování, organizaci hlášené služby, palbu PLD, VKPL a ručních zbraní, bojovou činnost stíhacího letectva, maskování, rozptýlení a ukrytí vojsk i obyvatelstva.

Významným mezníkem ve vývoji PVO je rok 1948. U nás z vnitropolitických hledisek a v Sovětském svazu vytvořením PVO celého státního území a vyčleněním vojsk PVOS jako druhu ozbrojených sil. K tomu považují za nutné podotknout, že k vybudování PVOS jako samostatného druhu ozbrojených sil dochází už v průběhu Velké vlastenecké války, kdy PVO přerůstá z taktiky do operačního rámce. Navíc se vznikem jaderných zbraní a intenzivním rozvojem nosičů těchto zbraní začíná nabývat PVO i na strategickém významu.

V těchto intencích vzniká a začíná se rozvíjet i PVO našeho státu, která je od samého počátku v systému stále bojové pohotovosti a v úzké součinnosti se silami a prostředky PVO vojsk. Je budována na principu maximálního soustředění úsilí, vysoké aktivity, manévrovosti, nepřetržitosti a neustálého obnovování sil a prostředků, na principu překvapení, utajení i všestranného zabezpečení bojové činnosti vojsk. Protivzdušná obrana státu byla u nás organizována od Ústředního velitelského stanoviště přes VS svazků (obvodů) systémem bráněných prostorů, míst a objektů, kde podle jejich důležitosti zaujímaly bojovou sestavu protiletadlové oddíly, pluky a divize, které plnily bojové úkoly v součinnosti se stíhacím letectvem a hlášenou službou. Dosažení bojové pohotovosti, vzhledem k výjezdům baterií do plánovaných palebných postavení, bylo ovšem zdoluhavé (bojovou pohotovost odpovídajícího stupně měla pouze jedna baterie). Rovněž tak i počet sil a prostředků byl nedostačující. Proto v roce 1954 dochází v převážné míře k rozšíření samostatných oddílů na pluky a v roce 1956 k vyvedení všech baterií do stálých palebných postavení s konkrétním stanovením hotovostního systému, který odpovídal koncepci vzdušného napadení našeho státu. Současně s tím jsou na úkor některých méně důležitých objektů převedeny síly a prostředky k posílení důležitých bráněných míst. Toto opatření souviselo i se zvýšenými bojovými možnostmi stíhacího letectva. Postupující rozvoj radiolokace mění význam dřívějšího pojetí vzdušného pozorování a hlášené služby, vzniká radiotechnické vojsko s pružnějším systémem průzkumu, uvědomování a zabezpečení aktivních prostředků PVO. Druhou polovinu padesátých a počátek šedesátých let můžeme nazvat obdobím přebudování PVOS v kvalitativně nový systém. Je předznamenáno pokračujícím zdokonalováním prostředků vzdušného napadení (včetně bezpilotních), vznikem nového druhu vojska PVOS — protiletadlového raketového vojska, a značně rozšířenými bojovými možnostmi stíhacího letectva PVOS (raketová výzbroj a nadzvukové rychlosti) i RTV. Protivzdušná obrana státu je organizována na principu objektové nebo objektově pásmové obrany, působí ovšem v daleko větším prostoru státního území a zabezpečuje nepřetržitou činnost proti vzdušnému nepříteli po celou dobu jeho letu. V teorii organizace PVO vzniká jako hlavní forma bojové činnosti vojsk PVOS zvláštní druh operace, nazývané zpočátku vzdušně obránnou a později protivzdušnou. Pro své zvláštnosti a některé nedokonalé

teoretické rozpracování ustupuje tento pojem částečně do pozadí a v plně obsahové podobě se objevuje až v sedmdesátých letech. Před tím ovšem, v souvislosti s vytvořením jednotného systému PVO států Varšavské smlouvy, dochází k dalšímu upřesnění úlohy a místa PVO našeho státu v rámci tohoto systému. Nabývají na významu otázky organizace spojenecké součinnosti se silami a prostředky PVO SSSR, NDR, PLR a MLR. Na taktickém stupni věnujeme maximální pozornost součinnosti mezi PLRV a SL, otázkám bojové pohotovosti a všestrannému zabezpečení bojové činnosti vojsk.

Počátek další etapy rozvoje PVOS, časově spadající přibližně do poloviny šedesátých let, se vztahuje k rozšíření raketových jaderných zbraní a k využití kosmického prostoru pro vojenské účely. V souvislosti s tím vyvstává nutnost budovat PVO nejen jako protiletadlovou, ale i jako protiraketovou a protikosmickou. Jsou zkoumány otázky možného charakteru činnosti vzdušných kosmických sil nepřítele ve válce a z nich je vyvozován optimální poměr různých prostředků PVO, určují se směry jejich dalšího zdokonalování a jsou přijímána potřebná opatření k zaměření operační, taktické přípravy velitelů, štábů a vojsk. Na vědeckém základě je zdůvodňován systém bojové pohotovosti, která vzhledem k možnosti nenadálého napadení států socialistického společenství se stává strategickou kategorií. V plné míře je při tom využito zkušeností z lokálních válek a jejich teoretické aplikace na podmínky západního válčiště.

V našich podmínkách tyto vývojové tendence nacházejí odraz na počátku sedmdesátých let. Znamenají postupné zkvalitnění a rozšíření zbraňové skladby prostředků PVO a hledání způsobů jejich maximálního bojového využití. Vytváříme bojové sestavy smíšeného typu, nabývají na významu otázky radioelektronického boje, operačního maskování (včetně opatření proti kosmickému průzkumu), elektromagnetické koexistence a další. Jsou rozpracovávány vědecky zdůvodněné normy a nejvýhodnější členění zásob raket, paliva a dalších druhů materiálně technických prostředků. Prakticky realizujeme příslušná opatření ke zvýšení odolnosti bojových sestav vojsk PVO. S nebyvalou naléhavostí dále a důsledněji řešíme problémy operační a taktické součinnosti.

Prohlubujeme i systémový přístup k plánování rozvoje PVO s takovým záměrem, aby nedocházelo k nežádoucím náhlým zlomům ve výzbrojování vojsk a aby čerpání státních prostředků bylo co nejefektivnější ve vztahu ke stanoveným úkolům protivzdušné obrany.

K dalšímu rozšíření požadavků na systém PVO dochází na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let, kdy vyvstává konkrétní potřeba boje s tzv. speciálními vzdušnými cíli typu E-3C systému NAEW, průzkumným letounem SR-1, řízenými střelami s plochou dráhou letu apod.

Možnosti boje s těmito prostředky jsou předmětem řady teoretických prací i jejich praktického ověřování na cvičeních a částečně i na ostrých bojových střelbách prostředků PVO. Dalšího zvýšení bojových možností dosahujeme komplexním zavedením ASV, jejichž plné využití je v trvalé pozornosti příslušných odborníků. Současně plně rozvíjíme a řešíme problém účasti vojsk PVO i dalších druhů vojsk v protivzdušné operaci na válčišti, která má základ v koordinovaném ničení vzdušného nepřítele na zemi i ve vzduchu s cílem zmaření jeho vzdušné operace a vytvoření podmínek k vedení vlastní vzdušné operace. Tato možnost je dána rostoucí aktivností PVO, která v součinnosti s ostatními druhy vojsk (zejména letectvem) je schopna přispět k získání iniciativy ve vzduchu a vnutit tak nepříteli vlastní vůli. Z hlediska racionálnějšího využití veškerých

sil a prostředků PVO je zároveň i podnětem k ujednovení systému velení letectvu a PVO.

V současné době, která je poznamenána válečnickým kursem USA a bloku NATO, je průvodním jevem jejich politiky další zvyšování investic na prostředky vzdušného kosmického napadení. Významná úloha je přisuzována vysoce přesným průzkumným a palebným systémům, kde mimo nich je ve vztahu k PVO zvlášť důležitý systém PLSS s letouny TR-1, dále pokusy s tzv. radiolokačně neviditelným letounem Stealth apod. Řešením boje s těmito systémy je PVO na začátku dalšího důležitého období. Pro nejbližší perspektivu přichází např. v úvahu zvýšení podílu zbraňových kompletů dalekého dosahu, využití prostředků pasivní radiolokace, zvýšení mobility celého systému PVO, další zdokonalení soustavy pasivních opatření atd. Spolu s předpokládaným vstupem některých bojových prostředků do kosmického prostoru má řešení těchto otázek vysoké nároky na přípravu velitelsko-inženýrských kádřů, na jejich nové operačně taktické myšlení i na postupnou realizaci organizačně technických změn, které v oblasti PVO budou následovat.

Stručný popis dosavadního vývoje PVO ČSSR není zdaleka úplný. Je spíše příležitostí připomenout než historiograficky dokumentovat. Přesto z něho přímo či nepřímo vyplývají mnohá poučení. V prvé řadě si z tohoto výčtu skutečností znovu uvědomujeme stupňující se agresivitu imperialismu, který vkládá naděje do vojenských vzdušných sil k případné realizaci svých militaristických plánů. Tyto tendence jsou pro nás trvalou výstrahou a nedovolují ani na okamžik slevit z vysoké bdělosti při ostraze vzdušného prostoru. Na druhé straně vývoj PVOS u nás je rovněž dokladem realizace základních principů výstavby PVO našeho státu na stále vyšší kvalitativní úrovni. Neomylným motivačním zdrojem této tvůrčí, nástavbové práce je pravdivost a životnost marxisticko-leninské ideologie, prozíravost a moudrost politiky KSČ, která vždy věnovala otázkám obrany proti vzdušnému nepříteli mimořádnou pozornost.

Vzdáváme-li dnes hold všem těm, kteří se zbraní v ruce vybojovali naší svobodu, je třeba se s veškerou úctou sklonit i před poctivou prací těch, jež odevzdali své schopnosti a dovednosti postupnému zdokonalování PVO našeho státu. Nanejvýš cenným výsledkem této soustavné práce je skutečnost, že vojsko PVO ČSSR v internacionálním svazku s vojsky PVO spojeneckých států a armád svým dílem přispělo k tomu, že vzpomínaných 40 let jsme mohli prožít v míru. Nechť je tato příležitost i určitým závazkem pro ty, kteří v budování PVO mají pokračovat.

ZŘIZOVÁNÍ TAKTICKÝCH A OPERAČNÍCH ZÁTARASŮ

Rychlé zřizování zátarasů všech typů má zejména při odražení nepřátelské agrese stále větší význam. Všechny zátarasové je zapotřebí zřizovat tak, aby ztížily proniknutí nepřítele do taktické i operační hloubky našich vojsk, zpomalily jeho postup a tak se aktivně podílely na zastavení nepřítele, a při použití nových zátarasovacích prostředků i na jeho ničení. Musí překrývat mezery a boky vojsk, která vedou protizteč nebo protiúder a také upevnit všechny dosažené čáry nebo dobytý terén.

Základem taktických i operačních zátarasů jsou i dnes výbušné zátarasové a z nich zejména protitanková minová pole (PTMP) a ničení komunikačních směrů. PTMP tvoří převážnou část zátarasů v uzlech zátarasů a hlavně v zátarasovaných prostorech. Protipěchotní minová pole (PPMP) zřizujeme k zesílení účinnosti PTMP, k oddělení útočící pěchoty od tanků (obrněných transportérů), ale i k překrytí přístupů k důležitým objektům v hloubce obrany.

Systém ženijních zátarasů vytváříme vždy ve spojení s přirozenými překážkami, se systémem palby zejména protitankové a musí odpovídat zámyslu operace. Je nutné, aby plně umožnil manévry vlastních vojsk a naopak omezil manévry nepřítele a způsobil mu co největší ztráty.

Nevýbušné zátarasové zřizujeme až podle časových možností, při dostatku ženijní techniky a v závislosti na charakteru terénu a vývoji situace na bojišti.

Systém ženijních zátarasů při přechodu části sil do obrany musí např. umožňovat aktivní bojovou činnost a manévry vlastních vojsk podle zámyslu velitele. Proto zahrnuje zátarasové zřizované jak při přípravě, tak i v průběhu vedení obranného boje s ohledem na přijaté varianty vedení operace, zejména bojové činnosti vlastních vojsk i nepřítele a zabezpečení protiztečí a protiúderů. Je zapotřebí, aby byly zřizovány s dostatečným předstihem a postupně doplňovány s cílem znemožnit nepříteli organizovaně rozvinout uskupení hlavních sil, rozvíjet útok a proniknout do hloubky naší sestavy. Proto musí odpovídat uskupení

nepřítele, předpokládaným směrům a síle jeho úderu, ale i úkolům našich vojsk, zámyslu vedení operace a vyhodnocení terénu v pásnu obrany.

V ženíjním zabezpečení vševojskového boje mají minová pole značné výhody, neboť jejich zřízení, ve srovnání s jinými druhy zátarasů, vyžaduje minimální čas a počet ženíjních jednotek. Minová pole jsou obtížně zjistitelná, snadno je můžeme maskovat a lze je překonat pouze s použitím speciálních sil a prostředků (ženíjních nebo odtarasovacích). Jsou značně odolná proti účinkům tlakové vlny, zejména při použití moderních rozněcovačů (elektronických nekontaktních apod.). Minová pole můžeme zřizovat i v průběhu boje a po splnění jejich úkolu větší část min zvednout a znovu použít.

Způsob jejich zřizování (v taktické i operační hloubce) musí zabezpečovat dosažení požadované bojové účinnosti, nesnadné zjištění i odminování. Vlastní zřizování by mělo být však co nejjednodušší. Proto jsou v současné době jejich způsoby a používané miny přehodnocovány a postupně budou zavedeny miny modernizované nebo úplně nové. Bude třeba zavést miny pro zřizování minových polí minováním na dálku pomocí dělostřelectva, raketometů, letectva ale i pomocí ženíjních vrhačů na menší vzdálenost. Tyto však vyžadují elektronické nekontaktní rozněcovače k jejich aktivování při průjezdu celého profilu tanku nebo obrněného transportéru. Některé miny mohou mít schopnost samonavedení na nepřátelský tank nebo obrněný transportér, jiné možnost aktivace seismickými nebo tepelnými zdroji.

Kvalitativní změny min a zatarasovacích prostředků nás budou opravňovat k jejich hodnocení jako aktivních prostředků ničení, neboť způsobí nepříteli ztráty jak na živé síle, tak i na bojové technice a lze předpokládat, že tato aktivnost bude postupně narůstat. Změny kvality umožní opětovné rozdělení zřizovaných zátarasů podle účelu a místa na taktické a operační, kde již dříve používaný název dostane nový smysl.

Taktické zátarasy zřizujeme podle plánu divízi v pásmech jejich obrany do celé hloubky bojové sestavy. Mají způsobit ztráty na bojové technice a živé síle nepříteli, ztížit nebo i znemožnit jeho útok. Zahrnují pásma a úseky výbušných zátarasů, uzly zátarasů a zaminované nebo k ničení připravené komunikační objekty taktického významu. Je-li dostatek času, zřizujeme i nevýbušné zátarasy.

Taktické zátarasy zřizují vojska a posilové ženíjní útvary (např. přidělené ženíjní prapory armádního ženíjního svazku). Aktivaci připravených objektů k ničení (taktického významu) uskutečňujeme na rozkaz velitele svazku. Pokud se však v taktické hloubce vyskytuje objekt operačního významu, ten lze zničit jen na rozkaz nadřízeného velitele.

Operační zátarasy jsou zřizovány podle plánu operačně strategického svazu nebo svazu na nejdůležitějších směrech předpokládaného útoku nepříteli, přístupech k velkým politickým, administrativním i průmyslovým střediskům nebo k prostorům, které zabezpečují odolnost vojsk při odražení agrese nepříteli. Mají za cíl omezit manévry vojsk nepříteli v hloubce operační sestavy našich vojsk, zabránit jeho silám zmocnit se důležitých objektů a usměrnit je do prostorů pro nás výhodných, kde je můžeme snadno ničit.

Zahrnují zátarasy k příkrytí významných objektů, zatarasené prostory, zátarasy v místech předpokládaného shozu nebo přistání vzdušných výsadků, přípravu velkých komunikačních objektů nebo hlavních komunikací, velkých vodních přehrad, elektráren a jiných významných objektů k ničení. Uzly zátarasů v nich budou zřizovány jen výjimečně v místech větších komunikačních center

nebo křížovatek při pozdějším jejich obsazení jednotkami z armádních nebo frontového pásma obrany.

Zřizují je útvary ženijního vojska frontu (armády) a v některých případech i ženijní svazky a útvary podřízené hlavnímu veliteli na válčišti. Jejich aktivaci uskutečňují roznětové hlídky jen na rozkaz velitele frontu (armády).

Minová pole v taktické i operační hloubce jsou zřizována pomocí mechanizačních prostředků nebo ručně. Jejich zaměření i způsob pokládání se bude s vývojem soudobé operace postupně měnit k většímu využití **manévrového způsobu zatarasování**.

Analýza potvrzuje, že manévrové zaminování bude postupně nabývat na významu a tím i rozsahu, zatím co stacionární způsoby zatarasování budou využívány méně. Tuto kvalitativní změnu umožní nové miny i zatarasovací prostředky, kterými bude možné zřít minové pole rychle až po zjištění zámyslu nepřítelů nebo jeho pronikání na daném směru. Tím zvýšíme bojovou účinnost minových polí, neboť budou pokládána přímo na směrech postupu nepřítelů.

K stacionárnímu zaminování využijeme převážně soudobé miny. Některé z nich bude nutné modernizovat, a to zejména jejich rozněcovače. Pro zrychlení zřizování minových polí to musí být převážně miny protitankové (aktivované pod celou šířkou profilu tanku nebo obrněného transportéru), tyčové (s větší aktivací plochou), ale i s horizontálním účinkem (do boku tanku). Mechanizační prostředky při stacionárním zaminování mohou mít parametry dnešních minových ukladačů, budou využívány nákladní auta se skluzy, ale samozřejmě i nové obrněné zatarasovače.

Vývoj zatarasovacích prostředků pro manévrové zaminování vyžaduje jejich rozdělení na zaminování **systémové**, nebo **rozptylové**. Minová pole při systémovém způsobu zaminování by měla být zřizována z minových zatarasovačů obrněného typu (na taktickém stupni) a z velkokapacitních zatarasovačů (na operačním stupni) podle přesně stanoveného způsobu minování — viz Žen-2-7 „Výbušné zátaras“. O takto zřízeném minovém poli zpracujeme polní náčrt se všemi potřebnými údaji a později záznam o zátarasu. To znamená, že každá mina bude přesně zaznamenána a bude možné ji podle potřeby i dezadjustovat. V podstatě tak lze systémové zaminování naplňovat dosud uskutečňovaným manévrem zátarasu pohyblivými odřady zatarasovacími všech stupňů, pro které budou používány soudobé minové ukladače, později i nové typy zatarasovačů a min.

Na taktickém stupni bude výhodné klást miny z obrněných prostředků s pásovým podvozkem; na operačním z velkokapacitních zatarasovačů na kolovém podvozku, např. typu Tatra-815, které budou mít na jednu pokládku až třikrát větší počet protitankových min než obrněný zatarasovač. Toto umožní zřizovat na rozhodujících směrech v operační hloubce i několik čar zaminování za sebou a zvýšit tak účinnost minových polí. Současně bude možné přehrazovat směry, kde nepřítel použil jaderné nebo neutronové zbraně.

Rozptylová minová pole budou pokládána různými prostředky minování na dálku. Jejich tvar bude zpravidla elipsovité a hustota pole bude různá. V podstatě půjde o nepravdělně zaminované prostory. Možné vzdálenosti jejich zřizování můžeme odvodit od konkrétních typů dopravy min. To vyžaduje důkladnou součinnost náčelníka ženijního vojska s příslušnými orgány letectva nebo raketového vojska a dělostřelectva, protože operační zátaras musí být sklou-

beny s plánem operace i konkrétní taktickou situací na bojišti. V týlu nepřítelů můžeme zřizovat i rušivé zátarasy s využitím letectva, raketového vojska a dělostřelectva k narušení jeho manévru, rozvinování do bojových sestav, pobytu v prostorech rozmístění apod. Tyto zátarasy bude však možné zřizovat až po důkladné součinnosti ve štábu. Pečlivě je zaznamenáme a předáme na vědomí vojskům na uvedeném směru.

Stávající **manévr zátarasy**, který nejvíce využívá minová pole, uskutečňujeme zasazením pohyblivých odřadů zatarasovacích. Taktické zátarasy zřizujeme jedním POZ. Na stupni motostřelecký a tankový pluk z organické ženijní jednotky, u divize z jednotek divizního ženijního praporu. Oba pohyblivé odřady zatarasovací shodně zřídí jednou pokládkou (při hustotě 0,75) minové pole o celkové délce 640 m. To znamená, že u motostřelecké divize lze např. jednou pokládkou položit 2280 protitankových min, což umožňuje zřídít minová pole manévrem zátarasy v celkové délce až 3 km.

POZ pokládá minová pole na stanovených čarách zaminování zpravidla vždy v součinnosti s PTZ. Efektivnost jejich společného zásahu spočívá v těsné součinnosti, sladěném umístění zátarasů a protitankových paleb, ale i v schopnosti rychle splnit úkol. V současné době, zejména v členitém terénu, zřizujeme při manévru zátarasy krátká minová pole v délce 50 až 100 m, členěná za sebou nebo umístěná do šířky podle charakteristiky přehrazovaného směru. V rovinném terénu naopak využíváme minová pole v délce až 500 m. Rozhodující pro volbu jejich délky je vždy charakter terénu. Použití krátkých minových polí je možné jen při výhodných terénních podmínkách, kde členitost terénu nebo jeho porostlost neumožňují použití dlouhých souvislých minových polí.

Na operačním stupni jsou zpravidla vytvářeny dva pohyblivé odřady zatarasovací ze ženijního zatarasovacího praporu a z ženijního praporu ženijní brigády. Jejich kapacita co do počtu min v jedné pokládce závisí na typu vozidel s univerzálními minovými ukladači (UMU). Při uložení 24 kusů UMU na obrněných transportérech má na jednu pokládku 2880 protitankových min, což umožňuje při hustotě 0,75 zřídít až 3,6 km minových polí. Při uložení 24 ks UMU na nákladních autech má POZ na jednu pokládku 5760 protitankových min. To při stejné hustotě dovolí položit až 7,6 km minových polí.

Požadavkem je, aby byl zásah uskutečněn v co nejkratším čase — u POZ vševojskové armády do 80 minut, u POZ frontu do 120—150 minut, což vyžaduje dokonalou organizaci práce, rychlou a spolehlivou činnost osádek zatarasovačů a dobře zvládnuté praktické návyky při kladení min více zatarasovači současně.

Větší pozornost, zvláště na operačním stupni, musíme věnovat organizaci součinnosti mezi veliteli POZ a PTZ, aby zejména velitel POZ znal způsoby palby z protitankových prostředků, které má PTZ, a uměl správně umístit minová pole v terénu vzhledem k organizaci protitankové palby. Kromě minových polí v rámci plánovaných zásahů na čarách zaminování (při dostatku času) připravujeme k ničení vybrané silniční objekty, nálevky a jiné zátarasy, zejména při vedení obranného boje.

Je-li pohyblivý odřad zatarasovací organizován z ženijního zatarasovacího praporu, lze k tomu plně využít rotu ničení objektu, která v návaznosti na plánované čáry zaminování může připravovat ničení vybraných komunikačních směrů mezi jednotlivými zásahy. Tím zvýšíme bojovou účinnost zřízených zátarasů a podstatně zpomalíme postup nepřátelských tanků.

Uzly zátarasů můžeme připravovat v taktické hloubce — např. v pásmu obrany divize v počtu 4—6. Zřizujeme je v komunikačních centrech, soutěskách a v osadách, které mají výhodnou polohu pro jejich obranu. Koncentrace uzlů zátarasů na hlavní směry předpokládaného postupu nepřítel, nebo do důležitých prostorů pro obranu, zvyšuje jejich účinnost.

Uzel zátarasů zřizuje zpravidla jedna ženijní četa, která může být vybavena 400—600 protitankovými minami, 50 protipěchotními minami, 100 kg trhavin s potřebnými rozněcovadly a soupravou pro trhání, ženijním nářadím a případně časovými rozněcovacími k položení časovaných min nebo nástrah. I v uzlu zátarasů jsou základem všech zátarasů PTMP, která pokládáme nejprve na 2. stupeň pohotovosti a později, podle vývoje situace, je převádíme na 1. stupeň. Kromě toho je možné v tomto uzlu připravit k ničení vybrané silniční (nebo jiné) objekty a terénní předměty, jejichž zničením vznikne překážka minimálně o délce 20 m. Nevýbušné zátarasy budujeme při dostatku času k zesílení přirozených překážek nebo i v kombinaci s výbušnými zátarasy. Při dostatku trhavin bude výhodné připravovat je s pomocí trhavin a odpálit s překvapením až při postupu nepřítel. Velké uzly zátarasů — např. praporeční uzel zátarasů — může zřizovat i několik čet nebo i ženijní rota.

Při zřizování zátarasů v uzlu je nezbytné, aby vše bylo sladěno s organizací paleb, zejména protitankových, a s plánem vedení bojové činnosti v uzlu zátarasů. To klade vysoké nároky na připravenost velitelů, zvláště ženijních jednotek, kteří se musí umět rychle a správně rozhodnout, kde zátarasy zřídí.

Dalším požadavkem je zabezpečení údržby a aktivace připravených zátarasů. Proto bude nutné v uzlu zátarasů ponechat zpravidla jedno ženijní družstvo (tj. dvě roznětové hlídky), které zajistí údržbu a aktivaci může uskutečňovat střídavě nebo u dvou objektů současně. Jeho velitel musí být přesně poučen (při jaké taktické situaci připravené zátarasy aktivovat, jakým způsobem a kam přesunout roznětové hlídky a kde je začlenit zpět do své čety).

Z operačního hlediska je při zatarasování nejdůležitějším úkolem příprava zatarasených prostorů. Pro lepší názornost uvedu některé **zásady** jejich zřizování.

Zatarasený prostor je vždy operačním zátarasem a zpravidla jej zřizujeme v mezerách mezi divizemi na druhém pásmu obrany nebo před tímto pásmem na směru předpokládaného hlavního úderu nepřítel. Jeho šířka může být 15 až 20 km, ale většinou vyplývá z charakteru terénu a měla by přehradit šířku pásma útoku jedné nepřátelské divize. Jeho hloubka může být 10 i více km. Zřízení, po součinnosti ve štábu a v souladu s plánem operace, navrhuje náčelník ženijního vojska. Není vhodné plánovat zatarasený prostor v pásmu podřízeného svazu, např. zatarasený prostor frontu v pásmu obrany armády.

Většinou jej připravuje ženijní praporeční brigáda, může být rozdělen na tři úseky (po rotách), nebo na dva úseky (pro ženijní rotu). Ženijní komunikační rota bude připravovat ničení objektů nebo zřízení nevýbušných zátarasů pomocí trhavin. Většinu z nich však bude tvořit PTMP; PPMP nezřizujeme. Je to zdůvodněno i tím, aby nebylo nutné v zataraseném prostoru ponechávat větší počet ženijních jednotek k převedení zátarasů do vyššího stupně pohotovosti. Proto i PTMP zřizujeme na 1. stupeň pohotovosti, ale do opuštění prostoru je musí ženijní jednotky jednoduchým způsobem ohraničit. Toto ohraničení odstraňujeme až při odchodu poslední jednotky nebo u jiného typu zátarasu před vlastní jeho aktivací. Zátarasy nejsou v uvedeném prostoru postřelovány. Do prostoru

Tabulka 1

Z hlediska	Uzel zátarasů	Zatarasený prostor
Předurčení a využití, místa	Zřizuje se v taktické hloubce divize v prostoru obsazeném vojsky, která uzel brání	Zřizuje se v operační hloubce v mezerách mezi divizemi; není vojsky obsazen
Cíle	Zřizuje se k zvýšení odolnosti a úpornosti obrany; zpravidla tvoří opěrný bod v pásmu obrany divize	Má zpomalit postup nepřítele, přehradit mezery v sestavě vlastních vojsk a donutit nepřítele rozvinout síly a vyčerpat jeho prostředky
Připravené palby	Zátaras jsou sladěny s plánem paléb pro vedení obrany v uzlu zátarasů; všechny jsou postřelovány	Do prostoru jsou vedeny dělostřelecké palby i údery letectva; jednotlivé zátarasy nejsou postřelovány
Druhy zátarasů	Obsahuje všechny druhy zátarasů	Základ tvoří PTMP, mohou být připraveny i silniční objekty k ničení
	Patří do taktických zátarasů	Je vždy operační zátaras

STACIONÁRNÍ ZAMINOVÁNÍ

(do zahájení boje)

prováděné

MANÉVROVÉ ZAMINOVÁNÍ

(v průběhu boje)

prováděné
jako minová pole

Ženíjnými útvary	Útvary druhů vojsk	Systémová (POZ)	Rozptylová jako minování na dálku
Mechanizačními prostředky	– zpravidla jako minová pole ochranná,	– z minových ukladačů přesně podle stanovených zásad, – každá mina zaznamenána	– pomocí různých prostředků dopravy min na cíl, – miny nebudou zaznamenány půjde o zaminovaný prostor
minové ukladače se všemi typy min, nákladní auta se skluzy	– ručně rojnicovým způsobem	Na taktickém stupni – z obrněných prostředků	Ženíjnými vrhači – do vzdálenosti 2 km
Ručně		Na operačním stupni – z velkokapacitních zatarasovačů, – s několikanásobným počtem min než na taktickém stupni	Prostředky dělostřelectva a raketového vojska ze země do 30 km
– zpravidla před předním okrajem, – se všemi typy min, – pomocí minového provazce,			Letectvem podle doletu letadla ve vzduchu
tj. PRO ZŘÍZENÍ TAKTICKÝCH ZÁTARASŮ		tj. PRO ZŘÍZENÍ TAKTICKÝCH I OPERAČNÍCH ZÁTARASŮ	

je pouze vedena palba dělostřelectva (dělostřelecká soustředění, palebné přehrad) nebo údery letectva.

Hlavní zásady zřizování uzlu zátarasů a zataraseného prostoru — viz **tabulku 1**. Způsoby zřizování minových polí — viz **tabulku 2**.

V článku jsem popsal zřizování taktických a operačních zátarasů a zdůraznil některé nové poznatky. Bude třeba tyto otázky při řešení úkolů ženijního zabezpečení boje a operace dále rozpracovávat a při součinnosti seznamovat s nimi vševojskové velitele, aby cíl a účel taktických, ale hlavně operačních zátarasů byl správně pochopen. Uvedené způsoby zatarasování, např. rozptylové zaminování, nenahrazují pouze dosavadní, ale jsou kvalitativně nové a umožní zřizování zátarasů ve větším rozsahu, s překvapením (těsně před postupem nepřítele) a ve zkrácených časových lhůtách.

MÍSTO A ÚLOHA VOJENSKÉ SILNIČNÍ DOPRAVY

Dopravní systém je rozvíjen a vytvářen tak, aby v optimální míře zabezpečil rozhodnutí velitele, vydané ke splnění úkolů vojenské dopravy, a tím i dosažení cílů bojové činnosti vojsk ve stanoveném čase, pořadí a rozsahu.

Další jeho vývoj (vedle ostatních požadavků) je závislý na předpokládaném způsobu činnosti nepřítele a jeho možných záměrech. Velení NATO již delší dobu přehodnocuje účelnost a vhodnost realizace koaliční vojenské strategie „pružné reakce“ a na svých jednáních (v roce 1982 a 1983) schválilo novou operačně strategickou koncepci, kterou vypracoval vrchní velitel spojeneckých ozbrojených sil v Evropě generál Rogers a velení ozbrojených sil NSR. Její realizace předpokládá podstatné posílení konvenčních sil NATO a zvýšení jejich útočných možností. Za rozhodující podmínku úspěšného splnění stanovených cílů považuje velení NATO oddělení vojsk prvního strategického od druhého strategického sledu a zničení hlubokých záloh protivníka dříve, než budou organizovaně přisunuty a zasazeny do sražení.

Tato opatření, zaměřená na působení proti zálohám ozbrojených sil států Varšavské smlouvy, budou mít za následek i současné narušení průběhu mobilizace. **Silniční a železniční dopravy**, energetických systémů a spojovacích soustav.

Koncepcí má zabezpečit splnění stanovených úkolů jak jadernými, tak zejména konvenčními zbraněmi. Jakou úlohu a význam přikládá ničení dopravního systému, vyplývá i ze zařazení dopravních komunikací a objektů do skupiny cílů tzv. III. kategorie (z pěti kategorií).

Při plánování úderů na **železniční dopravu** vychází z předpokladu, že je na území ČSSR velmi zranitelná (zejména z hlediska elektrifikace) a že dojde k určitému přenesení jejich úkolů na **silniční dopravu**.

Přitom působení nepřítele na dopravní síť bude soustavně s cílem jejího nepřetržitého narušování v určených pásmech nebo prostorech.

Z toho vyplývá, že dopravnímu systému (v kvantitě jeho ničení) přisuzuje nepřítel významnou úlohu.

Pro nás to znamená budovat a přizpůsobit celý dopravní systém vojsk tak, aby svou odolností, způsobem plánování a řízení všech druhů dopravy splnil stanovené úkoly k zabezpečení bojové činnosti vojsk.

Ve **vojenské silniční dopravě**, jako důležitém druhu dopravy, je nutné věnovat těmto závěrům v současné době i při jejím dalším rozvoji trvalou pozornost. Teritoriální dopravní systém a dopravní systém polních vojsk zabezpečuje nejen bojovou činnost, ale i chod válečného hospodářství státu a zásobovací systém obyvatelstva.

Proto se v článku zaměřím na **systém** plánování a řízení vojenské silniční dopravy na **teritoriu** a u **vojenských svazů**, které působí na příslušném území státu.

I když je na určitém stupni vytvořeno jednotné řízení obou systémů, je bezpodmínečně nutné do této úrovně oba systémy rozlišovat jako samostatné co do obsahu, působnosti, sil i prostředků, velení a řízení s nedílnou odpovědností. Uplatnění právě této důležité zásady znamená vytvoření reálného východiska pro stanovení konkrétního způsobu plánování a řízení vojenské dopravy tak, aby splnila stanove-

né cíle na všech stupních velení a všude tam, kde jsou její síly a prostředky začleňovány do vojsk.

K **nejdůležitějším podmínkám**, ve kterých vojenská silniční doprava plní určité úkoly, patří její základní vlastnosti i odolnost, systém organizace a působnost řídicích a úloha výkonných orgánů vojenské silniční dopravy.

Základní vlastnosti a odolnost silniční sítě

Vojenská silniční doprava v podstatě bude využívat kompletní silniční síť státu, kterou rozdělujeme na dálnice, silnice I., II. a III. třídy, místní a účelové komunikace. Rozsah těchto komunikací v km — viz **tabulku**.

Tabulka

Druh	ČSSR celkem	Z toho	
		ČSR	SSR
Dálnice	432	284	148
Silnice I. třídy	9 137	6 780	2 357
II. třídy	17 678	13 892	3 786
III. třídy	46 554	35 607	10 947
Celkem dálnice a silnice	73 801	56 563	17 238
Místní komunikace	72 908	55 562	17 346
Celkem pozemní komunikace	146 709	112 125	34 584

Silniční síť na území státu je nesourodá, neboť byla budována ve dvou historicky, hospodářsky i politicky odlišných obdobích a projevuje se nejen v hustotě, ale i v rozdílné konfiguraci území.

Podle hustoty silniční sítě (na 100 km²) můžeme celé území rozdělit na tři odlišné oblasti:

- Slovensko s 29 až 39 km,
- Morava s 64 až 80 km,
- Čechy s 80 až 85 km.

Průměrná hustota je 58 km silniční sítě na 100 km². Na celé silniční síti je asi 24 400 mostů o celkové délce 214 400 metrů.

V současné době je většina investic a prostředků koncentrována na opravy, rekonstrukce a úpravy tzv. vybrané sítě, na které je soustředěno 50 % všech dopravních výkonů národního hospodářství. Je to v podstatě síť silnic I. třídy a některých významných silnic II. třídy; většina z nich umožňuje cestovní rychlost 50 až 60 km.h⁻¹ a výkonnost 6 až 10 tisíc vozidel za 24 hodin (pro oba jízdní pruhy). Silnice III. třídy umožňují rychlost asi 40 km.h⁻¹ a výkonnost 3 tisíce vozidel za 24 hodin (převážně jednosměrné pro vojenské potřeby).

Z hlediska únosnosti stav silniční sítě, podle mého názoru, plně nevyhovuje, především vojenským požadavkům.

Bylo by vhodné v oblasti teritoriálního dopravního systému přijmout taková opa-

tření, abychom dosáhli stanovených parametrů pro splnění všech úkolů a cílů vojenské dopravy. Vojenskotechnické požadavky na oblast silničních komunikací vyplývají z těchto zásad:

- vojenské přesuny jsou uskutečňovány převážně v proudech vozidel a v jakoukoli denní a noční dobu,
- přepravovaná technika je středně těžká a těžká, kolová i pásová a vyžaduje šířku 2,5 až 3,5 m, výjimečně do 4,7 m, délka jednotlivých vozidel nebo souprav činí až 10 m (maximálně do 22 m),
- pro splnění dopravních úkolů, bezpečnosti a kázně přesunujících se vojsk je nutné vytvořit stanovené provozní podmínky.

Mezi konkrétní technické ukazatele silnic pro vojenské účely patří:

- provozní rychlost 40 až 80 km.h⁻¹,
- výkonnost 5 až 8 tisíc vozidel za 24 hodin,
- pevnost vozovky pro stanovenou dobu,
- nejmenší šířka koruny u obousměrných silnic 7,5 až 8,5 m a u jednosměrných silnic 5,0 až 6,0 m,
- poloměr směrového oblouku nejméně 200 m (výjimečně 40 m),
- rozhled nejméně 100 m,
- nosnost mostů 600 až 800 kN (nejméně 400 kN),

— šířka mostovky mezi obrubníky pro dvousměrný provoz 6,5 až 7,5 m a pro jednosměrný provoz 4,8 m,

— nejmenší šířka vozovky u podjezdů pro dvousměrný provoz 6,5 až 7,5 m a jednosměrný provoz 4,0 m,

— nejmenší výška podjezdu 4,8 až 5,2 m.

Z toho vyplývá, že je nutné vybrat a určit takové silniční komunikace, které budou tvořit základ vojenské silniční dopravy. Tyto komunikace pak postupně upravovat a modernizovat, aby dosáhly stanovených parametrů. Mimoto si myslím, že je zapotřebí připravit opatření, která zabezpečí v případě potřeby rychlé odstranění současných dopravních závad a zajistí provoz vojenských proudů a vozidel.

Systém organizace a působnost řídicích orgánů vojenské silniční dopravy

Abyste byl tento systém efektivní, musí vycházet ze zásady, že zabezpečuje svým plánováním a řízením realizaci rozhodnutí velitelů, které vydali ke splnění úkolů dopravního zabezpečení, tj. aby bylo dosaženo určených cílů v bojové činnosti vojsk.

Proto také pod názvem řídicí orgány vojenské silniční dopravy (budeme dále používat výrazu „provoz“) nemůžeme spatřovat pouze příslušníky vojenské dopravy nebo štáby týlu příslušného stupně. Rozhodující (řídicí) část těchto orgánů musí tvořit příslušníci štábů, kteří se bezprostředně podílejí na řízení bojové činnosti, mají pravomoc a znalost situace k uskutečnění operativních změn v rozhodovacím procesu řízení bojové činnosti vojsk a v návaznosti na to i celého dopravního zabezpečení, včetně provozu. Takto chápáná a uskutečňovaná skladba řídicích orgánů zabezpečí nejen rychlou operativnost, ale i správné nové rozdělení a potřebnou prioritu mezi operačními přesuny, dopravní zásobovací systémem a ostatními druhy přesunů po silničních komunikacích. Tím dosáhneme a zabezpečíme součinnost mezi dalšími systémy, s kterými doprava spolupracuje a využívá jejich výsledků, jako např. s teritoriální radiační hláskou sítí, ženíjním vojskem, vojskem PVO apod.

Plánování a řízení provozu obsahuje:

— rozpracování rozhodnutí velitele v odborné plánovací a řídicí dokumentaci,

— řízení provozu podle zpracovaných plánů,

— sledování a hlášení stavu provozu v určených časových lhůtách,

— předávání zpráv a rozkazů velitelům přesunů,

— operativní uskutečňování změn a opatření na silničních komunikacích s cílem splnění plánovaných úkolů provozu.

Důležitou součástí plánování a řízení je také stanovení reálné, časové a obsahové metodiky. Jde zejména o periodiku plánovací činnosti, obsah a termíny hlášení na jednotlivých stupních řízení i o obsahové i časové řešení operativních změn provozu na základě vzniklé situace.

Řešení těchto otázek je velmi náročné na spojení, součinnost a od určitého stupně vyžaduje využití výpočetní techniky (aby přenos údajů odpovídal časovým potřebám pro reálné a včasné rozhodnutí velitele a jeho zpětnou realizaci). Zejména u systému sledování, řízení a vyhodnocování provozu je bezpodmínečně nutné, aby tvořil uzavřenou, autonomní rozhodovací a informační soustavu, která nebude mít zprostředkované vazby v jiných velitelských (odborných) systémech nebo bude záviset na prostředcích spojení a velení.

Úloha výkonných orgánů vojenské silniční dopravy

Výkonné orgány této dopravy věnují hlavní pozornost řízení provozu, technické ochraně pozemních komunikací, jejich obnově a údržbě.

Základní úkoly jsou dále rozvíjeny v otázkách průzkumu, součinnosti, montážních a stavebních prací, ochrany a obrany silniční sítě i jejich objektů, spojení a dalších.

K úspěšnému splnění všech úkolů provozu jsou přijaty jednoznačné zásady, které v daném prostoru a pro daný úkol přesně vymezují působnost a odpovědnost jednotlivých dopravních systémů. Proto systémem vojenské silniční dopravy na teritoriu státu a systém příslušných vojenských svazů, který působí na území státu, má určenou (vyčleněnou) a schválenou síť silničních komunikací, jež je stanoveným způsobem udržována.

Z hlediska řízení provozu však platí zásada výlučné autonomie, v úzké návaznosti na vlastní systémy plánování provozu. Nemůžeme připustit žádné jiné zprostředkované vazby, které jsou z hlediska velitelského a včasného řízení objektivně naprosto nereálné a jsou bez možného vymezení odpovědnosti za stanovený úkol. Praktické řešení tohoto úkolu řízení je ukončeno organizací silniční pořádkové služby (jednotlivých stupňů a druhů), jejich řídicích a výkonných orgánů a organizací dispečerské služby.

Toto členění, včetně rozlišování jednotlivých druhů přesunů a v jakém systému je realizujeme, je pro organizaci pořádkové služby velmi důležité. Je např. značně obtížné (téměř nerealizovatelné), aby pro zabezpečení jednorázových operačních pře-

sunů, které se uskutečňují mimo určenou síť, byla využívána (přesunována) pořádková služba, jež je stálou součástí určených silnic. Její orgány znají podrobně dopravní situaci, organizují součinnost, trvalé spojení k řízení provozu a dispečerskou službu. V tomto případě můžeme použít pouze zálohu a operační přesuny vedené mimo určenou síť zabezpečit pořádkovou službou vyčleněnou z jiných vojsk nebo z těch, které se přesunují.

Technickou ochranu, obnovu a údržbu silnic uskutečňujeme v jednotlivých dopravních systémech ve vzájemné součinnosti a především ve prospěch svazů, které půso-

bí na území státu, a to především silami a prostředky vyčleněnými z národního hospodářství.

Síly a prostředky svazů k úkolům obnovy a technické ochrany využíváme jen ve výjimečných případech, neboť je zajišťují orgány státu. Metoda jejich činnosti je založena na systému vlastního průzkumu, sledování dopravní situace, technické ochrany a obnovy. Má za cíl soustavně udržovat provozuschopnost vyčleněných nebo určených silnic. Tyto úkoly vyžadují těsnou a zejména operativní součinnost, která je zárukou jejich splnění v požadovaném čase a rozsahu.

Silniční doprava, její plánování, řízení a realizace je nedílnou a důležitou částí všech systémů vojenské dopravy. V článku jsem chtěl zdůraznit nutnost její promyšlenosti, plánovitosti a řízení na všech stupních velení. Mimo to jsem považoval za nutné uvést možné způsoby její realizace a vysvětlit podmínky, ve kterých vojenská silniční doprava plní úkoly. Stanovení a respektování zásad, uvedených v tomto článku, umožní další zkvalitnění plnění stanovených úkolů dopravního zabezpečení v oblasti vojenské silniční dopravy.

Nové prostriedky ozbrojeného zápasu a charakter soudobých útočných operací

Redakčne upravený obsah článku plukovníka F. G. Korotčenkina, kandidáta vojenských vied, docenta, uverejnený v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 11/1984.

Zhodnocení hlavních tendencí v rozvoji armád států NATO a ozbrojených sil dalších států svědčí o tom, že v podstatě všechny procházejí obdobím zásadní kvalitativní modernizace. V posledních letech do výzbroje zavedené a rozpracované nové vzory zbraní a bojové techniky svou efektivností značně převyšují prostředky předcházející generace.

Marxismus-leninismus učí, že hlavním faktorem, který má za následek změny ve vojenství, je obnovení materiální základny války.

Hloubka a význam změn, ke kterým nyní dochází v operačním umění, jsou určovány především silným vlivem a podstatnými změnami v prostředcích průzkumu, ničení velení, radioelektronického boje, manévru a dalších na přípravu a vedení soudobých operací.

Nejcharakterističtějšími rysy kvalitativních změn v rozvoji zbraní a bojové techniky jsou tyto:

1. Hlavní prostředek ozbrojeného zápasu — jaderné zbraně — se stal hlavní bojovou silou všech stupňů armády, a to od strategického do taktického. Rozšířil se rozsah jeho použití co do délky, tak co do ničivých faktorů. Vzrostl počet nosičů ja-

derných zbraní z pozemních i vzdušných základů. Staly se univerzálními a schopnými působit na objekty ničení s vysokou přesností nejen jadernými, ale i konvenčními hlavicemi velké mohutnosti.

2. Podstatně se zvětšily délka, přesnost a efektivnost působení na cíle konvenčními prostředky palebného ničení.

Munice s velkoplošným účinkem, průzkumné a palebné systémy, některé typy letecké skříňové munice, systémy salvové palby a minování na dálku i další se přibližují svou efektivností jaderným zbraním malé mohutnosti. Přitom spojení prostředků průzkumu a ničení s automatizací celého procesu vypracování nezbytných údajů v jednotný systém umožnilo několikrát zkrátit čas od zjištění cíle do vedení úderu.

3. Do výzbroje zaváděné, zejména v armádách USA a dalších států, automatizované průzkumné systémy z pozemních i vzdušných základů umožňují vést průzkum z vlastního území do celé hloubky a v celém pásmu operační sestavy protistojících uskupení. Přitom předání zpracovaných průzkumných zpráv probíhá prakticky v reálném čase. Nové automatizované průzkumné systémy se vyznačují rovněž vysokou přesností, možností provozu za každého počasí i rušení, schopností zli-

skávat průzkumové zprávy v kterékoli dení době, v silně chráněných rájonech a v zamořených, rozrušených a na dálku zaminovaných prostorech. Důležitým strategickým faktorem se stal kosmický průzkum.

4. Intenzivní zavádění automatizovaných systémů velení do ozbrojených sil všech velkých států umožňuje již v současné době dosahovat vysoké odolnosti velení vojskům a rovněž s vysokou operativností plnit mnohé úkoly velení. Kromě toho se značně zvyšuje bojový potenciál uskupení vojsk [bez zvětšení jejich početního stavu] v důsledku velkých změn v silách a prostředcích.

5. Řada složitých problémů v soudobých operacích vzniká ve spojitosti s možnostmi hromadného využívání nových účinnějších prostředků REB oběma stranami.

6. Motorizace a mechanizace vojsk v současné době jakoby dosáhla svého vrcholu, ale jejich manévrové možnosti neodpovídají v plné míře zvýšenému jadernému a palebnému potenciálu. Princip okamžitého využití výsledků jaderných a palebných úderů, vedených do celé hloubky operační sestavy nepřítele, se dostal do protikladu s dosaženou úrovní manévrových možností svazů, svazků a útvarů. Vyřešení vzniklého protikladu vidí vojenští odborníci v dalším zvýšení úlohy a sražení pozemních vojsk ve vzdušné sféře činnosti.

Proces obnovy zbraní a bojové techniky probíhá nepřetržitě a vyznačuje se neustálou tendencí ke zkracování cyklů výměny jejich generací. V nedaleké budoucnosti mohou být vytvořeny ještě efektivnější druhy zbraní, které budou mít zřejmě za následek další a podstatnější změny v názorech na přípravu a vedení operací, zejména útočných. Již dnes je možné tvrdit, že kvalitativní skok v rozvoji materiální základny války ovlivnil rozhodujícím způsobem zvýšení bojové síly vojsk [sil], změny charakteru a obsahu soudobých útočných operací. Tento vliv se projevuje v celé řadě směrů, mezi kterými mají určující význam ty, kterými se budeme zabývat.

Především je **nezbytné vyzvednout význam (v minulosti nebyvalý) růst bojových možností vojsk.**

Vybavení vojsk nejnovějšími bojovými systémy umožňuje zvyšovat bojový potenciál svazků a útvarů bez zvětšování jejich organizační struktury a početních stavů. Bojeschopná uskupení, vytvořená a rozvinutá na nejdůležitějších směrech v mírové době, jsou stále více samostatnější a schopná po dlouhou dobu plnit důležité bojové úkoly, vést přesné a mohutné údery jadernými a konvenčními zbraněmi i silami vzdušného sledu do celé hloubky operační sestavy druhé strany, v krátké době vytvářet trhliny v bojových sestavách bráničích se vojsk i údery konvenčních zbraní, zmařit přesun druhých sledů a záloh na čáry rozvinutí a způsobit jim těžké ztráty, ničit rakety za letu, zřizovat vysoce efektivní výbušné zátarasy minování na dálku atd.

Nové zbraně měly za následek podstatné změny v obsahu a způsobech realizace principů vojenského umění. Zejména prin-

cíp vysoké bojové pohotovosti armády k okamžitému splnění bojových úkolů ve změnách podmínek nabývá na rozhodující význam, protože průběh a výsledek celkového boje s agresorem určuje průběh počátečního období války. Nepřetržitá pohotovost sovětských ozbrojených sil a bratrských armád států Varšavské smlouvy ke zmaření agresivních zámýslů nepřítele, k jeho zničení na samém počátku napadení hraje rozhodující úlohu při obraně vymožeností socialismu. Tak jako nikdy dříve je zapotřebí zabezpečit a udržovat schopnost vojsk aktivně a rozhodně splnit bojové úkoly od prvních minut napadení agresora za jakékoli varianty zasažení jeho nejnovějších druhů zbraní do boje.

Jiným obsahem se naplňují i další principy vojenského umění. Tak např. v podmínkách nebezpečí použití i konvenčních vysoce přesných zbraní, prostředků minování na dálku nepřítele na úderná uskupení vojsk je účelné soustřeďovat vlastní síly jen na krátkou dobu a potom je rychle rozptýlit. Rozhodující místo při soustřeďování úsilí nebude mít častokrát soustředění vojsk, ale manévr jadernými a palebnými údery, dosažení překvapení a použití technických prostředků maskování. Neexistují takové principy vojenského umění, jejichž obsah by nedoznal podstatných změn. Jejich neustálé teoretické studium, analýza, prověřování v průběhu výcvikové a bojové praxe a jejich uvedení do života — to jsou nezbytné podmínky dalšího zvyšování bojové pohotovosti svazků, útvarů a orgánů velení.

Přezbrojení ozbrojených sil soudobými prostředky boje a vývoj principů vojen-

ského umění zákonitě měly za následek značné změny v charakteru operací.

Při použití jaderných a vysoce přesných zbraní, kosmických průzkumných, spojujících a dalších prostředků, munice s velkoplošným účinkem, prostředků minování na dálku a REB, automatizovaných systémů průzkumu a velení, letectva, tanků, protitankové a jiné výzbroje nové generace budou soudobé útočné operace co do cílů ještě rozhodnější, dynamičtější, intenzivnější a manévrovější. Na stále větším významu bude nabývat nepřetržitost vedení bojové činnosti — útok bude veden ve dne i v noci, za jakéhokoli počasí, s krajním vypětím sil.

Hromadné použití soudobých zbraní oběma stranami dodá útočným operacím ničivý charakter. Budou charakterizovány celou řadou nových rysů: vedením bojové činnosti současně v mnoha rájech do celé hloubky operační sestavy nepřítele, častějším vznikem kritických situací, snahou stran k rychlému využití výsledků jaderných a palebných úderů, úporným bojem k zabezpečení odolnosti a operační (včetně psychologické) odolnosti vojsk apod.

Novým charakteristickým rysem soudobých útočných operací je rovněž změna velikosti a struktury ztrát. Za útoku v podmínkách použití soudobých zbraní se mohou zvětšit průměrné denní ztráty tanků 2—3krát. Podstatně se zvýší zdravotnické ztráty osob. Použití vysoce přesných dalekonosných zbraní nepřítele, na rozdíl od všech minulých válek, může vést k tomu, že ztráty druhých sledů a záloh svazů budou jen poněkud menší než svazků prvního sledu.

V soudobých útočných operacích, kdy protistojící uskupení budou nasycena novými bojovými prostředky, vzrůstá úloha překvapivé a předstihující bojové činnosti, zejména s použitím vysoce přesných zbraní. S vývojem kvalitativně nové techniky a výzbroje i prostředků ničení vznikla reálné poprvé možnost v krátké době mířenými údery na velké vzdálenosti ničit nejdůležitější objekty svazů nepřítele, vyřazovat z boje velká uskupení vojsk, zásadně měnit poměr sil a prostředků a dosahovat velkých operačních výsledků.

Může být proto pro soudobý ozbrojený zápas charakteristické vedení rozsáhlých útočných operací s velmi rozhodnými cíli od samého počátku, se současným jejich vedením ve všech prostorových sférách. V souvislosti s tím se objevují názory na **možné vedení útočných operací v nové sestavě** — s rozsáhlým použitím vzdušného sledu svazů pozemních vojsk a zasazením výsadkových diverzních sil a mobilních

svazků ve značně větším rozsahu a v dřívějším období, než se předpokládalo v minulosti.

Použití vzdušných výsadkových (v armádách NATO i aeromobilních) svazků a dalších prvků vzdušného sledu zabezpečí v soudobých útočných operacích v krátké době plné využití výsledků jaderných a palebných úderů, vedených do celé hloubky operační sestavy vojsk druhé strany. Tím se odstraňuje ve značné míře dialekticky vzniklý protiklad mezi rostoucími možnostmi jaderného a palebného ničení nepřítele a omezenými schopnostmi pozemních vojsk včas využívat výsledků. Kromě toho, v určitých podmínkách situace může být vzdušný sled častokrát neefektivnějším prostředkem boje s vysoce mobilními zálohami. Nakonec ta jeho část, která působí na čáře přímého bojového dotyku a v blízkém týlu, bude všemožně napomáhat vojskům prvního sledu k dosahování vysokých temp útoku.

Aktivní používání taktického a vojskového letectva i výsadků nevyhnutelně dodá soudobým útočným operacím vícerozměrný charakter, bude mít za následek podstatné změny v obsahu a způsobech činnosti vojsk. V operacích nebude hlavní přístup dobývání obranných čar, nasycených nejnovějšími protitankovými a obrannými prostředky, a odražení úderů jeho vysoce mobilních záloh, ale hromadné a sladěné použití pozemních a vzdušných sil, současné mohutné působení palbou a vysoce pohyblivými uskupeními vojsk na nejdůležitější a nejzranitelnější prvky operační sestavy nepřítele do celé její hloubky k dosažení cílů útoku v nejkratší době. To je nejdůležitější tendence, která určuje podstatu soudobé útočné operace.

Zásadní, kvalitativní skok v rozvoji prostředků ozbrojeného zápasu má za následek **změny nejen v charakteru, ale i v obsahu soudobých útočných operací.** V nich se stále více projevuje co do cíle, místa a času jasně vyjádřená taková činnost vojsk (sil), jejíž základem je zvláště využívání nových zbraní. Přitom jejich hromadné a neočekávané použití k plnění určitých operačních úkolů může způsobit vážné nebezpečí.

Cílem úderu, vedeného na počátku bojové činnosti, je dezorganizace státního a vojenského řízení a kromě toho zničení objektů a uskupení vojsk (sil) nepřítele, které mají životně důležitý význam. Mezi ně patří nejdůležitější prvky systémů řízení (státní, vojsk a zbraní), radioelektronické prostředky, vojenské základny, sklady jaderných zbraní a velké sklady se zásobami materiálních prostředků.

Druhým prvkem v obsahu soudobých

útočných operací, jehož vznik (na kvalitativně novém základě) je podmíněn dalším rozvojem prostředků ozbrojeného zápasu, jsou operace (bojová činnost) vysoce mobilních uskupení vojsk v týlu nepřítelů.

Lokální války každoročně přesvědčivěji potvrzují závěr, udělaný na základě zkušeností z Velké vlastenecké války, o nepřetržitě rostoucím významu aktivní bojové činnosti v týlu nepřítelů k dosažení úspěchu vojsk v útoku. Tehdy plnily tento úkol rychlé skupiny a letectvo. Pozemní vojsko má dnes jiné nové možnosti. Současné působení na nepřítelů pozemním a vzdušným sledem od samého počátku operací jim dodá zvláštní aktivní a manévrový charakter, podstatně zvětší hloubku a efektivitu úderů na druhou stranu. Hlavním způsobem jejich vedení nebude vytlačování nepřítelů, ale současně působení palbou a pohyblivými vojsky do celé hloubky jeho operační sestavy s cílem rozdělit jeho uskupení, obkličít a ničit je po částech, rychle přenášet úsilí vojsk do hloubky a mařit opatření k obnově operační odolnosti obránce. Združuje se, že jejich přesně sladěná činnost s údernými uskupeními útočících vojsk, která jsou speciálně vyčleněna a pronikla do hloubky nepřátelských sil, je schopna narušit jeho operační sestavu zevnitř, paralyzovat vůli k odporu a tím značně přispět k dosažení cílů operace.

Ukazuje se i další důvod, který podmiňuje objektivní nezbytnost působení současně na všechny prvky sestavy obránce. Přímou souvisí s vyzbrojením vojsk soudobými zbraněmi a tkví v následujícím. Zkušenosti z lokálních válek a cvičení ukazují, že operační pevnost uskupení vojsk nasycených nejnovějšími technickými systémy a prostředky, ve stále větší míře závisí na normální činnosti objektů rozmístěných v hloubce. Systémy průzkumu, velení, jaderného a palebného ničení, radioelektronického umlčování, týlového a technického zabezpečení, které dnes v rozhodující míře předurčují úspěch operací, mají ve svém složení nové objekty, jejichž zničení (umlčování, uchvátení) může vést k dezorganizaci obrany nepřítelů. Z toho důvodu, bez ohledu na rostoucí složitost bojové činnosti v hloubce obrany nepřítelů, v soudobých operacích existuje a nepřetržitě se zvyšuje nezbytnost jejího aktivního vedení v jeho týlu silami různého složení a určení.

Podle materiálů zahraničního tisku plánuje se k vedení bojové činnosti v týlu nepřítelů používat aeromobilní vojska, vzdušné výsadky, mnohapočetná diverzní průzkumná uskupení; kromě toho i nej-

pohyblivější a z úderného hlediska silné svazky a útvary pozemního vojska. V souladu s koncepcí kombinované vzdušné a pozemní operace armády USA plánuje se k činnosti v hloubce operační sestavy útočníka (obránce) široce využívat přepradové odřady v hodnotě zesíleného tankového (motorizovaného) praporu (brigády). Za určitých podmínek situace může být určována k vedení přepradové činnosti i divize.

Podstatné zvětšení úderné síly a taktického akčního rádia a zvýšení pancéřové ochrany vrtulníků vedlo zahraniční vojenské odborníky k závěru o vysoké efektivitě přepradů jednotek protitankových a víceúčelových vrtulníků. Podle zkušeností ze cvičení NATO může dosahovat hloubka takových přepradů 50 km a doba trvání do 2–3 i více hodin.

Kromě toho na základě zkušeností z lokálních válek vyplývá závěr o vzniku ještě jednoho prvku v soudobých operacích — aeromobilní (někdy nazývané výsadkové úderné) operace. K vedení takové operace jsou používány speciálně vycvičené útvary a svazky. Jejich základem jsou jednotky „létající pěchoty“, schopné vést v týlu nepřítelů aktivní a poměrně dlouhou bojovou činnost na bojišti i nad ním (na vrtulnících). Předpokládají, že vedením takových operací v blízkosti operační hloubce vzniknou výhodné podmínky k úspěšné činnosti jak uskupení vojsk, která útočí čelně a v týlu nepřítelů, tak i operačních výsadek, používaných v rámci vzdušných výsadkových operací.

V souvislosti s vlivem nových prostředků ozbrojeného zápasu na způsoby použití sil a prostředků v soudobých operacích objevuje se v zahraničním tisku ještě jedna okolnost. Při vedení aeromobilních a vzdušných výsadkových operací, stejně tak i při vedení přepradových odřadů v týlu nepřítelů k dezorganizaci systémů průzkumu, velení i jiných je nutné brát v úvahu slabé stránky pozemních objektů těchto systémů — neschopnost normálně nebo plně působit za přesunu. Proto v některých podmínkách situace, kdy není možné je ničit, je nutné činností nevelkých jednotek v prostoru rozmístění takových objektů donutit je k přemístění a tak mařit jejich práci.

Popisované zvláštnosti změn v soudobých útočných operacích nejsou tím vyčerpány. Je však zřejmé toto: nové zbraně radikálně mění nejen charakter útočných operací, ale i jejich vnitřní obsah, strukturu. Je možné odvodněné předpokládat, že v nejbližších letech se projeví tento vliv ještě výrazněji. Je proto důležité dovedně vyjasňovat a správně zhodnotit ty změny, které přinášejí do obsahu soudobých

bých útočných operací nové zbraně. To je jedním z nejdůležitějších úkolů sovětského vojenskoteoretického myšlení.

Důsledkem hromadného zavádění soudobých zbraní do vojsk byly podstatné změny v názorech na operační rozvinutí úderných uskupení a způsobů jejich přechodu do útoku.

Dnes vzniká možnost dosáhnout vítězství v první operaci těmi uskupeními, která jsou vytvořena v mírové době.

Předpokládá se, že podstatně vzrostl průzkumný a palebný potenciál armád NATO a zvýšené manévrovací možnosti svazků pozemních vojsk již dnes vytvářejí předpoklady k vedení mohutného úderu konvenčními, vysoce přesnými zbraněmi a zasazení vojsk z hloubky na počátku války. Proto velení paktu v posledních letech přikládá zvláštní význam jednak právě spojených ozbrojených sil k vedení překvapivých předstihujících úderů prostředky ničení a vojsky v prvních útočných operacích, jednak zmaření operačního rozvinutí uskupení vojsk protistojící strany na samém počátku války.

V názorech na operační rozvinutí věnuje velení NATO hlavní pozornost kvalitativní stránce plánovaných opatření. V nových podmínkách je nezbytné jít nejen ve směru kvantitativního zvýšení svazků, tanků, letectva a tak dále v rámci uskupení, ale cestou zavádění nových prostředků, které by umožnily předejít protistojící vojska v rozvinutí a podstatně je převýšit v kvalitativní stránce.

Výjimečný význam je přikládán zejména předstihujícímu rozvinutí vysoce efektivních prostředků ničení, především raket středního dosahu, dalekonosných vysoce přesných zbraní a letectva, předurčených k vedení prvního úderu. K úplnému a včasnému využití jeho výsledků a dosažení překvapení v prvních operacích je plánován přechod úderných uskupení do útoku zpravidla z míst stálé dislokace a z prostorů cvičení.

Podstatný vliv mají nové prostředky ozbrojeného zápasu na rozmach útočných operací a rovněž na obsah a charakter plánovaných úkolů vojsky (silami).

S hromadným zaváděním nových zbraní do svazů dochází k velkým změnám v síle útočných pásem a hloubce útočných operací. Je to zdůvodněno tím, že s růstem útočného potenciálu jedné ze stran srovnatelně rostou možnosti protistojícího uskupení vojsk (sil) druhé strany k odražení útoku. Spolu s tím z analýzy zkušeností z lokálních válek a cvičení vyplývá, že v podmínkách změn v rozvoji teorie a praxe útočných operací zachovává se stálá tendence ke zvýšení jejich rychlosti,

ke značnému zvýšení temp rozvíjení úspěchu.

Rostoucí palebné, úderné a manévrovací možnosti svazků při dosažení překvapení útoku zvláště na počátku války nebo při činnosti v operační hloubce, jim umožňují vést útok v tempu do 60–80 km za den. V operacích mobilních uskupení vojsk, které působí v týlu nepříteli, může být tempo ještě vyšší.

V případě, že útočník nedosáhne překvapení úderu a nezbytně převahy na zvolených směrech (na směru hlavního úderu alespoň 6:1), může obránce dovedným použitím sil a prostředků (včetně nových zbraní) podstatně zpomalit postup útočících vojsk.

Po zavedení vysoce účinných prostředků průzkumu, mohutných a dalekonosných zbraní do výzbroje vznikla možnost uskutečnit průlom obrany nepříteli na velkém počtu úseků.

Je zřejmé, že rovněž dozná změn i obsah úkolů svazů v útočných operacích. Při hromadném použití nových prostředků ozbrojeného zápasu budou se útočné operace vyznačovat rychlostí a rozhodností, nesouvislou linií fronty, snahou činnosti vysoce mobilních uskupení vojsk na jednotlivých směrech v krátké době ovládnout prostory, jejichž obsazení naruší operačně strategickou pevnost obrany nepříteli. Za určitých podmínek bude proto účelné svazům v útoku nestanovit čáry úkolů, ale z operačního (operačně strategického) hlediska důležité rajóny, které musí ovládnout.

Analýza zkušeností z lokálních válek a materiálů zahraničního tisku ukazuje, že **použití nových prostředků ozbrojeného zápasu mělo za následek vznik řady principiálně nových a složitých dílčích úkolů, které bude nutné v útočných operacích řešit.**

Výjimečnou důležitost mají: zvýšení odolnosti vojsk v podmínkách použití jaderné, zvláště neutronové munice, konvenčních vysoce přesných zbraní a munice s velkoplošným účinkem; dosažení pevného velení vojskům při aktivním oboustranném použití prostředků REB a při vedení hromadného úderu na objekty systému velení s využitím vzdušných jaderných výbuchů.

Po hromadném vyzbrojení armád států NATO novými prostředky průzkumu, radioelektronického umlčování a velení stává se jedním z neaktuálnějších úkolů zabránění zmaření soudobých útočných operací. Nezbytnost tohoto úkolu vyplývá z následujících názorů.

Současně s útokem studují se v armádách NATO i otázky aktivní obrany v po-

čátečním období války. Přitom pod pojmem zmaření útoku je chápána činnost podle komplexního a pečlivě sladěného (co do cíle, úkolů, místa a doby) použití prostředků ničení a radioelektronického umlčování, kromě toho i rozhodná činnost vojsk a sil proti útočníkovi — čelní, z boků a týlu.

Předpokládá se, že prudce rostoucí bojové možnosti vojsk a sil, zvláštnosti bojových vlastností soudobých zbraní, schopnost v krátké době vytvářet rozsáhlá pásma zátarasů, zátop a rozboření vytvářejí objektivní předpoklady ke zmaření útočných operací i s použitím jen konvenčních prostředků ničení.

Ke zmaření útoku jsou rozpracovávány takové způsoby činnosti vojsk a sil, které by umožnily nejúplněji využívat nové zbraně. Zejména v armádách NATO jsou teoreticky rozpracovány a prakticky zvládnuty způsoby činnosti taktického a vojskového letectva, raketových útvarů a dělostřeleckých útvarů „taktický odpor“. Pod tímto termínem je chápáno vedení současných úderů taktickými údernými a protitankovými vrtulníky, dále raketovými a dělostřeleckými útvary na čele přisunovaných sil nepřítele (zvláště na jeho tanková uskupení), a to do doby, než se přiblíží k bránícím se vojskům. Takovou činnost je možné natolik oslabit nepřítele, že jeho útok bude zmařen nebo v krajní míře podstatně zeslabena síla jeho úderu.

Společné bojové použití těchto prostředků v armádě USA se stalo základem koncepce kombinované vzdušné a pozemní operace. Její rozpracování znamená, že bojovou činnost proti druhým sledům a zálohám začalo velení NATO přirovnávat svou důležitosti k činnosti proti vojskům prvního sledu. Předpokládá se, že vysoce účinné prostředky průzkumu a nové druhy konvenčních prostředků ničení, které se přibližují svou silou k taktickým jaderným zbraním malé mohutnosti, umožní v soudobých operacích úspěšně plnit takový kvalitativně nový úkol, jako zmaření přesunu a zasazení druhých sledů (záloh) svazů do sražení. Ke zvýšení odolnosti druhých sledů (záloh), k zabránění zmaření jejich zasazení do sražení útočných operací je nutné uskutečnit celý souhrn předem rozpracovaných opatření: s předstihem ničit dalekonosné vysoce přesné systémy a další prostředky skupinového ničení nepřítele, spolehlivě organizovat a uskutečňovat protivzdušnou obranu vojsk na přesunu, dovédně používat ochranných a maskujících vlastností terénu, vojska přesunovat v rozptýlené sestavě atd.

Je známo, jak složitým problémem bylo vždy udržování nepřetržitého a pevného velení vojskům a silám, zvláště v prvních útočných operacích. V soudobých operacích zřejmou výhodou získá ta strana, jejíž systém velení je velmi odolný a chráněný. Ne náhodou je proto v armádách států NATO ke zmaření velení vojskům a zbraním nepřítele plánováno hromadné použití prostředků radioelektronického umlčování. Ve spojitosti s tím je zdůvodněný závěr o tom, že radioelektronický boj je jedním z hlavních druhů zabezpečení a nejdůležitější součástí obsahu bojové činnosti.

Zásadní změny v materiální základně ozbrojeného zápasu se odrážejí i v operační sestavě svazů. V rámci uskupení vojsk, vytvářených k vedení útočných operací, vznikají nové vojenské formace, které mohou tvořit samostatné prvky operační sestavy svazů.

Současné období v rozvoji operačního umění je charakteristické tím velkým vlivem, který mají soudobé zbraně na způsoby vedení útočné operace a zničení uskupení nepřítele v jejím průběhu. Hromadné palebné úderý soudobými zbraněmi jak v taktické, tak i v operační hloubce, stávají se charakteristickým rysem útočných operací. Protože celkový efekt použití podobných prostředků může být srovnáván s použitím jaderných zbraní malé mohutnosti, pak je možné očekávat další sblížení způsobů vedení operací charakteristických pro bojovou činnost s použitím jaderných zbraní, se způsoby, kdy jsou používány jen konvenční zbraně. To všechno vyžaduje upřesnění, často i přehodnocení vzniklých názorů na přípravu a vedení útočných operací, aktivní hledání nových zásad zničení uskupení nepřítele.

Hlavním způsobem vedení útočných operací s použitím konvenčních prostředků ničení, tak jako i v podmínkách použití jaderných zbraní, se stane současné ničení protistojících uskupení nepřítele do celé hloubky jejich operační sestavy předstihujícími vysoce efektivními raketovými, dělostřeleckými a leteckými úderý se současným rušením velení vojskům a zbraním prostředky REB, vedení hlubokých roztínavých úderů silnými mobilními uskupeními a ničení protistojících uskupení obránců po částech sladěnými úderý — čelními, ze vzduchu a týlu.

Po vyzbrojení armád soudobými prostředky ozbrojeného zápasu dostávají se do popředí v operačním umění úkoly rozpracování nových principů a hledání jejich optimálního použití v operacích. Historické zkušenosti ukazují, že veškeré pokusy přizpůsobit nové zbraně vzniklým

principům použití sil a prostředků nezbytně vedou k neúplnému využití jejich bojových možností.

Průběh operační a bojové přípravy, lokální války posledních let svědčí o tom, že v armádách NATO se intenzivně hledají efektivnější a nestandardní principy a způsoby použití nových zbraní. To vyžaduje od velitelů a štábů vypracování dokonalějších forem a způsobů zničení nepřítele jak v obraně, tak i v útoku.

V závěru poukážeme ještě na jednu kvalitativní zvláštnost soudobých útočných operací. Souvisí s **vlivem nových prostředků ozbrojeného zápasu na operační odolnost svazů.**

Je zřejmé, že i v této oblasti probíhá hluboký dialektický proces, ve kterém nové zbraně a bojová technika na jedné straně zvyšují operační odolnost svazů, protože umožňují vést na nepřítele údery s vysokou efektivností, včas vycházet zpod jeho úderů a klást jim odpor, rychle obnovovat bojeschopnost vojsk (sil) atd., na druhé straně odvetná působení nepřítele přirozeně snižují operační odolnost svazů. Proto problém zvýšení odolnosti (pevnos-

ti) uskupení vojsk a sil v útočných operacích nabývá na velké aktuálnosti. Vyžaduje další vojenskovědecký výzkum a prověření v praxi vojsk (sil). Operační odolnost svazů v soudobých útočných operacích, bez ukázání všech jejich stránek, ještě ve větší míře než v minulosti závisí na úrovni politické a morálně psychologické přípravy vojsk, na dosažení psychologické odolnosti vojsk.

Analýza zkušeností z lokálních válek ukazuje, že použití nejnovějších zbraní vyvolá značné nejen fyzické, ale i psychologické ztráty, které v soudobých operacích mohou mít charakter silného operačního faktoru. Část vojsk, v jejichž psychice dojde k podstatným změnám, bez přijetí speciálních opatření nemusí být s to (efektivně nebo zcela) splnit bojový úkol v průběhu delší doby.

Proto při přípravě a v průběhu útočných operací je zapotřebí v plné míře hodnotit působení soudobých prostředků ničení na psychologický stav vojsk a přijímat opatření, která by zabránila vzniku nebo přispěla ke snížení psychických ztrát.

Hromadné zavedení nových prostředků ozbrojeného zápasu objektivně má za následek změny v obsahu a charakteru soudobých operací. Proto dnes je již nedostatečně znát to, co charakterizuje nepřítele v současnosti. Je nutné všestranně zjišťovat tendence ve vývoji jeho zbraní a bojové techniky, předvídat možné změny ve způsobech činnosti jeho vojsk a sil, přitom a delší dobu než to bylo zapotřebí dříve.

Aktuální otázky soudobého útočného boje

Redakčně upravený obsah článku plukovníka A. F. Bulatova, kandidáta vojenských věd, docenta, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 11/1984.

Historické zkušenosti svědčí o tom, že kvantita a kvalita výzbroje vojsk, úroveň palebné a úderné síly, manévrovost útvarů a svazků, stupeň jejich bojového sladění a vycvičení vojsk jsou materiálním základem, těmi objektivními faktory, které bezprostředně ovlivňují přípravu a vedení útočného boje. Současně s tím se útočný boj jako dvoustranný proces rozvíjí také z hlediska změn v technickém vybavení vojsk nepřítelů a jeho názorů na obranu.

K dosažení převahy nad státy Varšavské smlouvy v konvenčních zbraních přilajly řídící orgány NATO dlouhodobý program výstavby ozbrojených sil paktu, který kromě jiného předpokládá vyzbrojení vojsk vysoce přesnými zbraněmi a modernizaci současných vzorů, rozvoj komplexních automatizovaných systémů průzkumu i velení vojskům, řízení zbraní atd. Hlavní pozornost věnují zvýšení palebného působení a schopnosti přesného ničení pro-

tivníka nazávisle na vzdálenosti jeho rozmístění, podstatnému zvětšení možností vojsk při řešení hlubokého palebného ničení a současnému snížení potřeb sil a prostředků k ničení objektů.

Je pochopitelné, že tyto válečné přípravy nemohou zůstat z naší strany bez odvěty. Jsou uskutečňována opatření k tomu, aby agresivní kruhy imperialismu nedosáhly převahy nad SSSR i v **konvenčních druhích výzbroje**. Jsou zdokonalovány takticko-technické parametry tanků, dělostřeleckých systémů, minometů, letounů i vrtulníků, dalších druhů výzbroje a bojové techniky. Zvyšují se jejich možnosti, zvětšuje se mohutnost, délka i přesnost palby, manévrovost, spolehlivost a odolnost. Je automatizováno řízení palby a její manévr. To zvyšuje efektivnost zbraní, spolehlivost ničení pozemních, vzdušných a dalších cílů.

Současně se zdokonalováním výzbroje a organizační struktury svazků a útvarů hledají obě strany nejefektivnější způsoby jejich bojového použití. Kromě jiného se to projevuje také v rozpracovávání nových operačně taktických koncepcí. Např. velení americké armády předpokládá vytvořit u sboru (divize) jednotnou kombinovanou vzdušnou a pozemní obranu. Má zahrnovat nepřetržitě hluboké ničení bojových sestav útočníka v pásmu bojového působení před předním okrajem, aktivní činnost vojsk v zabezpečovacím pásmu k za-

jištění rozvinování hlavních sil, činnost v hlavním rájónu obrany sboru (divize), obranu týlového prostoru, činnost záloh při podpoře hlavních sil.

Za nejdůležitější prvek obrany považují hlavní rájón, ve kterém je rozmístěna většina sil. V rámci tohoto rájónu sboru (divize), který má hloubku 20–50 (10–25) km, jsou rozmístěny divize (brigády) prvního sledu. Zkušenosti ze cvičení vojsk NATO potvrzují, že divize brání pásmo široké 30–60 a brigáda 15–20 km. V týlovém prostoru jsou rozmístěny zálohy a ji-

né prvky bojové sestavy armádního sboru (divize) a jejich týlové útvary (jednotky). Hloubka týlového prostoru armádního sboru je 40–90 a divize 10–15 km. Celková hloubka obrany divize dosahuje 25–50 km a sboru 60–120 km.

Základem kombinované vzdušné a pozemní obrany je ničení útočníka taktickým a vojskovým letectvem, i raketami i polním dělostřelectvem v hloubce, dále činností taktických manévrovacích skupin a jednotek speciálního určení v jeho týlu. Každý stupeň velení má určeny konkrétní úkoly k palebnému ničení. Pro prapory jsou to prapory prvního sledu protivníka (hloubka do 15 km) a pro divize — pluky druhého sledu (do 70 km).

Za nejdůležitější faktor zvýšení protitankové odolnosti obrany považují sladěné použití všech prostředků boje s tanky. Podle názoru amerických odborníků bude v soudobém boji do 30 % tanků ničeno tanky, 30 % pozemními PTRS, 20 % vojskovým letectvem, 8 % polními dělostřelci-

tvem, 12 % ručními zbraněmi a protitankovými minami.

Polní řád americké armády uvádí, že hlavním cílem kombinované vzdušné a pozemní obrany není udržení terénu, ale zničení útočníka současným působením proti jeho prvnímu i druhému sledu. Obrana je vedena obrannou a útočnou činností, v jejíž průběhu jednotlivé jednotky, útvary a svazky mohou bránit určené terény (objekty), vést palebné údery, boj na zdrženou a útočný boj. Zvláštní pozornost je věnována uskutečňování rychlého manévru silami a prostředky na nebezpečné směry s cílem nedopustit, aby protivník vytvořil rozhodující převahu.

Součástí soudobé obrany je aktivní radioelektronický boj, který velení NATO považuje za velmi rozhodnou formu boje, s cílem dezorganizovat velení vojskům a řízení zbraní. Je veden svazky a koordinovanou činností sil a prostředků REB pozemních vojsk a taktického letectva ke snížení bojových možností protistojícího protivníka na 50 %.

Vyzbrojením vojsk vysoce přesnými zbraněmi a jinými novými prostředky ozbrojeného zápasu, změnou v charakteru obranné činnosti vzniká řada problémů v oblasti teorie přípravy a vedení útočného boje. Mezi neaktuálnější patří zvýšení efektivity palebného ničení nepřítel, hledání racionálnějších způsobů jeho ničení, narůstání úsilí v průběhu boje, boj se vzdušným nepřítelem, jeho zálohami atd.

V soudobých podmínkách má vzrůstající úlohu palebný faktor. Nejvíce se vztahuje k útočnému boji. Jeho úspěch závisí především na **efektivnosti palebného ničení protivníka**, na vybojování a udržení palebné převahy nad ním.

Praxe dvou světových válek potvrdila výjimečnou důležitost dosažení současného palebného ničení vojsk v obraně do maximálně možné hloubky. Přesně organizovaný dělostřelecký a letecký útok v řadě útočných operací umožnil ihned oslabit nepřítel na rozhodujících směrech, vybojovat palebnou převahu, ztížit mu manévr zálohami, omezit a ztížit přípravu a vedení protiztečí, narušit velení a zabezpečení vojsk a tím podstatně snížit pevnost obrany.

Avšak i v druhé světové válce se projevil výrazný nedostatek dalekonosných palebných a úderných prostředků k současnému mohutnému palebnému působení do celé hloubky sestavy protistojících vojsk. Z 250–300 děl a minometů, které byly

soustředěny na 1 km úseku průlomu, tvořily 40–60 % minomety a plukovní děla malé ráže (76–82 mm). Ty neměly dostatečnou mohutnost palby a mohly ji vést maximálně do hloubky prvního postavení (2–3 km). To předurčovalo použití především metody postupného ničení nepřítel v obraně. V období dělostřelecké přípravy útoku měla palba dělostřelctva podle hloubky tento poměr: na první postavení 15–20 %, na druhé postavení 25–30 % a na třetí 15–20 %. Z toho vyplývá, že objekty v hloubce nepřátelské obrany i v hlavním pásmu byly se zahájením boje ničeny jen částečně.

Letectvo také nemohlo zcela plnit úkoly spolehlivého umlčení nepřítel v hloubce, protože nemělo ve své sestavě dostatečný podíl bombardovacích letounů a nedostávalo se mu dostatečně mohutných prostředků ničení.

Útočník, s cílem nahradit nedostávající se palebné možnosti, byl nucen soustředit značné množství vojsk v úzkých pásmech a tím vytvářet velice kompaktní úderná uskupení. Nedostatečná hloubka umlčení obrany se ihned projevila na tempu průlomu. Spolehlivé umlčení první postavení útočící pěchoty a tanky prolomily většinou poměrně rychle, když byla ztížena podporována palebným valem. Avšak při postupu k druhému a zvláště k třetímu postavení prudce vzrostl palebný odpor nepřítel vedením častějších a silnějších

šich protiztečů. Sovětská vojska přibližně 90 % protiztečů odrážela za prvním postavením, kde zálohy nepříteli nebyly spolehlivě umlčeny palbou. Vznikla situace vynucovala předčasně zasazovat do boje druhé sledy, zálohy a k dokončení průlomu hlavního pásma obrany bylo nutné využít rychlé skupiny armád a dokonce i frontů.

V soudobých podmínkách ještě více vzrostla objektivní nutnost spolehlivého umlčení nepřátelské obrany do celé její hloubky. Je to způsobeno tím, že zejména v týlu jsou rozmístovány hlavní taktické prostředky jaderného napadení, pozemní průzkumné a palebné systémy, letectvo, včetně bitevních vrtulníků, dalekonosných prostředků k vedení salvové palby, vysoce pohyblivých záloh, míst velení, prostředků REB a dalších důležitých objektů nepříteli. Bez jejich zničení (umlčení) není možné v současné době počítat s uskutečněním úspěšného průlomu.

Je to podmíněno především výrazně zvýšenou efektivností všech palebných a úderných prostředků. Jestliže v letech druhé světové války nepřevyšovalo střední procento zásahů leteckých pum 7 %, pak v současné době při více než 1500 praktických odpáleních řízených raket Maverick, které mají televizní systém navedení, zvýšila se pravděpodobnost zničení cíle na 85 %, přičemž 80 % z nich dopadlo přímo na cíl. Ze zhodnocení zahraničních vojenských odborníků vyplývá, že americký bitevní vrtulník AH-64A, vyzbrojený 16 PTRS Hellfire může za jeden vzlet zničit až 6 tanků a poměr vyřazených tanků a zničených vrtulníků je v průměru 12:1. Je pochopitelné, že tyto propočty v reálných bojových podmínkách nebudou tak výrazné, avšak prudký nárůst přesnosti zásahů těchto prostředků bude tím faktorem, se kterým bude nutné počítat při organizaci útočného boje.

Ještě větší možnosti při ničení útočících vojsk mají průzkumné a palebné systémy nepříteli. Prostředky typu Assault Breaker mohou za jednu hodinu odpálit 40 raket a každá raketa může vyřadit tankovou rotu.

Po zavedení vysoce přesných zbraní do armád NATO značně vzrostly požadavky na včasné umlčení jeho dalekonosných palebných prostředků. Je nutné, aby byly ničeny jak do zahájení, tak i v průběhu přesunu útočníka na čáru přechodu ke zteči.

V současné době je nutné včas a spolehlivě umlčovat tanky a protitankové prostředky pro blízký boj. Podle hodnocení amerických odborníků bylo v letech druhé světové války k zasažení nepohyblivého tanku na vzdálenost 1500 m zapotřebí, aby

střední tank vystřelil 13 nábojů a dnes jen jeden vystřel. O efektivnosti PTRS svědčí ten fakt, že na jejich podíl při ničení izraelských tanků na egyptské frontě v roce 1973 připadala celá polovina, i když tvořily jen 11 % všech protitankových prostředků u vojsk.

Do určité míry narůstá i množství cílů. Zároveň s jadernými prostředky a místy velení jsou na první místo řazeny systémy vysoce přesných zbraní nepříteli. Předstihující úder jsou zvláště nutné k zničení průzkumných a palebných systémů, které mohou zjišťovat a ničit objekty bezmála v reálném čase.

Další zdokonalování vyžadují způsob bojového použití dělostřelectva. V letech Velké vlastenecké války na omezené ploše v blízkosti předního okraje obrany nepříteli bylo někdy soustředěno značné uskupení dělostřelectva, které dlouhou dobu vedlo palbu bez změny palebných postavění. V soudobých podmínkách takový způsob činnosti dělostřelectva je nepřijatelný, protože radiolokátory ke zjišťování střeleckých dělostřeleckých baterií a automatizované systémy řízení palby umožňují nepříteli zjistit prakticky všechna děla a minomety ihned po prvním výstřelu a okamžitě na ně zahájit palbu. V armádách států NATO je např. problematická zvyšování odolnosti dělostřelectva řešena nejen pancéřováním dělostřelectva, ale také rozptýlením baterií a častější změnou palebných postavění. Ze zkušeností cvičení vyplývá, že dělostřeleckým bateriím, kromě hlavních postavění, jsou určována i záložní postavění. Jejich změnu baterie uskutečňují po splnění jednoho až dvou palebných úkolů. Zahraniční vojenští odborníci počítají také s tím, že po vyzbrojení dělostřelectva řízenými (samonaváděcími) střelami bude možné přejít od tradiční palby dělostřeleckými oddíly a bateriemi k plnění úkolů palebnými četami i jednotlivými děly. Ve spojitosti s tím není nutné vytvářet mohutná uskupení a princip hromadění se bude vyznačovat především soustředěním a manévrem palby vysoce přesných a dalekonosných prostředků ničení.

Současně s tím neustálé zvyšování mobility a ochrany dělostřelectva bránících se vojsk NATO značně zvyšuje problém protibaterijní činnosti. Zvyšují se také požadavky na včasnost a spolehlivost ničení těchto prostředků, protože v zásadě bude dělostřelectvo schopné používat jadernou municí a ničit cíle prvním výstřelem při vedení palby řízenými střelami. Samohybné dělostřelectvo může za 1–2 minuty opustit palebná postavění a tím zabránit jeho zničení. Proto ničení dělostřeleckých baterií nepříteli je nutné zahájit

dříve než opustí palebná postavení a vést palbu tak, aby úkoly byly splněny v nejkratší možné době. K zamezení vyjití dělostřelectva zpod úderu zahraniční odborníci doporučují první salvu uskutečnit kazetovou municí, která je vybavena protitankovými minami. Umlčení dělostřeleckých baterií musí být ukončeno do příchodu útočících vojsk k prostoru jejich dosahu.

V průběhu palebné přípravy zteče je nutné ničit i tanky a protitankové prostředky, které zaujímají bojová postavení na předním okraji a v blízké hloubce. Tento úkol plní nejdříve síla a prostředky určené plánem palebného ničení, včetně vyčleněných prostředků pro přímou střelbu. Zkušenosti z Velké vlastenecké války potvrdily vysokou efektivnost ničení protitankových prostředků přímou střelbou. K tomu bylo použito na 1 km úseku průlomu 15 až 50 děl. Důležitý význam měl včas organizovaný průzkum cílů, přesné určení prvků pro střelbu a utajené zaujetí palebných postavení. K ničení tanků a protitankových prostředků v lokálních válkách posledních let byly použity bitevní vrtulníky, tanky, BVP, protitanková děla, PTRS a další zbraně.

Úkol vybojování palebné převahy nad nepřítelem v obraně není omezena jen na zničení (umlčení) palebných a úderných prostředků. V soudobých podmínkách je nemyslitelný bez aktivního a nepřetržitěho radioelektronického umlčení systému řízení palby, použití dýmu k oslepení nepřítele, vedení boje s prostředky dělostřeleckého průzkumu a dalších opatření.

Použití nepřátelských vysoce přesných zbraní **ovlivní i způsoby přechodu vojsk k útoku**. Jestliže v minulosti zahajovaly střelecké divize útok většinou z výchozích prostorů, které zaujímaly v přímém dotyku s nepřítelem, pak v soudobých podmínkách soustředování značných sil v omezeném prostoru a na krátkou vzdálenost od nepřítele je mimořádně nebezpečné, a to nejen při použití jaderných, ale i nových druhů konvenčních zbraní. Proto útok po přesunu z hloubky bude nejvíce používaným způsobem činnosti. Ve výchozím prostoru je účelné svazek (útvary) rozmístit rozptýleně na takovou vzdálenost, která zajišťuje bezpečnost vojsk před palbou dělostřelectva nepřítele, a organizovat další opatření k jejich odolnosti. Mezi ně můžeme zařadit využití přirozených terénních tvarů, noční dobu, omezenou viditelnost, zadymovací prostředky, vytváření klamných uskupení vojsk, zaměrnou jejich činnost na vedlejší směr atd.

Ke snížení zranitelnosti útvarů (jednotek) v období jejich přesunu na čáru přechodu ke zteči, kromě včasného zničení dalekonosných palebných prostředků a uskutečnění maskovacích opatření, má prvořadý význam zkrácení doby na přesun. Toho může být dosaženo zvětšením rychlosti přesunu, počtu os, jejich dovednou volbou, dokonalou přípravou a organizací pořádkové služby.

Jedním ze složitých problémů útoku po přesunu z hloubky je překonávání zátarasů, zřizovaných prostředky minování na dálku. Přitom miny, používané při minování na dálku, jsou vybavené nekontaktními a proti výbuchu odolnými rozněcovači, které mohou být aktivovány pod profilem celého tanku. Proto technika, vybavená kolejovými traly, nemůže vždy překonávat tyto zátarasy a využití táhlych náloží nezabezpečí zřízení průchodu v potřebné šířce.

V souvislosti s tím nabývá na prvořadém významu ženění průzkum, stanovení hranic minového pole, jeho obejití nebo překonání s využitím různých prostředků odminování. Zahraniční odborníci zkoumají možnosti zkonstruování nových typů tralů a dokonalejších systémů odminování.

Zároveň s vedením útoku po přesunu z hloubky si uchovává svůj význam přechod do útoku z přímého dotyku s nepřítelem.

V těchto podmínkách má ještě větší význam uskutečnění celého komplexu opatření k zajištění odolnosti vojsk a zkrácení doby jejich přípravy k útoku. Bojová sestava může být vytvořena v daném případě v průběhu palebné přípravy zteče manévrem útvaru podél fronty a jejich přesunem z hloubky. Taková činnost vyžaduje dokonalou organizaci a spolehlivé velení. Zvýšení odolnosti vojsk napomůže organizace boje s průzkumem nepřítele. K úspěšnému plnění tohoto úkolu je především nutné včas zjistit rozmístění technických prostředků průzkumu obránce, stanovit jejich slabá místa, aby vojska v útoku mohla v potřebnou dobu hromadným působením palebných prostředků a prostředků REB ničit je nebo znemožnit jejich práci.

Porovnáme-li zkušenosti z Velké vlastenecké války, **značně se změnila podmínky zničení nepřítele, který brání hlavní pásmo obrany (hlavní rajón)**. Útočící vojska v minulé válce byla nucena prolomovat zřetelně vyjádřenou poziční obranu. Úzká pásma útoku střeleckých divizí (1,5–2 kilometry), husté bojové sestavy (6–8 střeleckých praporů, 20–30 tanků a SHD na 1 km fronty), dělostřelecká podpora

palebným valem, která byla podmíněna budováním souvislých obranných postavění, předurčovaly metodické rozvíjení zteče při udržování těsné spojitosti mezi jednotkami, útvary a svazky. Manévr útvary (jednotkami) v počátečním období útoku byl v podstatě nemožný.

V současné době palebná síla a pohyblivost vojsk dodávají útočnému boji výsoce manévrový charakter. Činnost vševojskových svazků nemusí mít charakter postupného boje o obranné čáry a postavení. Má neobyčejně dynamický charakter, boj bude veden na celé řadě směrů, do různé hloubky a různými i rychle se měnícími způsoby činnosti.

Ve spojitosti s velkým rozptýlením a pohyblivostí obrany, možností jejího spolehlivého umlčení, bude se útok skládat z celé série ztečí, které se budou střídát s činností jednotek při odrážení protiztečí nepřítelů, s manévrem a hlubokým průlomem obrany do jeho týlu. Hloubka útoku bude určována rozsahem objektu, na který vojska útočí — bojovým postavením nebo opěrným bodem. Po jejich obsazení budou mít jednotky možnost svinout se do předbojové sestavy a rozhodně postupovat dopředu.

V závislosti na charakteru nepřátelské obrany, stupni jejího umlčení palbou a průchodnosti terénu mohou motostřelecké jednotky provádět zteč pěšky nebo na BVP (OT). Vysoká tempa útoku neumožňují nepříteli uskutečňovat manévr silami a prostředky, zaujmát obranu na dalších bojových postaveních a organizovaně vést protizteče. Nerovnoměrný postup útočníka, nesouvislá fronta a značné množství mezer vytvářejí předpoklady k širokému použití obchvatů, obejítí, vysazení vzdušných výsadků, vyslání předsunutých a dalších odřadů i vedení úderů na nepřítel z různých směrů. Dříve bylo možno těchto způsobů činnosti vojsk používat jen při rozvíjení útoku v hloubce.

Změněné podmínky vedení útoku vyžadují použití odpovídajících metod jeho palebné podpory. Dřívější metody (palebný val a dále postupné soustřeďování palby), které si uchovávají svůj význam, neodpovídají již v plné míře způsobům činnosti útočníka. S cílem zbavit nepřítel možnosti manévru silami a prostředky podél fronty a z hloubky je potřebné současné vedení palby v širokém pásmu, dále na zálohy v prostorech rozmístění a na osách přesunu. Úspěch útoku v současné době je možný jen za podmínky vedení nepřetržitěho palebného působení na systémy výsoce přesných zbraní a palebné prostředky nepřítelů, rozmístěné v hloubce, které

jsou bezprostředně před útočníkem. Vznášející tempo postupu (zvláště za útoku bez sesednutí) a vysoká efektivnost palebných prostředků v obraně vyžaduje jejich zničení v co nejkratší době.

Tak jako v minulé válce, hlavním prostředkem palebné podpory útoku je dělostřelectvo. Současně s tím po zavedení soudobých zbraní, má při plnění tohoto úkolu stále větší úlohu frontové a vojskové letectvo.

V lokálních válkách k ničení cílů, které bezprostředně bránily postupu vojsk, se dobře osvědčily bitevní vrtníky. Rozmísťují se nedaleko od útvarů (jednotek), které podporují, a mohou rychle zasáhnout v potřebném prostoru. Jejich palubní výzbroj zabezpečuje vedení mířených úderů na objekty v bezprostřední blízkosti útočníka a efektivní ničení nechráněných obrněných cílů. Proto v útoku jsou vrtníky používány zpravidla k ničení tanků, bojových vozidel pěchoty a obrněných transportérů. Za výhodných podmínek, s využitím mezer v bojových sestavách nepřítelů a profilu terénu, mohou skryté pronikat do hloubky jeho rozmístění.

Hlavním způsobem palebné podpory zteče a palebného doprovodu vojsk útočících v hloubce nepřátelské obrany bude nepřetržitě vedení mohutných a nenadálých raketových, dělostřeleckých a leteckých úderů na široké frontě a do celé hloubky bojové sestavy obránce s rozhodným jejich soustředěním k umlčování a zničení nejdůležitějších objektů.

Dovedné narůstání bojového úsilí je důležitým faktorem rozvíjení útoku ve vysokých tempách a do velké hloubky což, názorně potvrzují zkušenosti z válek. Současně s tím prostředky a způsoby splnění tohoto úkolu v souladu s obnovením technického vybavení vojsk se neustále mění.

V minulé válce bylo v podstatě jediným způsobem rozvíjení včasné zasazení druhého sledu (zálohy) do boje za podpory dělostřelectva a letectva. K ovládnutí prvního postavení obrany nepřítelů byly zpravidla zasazovány nejen praporeční, ale i plukovní zálohy a v průběhu průlomu druhého a třetího postavení — druhé sledy divízií a sborů.

V současné době způsoby narůstání bojového úsilí se dále rozvíjejí v souladu s podstatnými změnami podmínek boje.

1. V soudobé obraně se výrazně neprojevují postavení a čáry, které by bylo nutné prolamovat a včas plánovat zasazení do boje druhých sledů (záloh).

2. Zálohy vojsk v útoku jsou vystaveny prvnímu úderu průzkumných a palebných systémů, taktického a vojskového letectva,

dalekonosného dělostřelectva a prostředků minování na dálku obránce, což značně zvýšilo jejich zranitelnost.

3. K zamezení přisunu druhých sledů (záloh) na bojiště plánuje nepřítel široce využívat vzdušné výsadky, diverzní průzkumné skupiny, taktické manévrovací (přepadové) skupiny.

Všechno to vyžaduje rozpracování racionální struktury druhých sledů (záloh), spolehlivějšího palebného zabezpečení jejich zasazení do boje, nepřetržitě protivzdušné obrany a uskutečnění celého komplexu opatření bojového zabezpečení.

V letech Velké vlastenecké války byly získány bohaté zkušenosti z pružného řešení vytváření bojové sestavy vševojskových svazků a útvarů do sledů podle konkrétní situace. Je zřejmé, že i v současných podmínkách budeme používat různé členění bojové sestavy do jednoho i dvou sledů. Je důležité, aby její členění nesnižovalo bojovou sílu prvních sledů a svazky a útvary v záloze neměly zbytečné ztráty před jejich zasazením do boje.

Zvýšení odolnosti druhých sledů (záloh) může napomáhat jejich rozptýlené rozmístění v prostorech, které mají dostatek přirozených masek a úkrytů, rychlé a utajené přemístění (skoky) z jednoho úkrytu do druhého a využití velkého množství os přesunu, vybíraných v nížinách, údolích řek atd.

Je velmi důležité nedopustit použití druhých sledů, které se přesunují na čáru zasazení do boje, k boji s vysazenými vzdušnými výsadky. Je účelné ničit je údery letectva, palbou dělostřelectva a ztečí útvarů, které neplní v dané době jiné úkoly.

V minulosti byly druhé sledy (zálohy) zasazovány do boje většinou tam, kde se útok úspěšně rozvíjel a kde narůstání úsilí zásadně změnilo situaci ve prospěch útočnicka. V soudobých podmínkách to nebude vždy možné. Již po zahájení útoku se obránce bude snažit s využitím manévru zbavit útočnicka převahy sil a prostředků na směru hlavního úderu. V tomto případě může být výhodnější k rozvíjení úspěchu zasadit druhý sled (zálohu) do boje tam, kde je obrana nepřítelů slabší. Je pochybné, že splnění bojového úkolu z neplánované čáry bude značně složité a vyžaduje dokonalou organizaci; je ovšem nutné být připraven i na takovou variantu.

V současné době je v útočném boji více možností k narůstání úsilí s využitím manévru útvarů prvního sledu z jednoho směru na druhý. V minulé válce, kdy vojska útočila na souvislou pozici obranu v pěší sestavě, byl tento způsob používán málo. Nyní vševojskové svazky, vyzbrojené obrněnými vozidly, jsou schopny široce

manévrovat na bojišti, a to nejen zálohami, ale i útvary prvního sledu. Kromě toho, za útoku na pohyblivou a nesouvislou obranu mohou vzniknout podmínky k přenesení úderu z jednoho úseku na druhý poměrně častěji. Proto v průběhu útoku, v závislosti na vzniklé situaci, je nutné směřleji využívat manévru útvarů prvního sledu a včas je usměrňovat na ty směry, kde mohou dosáhnout největšího úspěchu.

Po zavedení soudobých zbraní zvětšují se možnosti útočnicka v narůstání úsilí vedením mohutných palebných úderů na nej důležitější objekty v obraně. To umožní v krátké době dosáhnout efektivního ničení nepřítelů do značné hloubky a tím změnit situaci ve svůj prospěch.

Současně s tím je nutné počítat, že výsledkem narůstání úsilí bude výraznější, jestliže palebné ničení nepřítelů vedené do značné hloubky bude spojeno s vysazením vzdušných výsadků a s činností předsumutých odřadů. Vzdušné výsadky, vysazované z vrtulníků v hloubce obrany bezprostředně za palebnými údery, mohou rychleji využít jejich výsledků než pozemní vojska, obsadit důležité prostory, komunikační uzly, přepravy přes vodní překážky, bránit přisunu záloh a tím napomáhat zvyšování tempa útoku.

Sladěné použití vzdušných výsadků, předsumutých odřadů a dalších uskupení, které působí v odtržení od hlavních sil, zabezpečí rozdělení obrany, ztíží nepříteli uskutečnění manévru vojsky a palbou, zkomplikuje velení svazkům a útvarům.

Novým způsobem bude uskutečňován také **boj se zálohami obránce**, který se v minulosti projevovat většinou ve formě odrážení protizteče. Při přechodu záloh do obrany v hloubce bylo uskutečňováno jejich ničení v průběhu průlomu jimi obsazených postavení (čar). Dosáhnout zničení záloh před jejich zasazením do boje nebo zmařit jejich protizteče se útočnicku zpravidla nedařilo. Vysvětluje se to nedostatečnou mohutností a neodpovídajícím dosahem prostředků ničení, omezenými možnostmi průzkumných prostředků zjišťovat rozmístění a přesun záloh.

Použití vysoce účinných prostředků průzkumu, ničení a radioelektronického boje v současné době umožňuje zamezit nebo zastavit přesun záloh, zmařit jejich protizteče nebo oslabit sílu úderu. Zálohy nepřítelů mohou být ničeny údery raketových vojsk, letectva a palbou dělostřelectva. Důležitou úlohu v boji s nimi budou mít také vzdušné výsadky a prostředky minování na dálku. K odrážení protiztečí záloh nepřítelů musí velitelé svazků a útvarů přijímat opatření k zesílení vojsk

na nebezpečných směrech a k předejití nepřítele při obsazení výhodné čáry.

V soudobých podmínkách je aktuálním úkolem boj se vzdušným nepřítelem. Je to podmíněno rostoucí úlohou taktického a vojskového letectva, vzdušných výsadkových a výsadkových úderných vojsk armád států NATO k dosažení cílů obrany. Americká divize má např. na jeden boj vyčleněno 100–120 letounových vzletů taktického letectva. Rychle rostou počty vojskového letectva. V „divizi-86“ (USA) je plánována brigáda vojskového letectva (146 vrtulníků, z toho 50 bitevních). Vojskové letectvo sboru má být organizačně začleněno do brigády, která bude mít více než 320 vrtulníků, z toho 90 bitevních.

V podmínkách širokého použití vysoce přesných zbraní u taktického a vojskového letectva nabývají opatření ke snížení efektivity jeho úderů na značném významu pro zvýšení odolnosti útočících vojsk.

Vedení úderů bitevním letectvem na dalekých vzdálenostech (bez jejich vletu do pásma ničení protiletadlových prostředků) z vrtulníky z visu (při jejich nenadálém objevení se z úkrytu jen na několik sekund) ve spojitosti s efektivním REB, podstatně mění podmínky vedení boje se

vzdušným nepřítelem. Značně složitě pro protiletadlové prostředky je ničení letounů — nosičů (vzhledem k velké vzdálenosti čáry odpálení raket) a jimi používaných řízených raket a leteckých pum (v důsledku vysoké rychlosti letu a velmi malého odražečícího povrchu). Neustále narůstá rozsah úkolů vojskového PVO v boji s bezpilotními prostředky různého určení.

Úkol zvyšování efektivity vojskové PVO řeší mnohé armády zvýšením počtů protiletadlových kompletů, které jsou schopny ničit vzdušné cíle na dalekých vzdálenostech i s malým odražečícím povrchem, dále značně rozsáhlým použitím prostředků ničení všeobecného určení k ničení letounů a vrtulníků ve vzduchu. Např. v armádách států NATO k boji s nízkoleťícími letouny a vrtulníky mohou být použity perspektivní PTRS, univerzální automatické kanóny BVP, protiletadlová výzbroj tanků, ruční zbraně. Pro tanková děla jsou připravovány speciální protivrtulníkové náboje. Bitevní vrtulníky jsou způsobovány k ničení pomalých létajících přístrojů ve vzduchu. Stíhací letectvo je vybavováno řízenými raketami třídy „vzduch—vzduch“ s velkou délkou střelby. To znamená, že boj se vzdušným nepřítelem se stává vševojskovým úkolem.

Nové zbraně do určité míry ovlivňují také další zásadní otázky soudobého útočného boje. Konkrétně se to vztahuje k otázkám uclnění bojových sestav a zabezpečení jejich odolnosti, uskutečnění principu soustředování vojsk v útoku, organizace a udržování nepřetržité součinnosti. Podstatně se mění podmínky práce velitelů a štábů při přípravě útočného bo-

je a ve velení podřízeným útvarům v průběhu jeho vedení. Jako nikdy před tím vzrůstají požadavky i na kvalitu rozhodnutí velitele. Je důležité používat originální, neobvyklé způsoby splnění taktických úkolů, nové metody práce velitelů a štábů při organizaci boje. Tyto otázky si však zasluhují samostatné a hluboké posouzení.

z kapitalistických armád

REORGANIZACE AMERICKÉHO POZEMNÍHO VOJSKA

Plány k dosažení vojenské převahy Spojených států amerických nad SSSR a paktu NATO nad Varšavskou smlouvou tvoří hlavní obsah americké vojenské politiky v praxi. To se také konkrétně projevuje ve všech oblastech výstavby amerických ozbrojených sil. Výrazně se zvyšuje tempo zavádění moderních zbraňových systémů a bojové techniky. V probíhající finančním roce je ve vojenském rozpočtu na výzkum a vývoj nových zbraní vyčleněno 30,5 a na nákup zbraní 77,6 miliardy dolarů, což je přibližně o pětinu více než v předcházejícím roce.

Vedle modernizace strategického jaderného potenciálu, která si zachovává v rámci výstavby ozbrojených sil priorititu, jsou výrazným způsobem modernizovány i konvenční síly, jejichž výstavba se zaměřuje především na kvalitativní stránku a posílení útočných možností v souladu s přijatou koncepcí „kombinovaného vzdušného a pozemního boje“ — Air-Land Battle. (Hlavní požadavek koncepce „Vzdušného a pozemního boje“ je sladění bojové činnosti co do místa, času a výběru i zasazení prostředků k dosažení vysoké úderné síly a manévrovosti při vedení bojových operací svazků pozemního vojska včetně vzdušných výsadků, taktického letectva a na přímořských směrech také vojenského námořnictva s cílem zničit protivníka v celé hloubce jeho operační sestavy. Rozhodující význam je přitom příkládán ničení druhých sledů a záloh protivníka ještě před jejich zasazením.)

Důležité místo ve válečných přípravách amerických ozbrojených sil zaujímá výstavba pozemního vojska, která probíhá podle dlouhodobého programu „armáda 90“. Tento program předpokládá do konce osmdesátých let uskutečnit u všech svazků, útvarů a jednotek organizační změny, které mají umožnit rozsáhlé zavádění nové výzbroje a bojové techniky. Připravované a u některých svazků již uskutečňované organizační změny jsou plánovány do dvou etap. V první etapě se plánuje přechod na novou organizaci „divize 86“ u všech mechanizovaných a obrněných divizí, v odborném tisku někdy označovaných jako „těžké“ divize. U svazků na středoevropském válčišti mají být organizační změny

Plukovník Ing. Václav Maďera

v podstatě zakončeny v roce 1986, i když některé druhy výzbroje a bojové techniky budou dodávány až do konce roku 1988. Ve druhé etapě (1986–1988) mají být na typ „86“ reorganizovány pěší divize a vzdušná výsadková a aeromobilní divize, někdy také označované jako „lehké“ divize.

Nová organizace mechanizované a obrněné divize v podstatě zachovává dosavadní divizní organizační strukturu. Oba druhy mají společné divizní jádro a liší se pouze různým počtem mechanizovaných a tankových praporů. Mechanizovaná divize má pět mechanizovaných a pět tankových praporů, obrněná divize šest tankových a čtyři mechanizované prapory. [Organizace americké mechanizované a obrněné divize „86“ je uvedena na obr. 1, počty osob a hlavních druhů výzbroje v tabulce 1].

K závažnějším organizačním změnám oproti současné organizaci dochází u divizního jádra, zejména u dělostřelectva, vojskového letectva, průzkumného praporu, smíšeného protiletadlového oddílu a týlových jednotek.

V **divizním dělostřelectvu** se zvyšují počty hlavních prostředků jaderného napadení z 66 na 88, a to v důsledku zvýšení počtu hlavních v bateriích samohybných kanónových houfnic 155 i 203,2 mm na 8. Do výzbroje divizního dělostřelectva je zaváděna raketometná baterie s 9 velmi účinnými raketomety MLRS 227 mm. Ve výzbroji průzkumného dělostřeleckého oddílu bude 5 bezpilotních průzkumných prostředků, 3 radiolokátory TPQ-36 a 2 radiolokátory TPQ-37 ke zjišťování minometných a dělostřeleckých baterií.

Novým organickým útvarům divize je **vrtníková brigáda**, v níž jsou soustředěny všechny vrtníky divize. Má velitelskou rotu, dva prapory bitevních vrtníků, průzkumný prapor a vrtníkový prapor všeobecné podpory.

Úkolem vrtníkové brigády je vyhledávat, putat a ničit tankové a mechanizované jednotky protivníka, provádět vrtníkové výsadky, vést pozemní i vzdušný průzkum, poskytovat prostředky k zabezpečení spojení, velení, řízení a vedení radioelektronického boje a dělostřeleckého průzkumu a v rámci týlového zabezpečení přepravovat materiál.

Rozhodující údernou silou vrtníkové brigády jsou dva prapory bitevních vrtníků po 21 vrtníků AH-64, každý se 16 odpalovacími zařízeními PTRS Hellfire.

Prapor bitevních vrtníků má tři rotu po 7 vrtníků AH-64 a 4 vrtníky OH-58C. O vysoké efektivnosti rot bitevních vrtníků svědčí porovnání s ostatními jednotkami. Např. rota bitevních vrtníků,

kteřá má v základní výzbroji 11 zbraňových systémů, potřebuje k jejich obsluze pouze 37 osob, zatímco mechanizovaná rota se 13 zbraňovými systémy (BVP M2) má 116 osob a tanková rota se 14 tanky M1 Abrams 61 osob.

Určitou zvláštností je začlenění průzkumného praporu do vrtníkové brigády, ke kterému došlo z toho důvodu, že průzkumný prapor byl posílen dvěma vrtníkovými průzkumnými rotami, z nichž každá má kromě 6 pozorovacích vrtníků OH-58C také 4 bitevní vrtníky AH-64. Ke změně v organizaci dochází i v průzkumných rotách. Místo tří průzkumných rot s 36 středními tanky jsou v nové organizaci dvě průzkumné rotu vyzbrojené po 19 průzkumných bojových vozidlech M3 a po 3 minometech ráže 81 mm.

Vrtníková brigáda, která může být centralizovaná nebo po částech přidělována brigádám k plnění konkrétních bojových úkolů, představuje nejvýraznější palebný organický prvek v nové organizaci divize.

K dílčím změnám dochází rovněž v divizní vojskové protivzdušné obraně, jejíž všechny prostředky byly v nové organizaci soustředěny do **smíšeného protiletadlového oddílu**. Dosavadní výzbroj byla nebo postupně bude nahrazena novou, zejména zavedením PLK Sergeant York a ručními PLRS Stinger.

Význam, který je v současné době přikládán radioelektronickému boji, je v nové organizační struktuře divize vyjádřen zařazením **praporu vojenského zpravodajství a REB**, který svými prostředky vede především rádiový průzkum a rušení. V jeho povinnostech je i výslech zajatců. Získané poznatky předává na velitelské stanoviště divize a brigád, diviznímu dělostřelectvu a průzkumnému praporu.

Ženíjní prapor nové organizace má čtyři ženijní a jednu mostní rotu. Je vybaven novými vysoce mobilními a výkonnými prostředky k zatarasování i odminování a zabezpečení přeprav přes vodní překážky.

Spojovací prapor divize bude vybaven novými zdokonalenými prostředky s možností zabezpečení KV rádiového spojení a družicového spojení na taktickém stupni.

Rota OPZHN je vybavena prostředky k odmořování a zadýmování.

K podstatným změnám dochází u divizních **týlových jednotek**. Novým prvkem je vytvoření tří praporů pro týlové zabezpečení brigád, které jsou určeny k přímé týlové podpoře bojových jednotek. Každý prapor má rotu technického zabezpečení, zásobovací a zdravotnickou rotu, což umožňuje vytvářet předem nastavené části týlového zabezpečení u prvosledových praporů. Organizační úpravy ve struktuře týlových

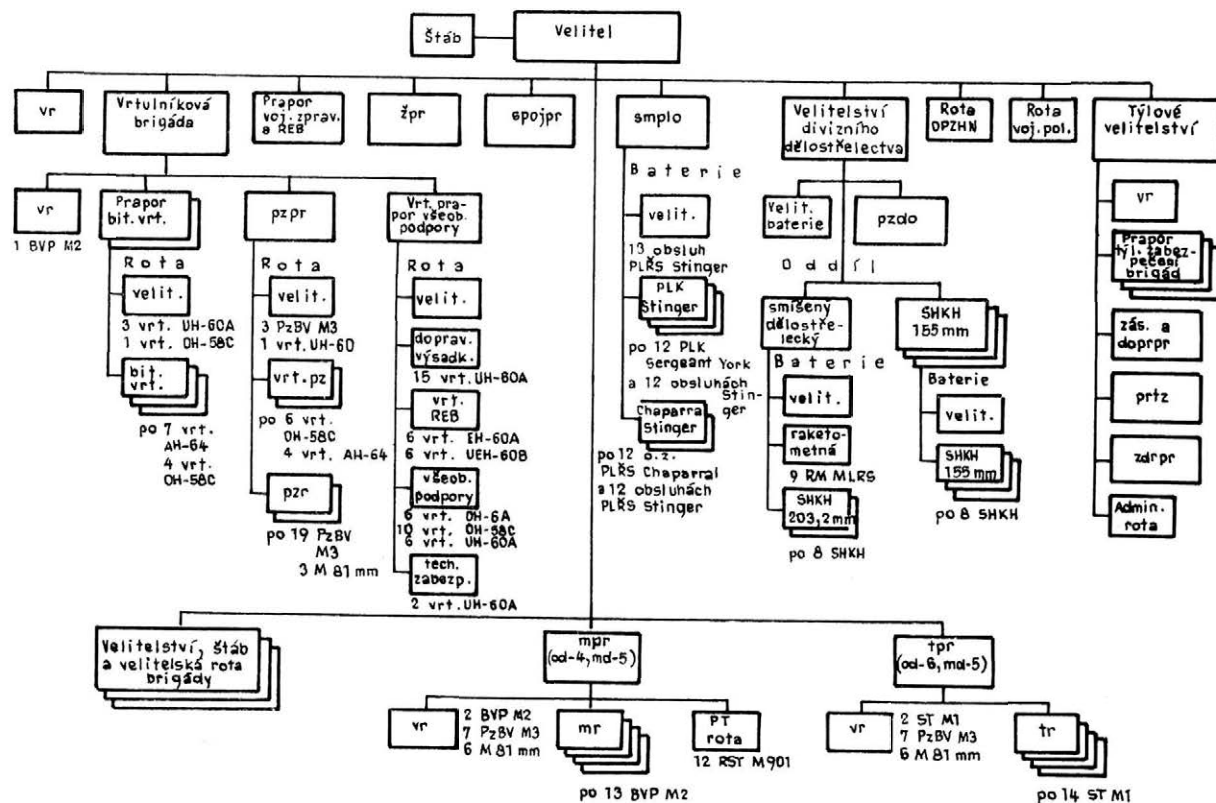
Počty osob a hlavních druhů výzbroje americké „divize 86“

Tabulka 1

	Osoby	Dělostřelecko					ST M1	PT zbraně					PL zbraně		Vrtulníky						OT				
		PJN			Raketomety MURS	Minomaty 81 mm		na BVP/OT			o.z. PTŘS Dragon	celkem	PLK Sergeant York	o.z. PLŘS Chaparral	osobní PLŘS Stinger	AH-64 2)	UH-60A	OH-58C	OH-6A	EH-60	celkem	M113A1	M577A1	celkem	
		SHK-203,2 mm	SHK-155 mm	celkem				BVP M2 1)	PzBV M3 1)	Raket. stř. M901 3)															
Velitelství, Štáb a vr divize	218							6		6		6											3	1	4
Velitelství, Štáb a vr brigád, v každé	138																						2	3	5
Divizní dělostřelecko	3524	16	72	88	9						72	72											19	51	70
Vrtulníková brigáda	2022					6		1	41	42		42				50	30	48	6	12	146		25	9	34
Smíšený protiletadlový oddíl	892												36	24	73								27		27
Ženíjní prapor	1083										24	24											52	3	55
Prapor vojenského zpravodajství a REB	488																						7		7
Špojovací prapor	801																								
Týlové velitelství a jednotky	3327																						25		25
Rota OPZHN	154																								
Rota vojenské policie	119										2	2													
tpr (od-8, md-5)	580					6	58	7	7	7	7												6	6	14
mpr (od-4, md-5)	889					6	54	7	12	73	36	109											27	9	36
Obrněná divize (6 tpr, 4 mpr) celkem	19998	16	72	88	9	66	346	217	117	48	382	242	624	36	24	73	50	30	48	6	12	146	320	145	465
Mechanizovaná divize (5 mpr, 5 tpr) celkem	20287	16	72	88	9	66	290	271	117	60	446	278	726	36	24	73	50	30	48	6	12	146	339	148	487

1) Vyzbrojeny o.z. PTŘS Tow

2) Vyzbrojeny 16 o.z. PTŘS Hellfire (přechodně bude používán i vrtulník AH-15 vyzbrojený o.z. PTŘS Tow).

Obr.1 - Organizace americké „divize 86“

jednotek mají plně zabezpečovat zvýšenou pohyblivost a palebnou sílu divize, přizpůsobení zásobování municí a pohonnými hmotami zvýšením operačním a bojovým možnostem a zásadám použití svazků, zvýšení dopravní kapacity v souladu s očekávanou větší spotřebou materiálu a podstatné rozšíření kapacity technického a zdravotnického zabezpečení.

K podstatným změnám v organizaci a výzbroji dochází u bojových praporů.

Mechanizovaný prapor podle nové organizace má velitelskou rotu, čtyři mechanizované rotu, každá se 13 bojovými vozidly pěchoty M2, a protitankovou rotu s 12 raketovými stíhači tanků M901.

Ve velitelské rotě jsou soustředěny všechny podpůrné jednotky praporu (velitelská, průzkumná, minometná, spojovací, zdravotnická a zásobovací četa a četa technického zabezpečení).

Mechanizovaná rota má tři mechanizované čety, každá četa tři devítičlenná družstva.

Tankový prapor má velitelskou rotu obdobného složení jako u mechanizovaného praporu a čtyři tankové rotu (každá po 14 tanků M1 Abrams). V tankovém praporu bude celkem 58 tanků M1 (dosud je v tankovém praporu 54 tanků M60A, 1, 2, 3).

V porovnání se současnou organizací se u mechanizované a obrněné divize nové organizace zvyšuje počet osob o 2300 (tj. u md o 13 % a u od o 11 %), prostředků jaderného napadení o 22 hlavních (33 %), protiletadlových kanónů o 12 (50 %) a bitevních vrtulníků o 8 (19 %). V důsledku zavádění bojových vozidel pěchoty M2 a průzkumných bojových vozidel M3, která dosud ve výzbroji jednotek nebyla a která jsou vyzbrojena odpalovacími zařízeními PTRS Tow, dochází ke zvýšení počtu protitankových řízených střel u mechanizované divize o 278 (62 %) a u obrněné divize o 230 (58 %).

Přes částečné zvýšení počtů hlavních druhů výzbroje zůstává rozhodujícím faktorem v nové organizaci mechanizovaných a obrněných svazků jejich vyzbrojování novou výzbrojí a bojovou technikou, která zabezpečuje zvýšení jejich bojové hodnoty až o 50 %.

Zároveň s přechodem na novou organizaci mechanizovaných a obrněných divízi, které jsou předurčeny pro evropské válčiště, se připravuje přechod na novou organizaci u pěších divízi. Jako první má být do konce roku 1986 reorganizována 9. pěší divize (Fort Lewis, Washington) na motorizovanou. Divize má současně sloužit jako model při prověřování nových zbraňových systémů a bojové techniky zaváděných do výzbroje reorganizo-

vaných svazků. Organizace a výzbroj pěších divízi „86“ umožňuje jejich použití na všech válčištích, včetně evropského.

Podle posledního návrhu má pěší (motorizovaná) divize asi 14 467 osob, tři štáby pěších (motorizovaných) brigád a devět pěších (motorizovaných) praporů.

Motorizované prapory mají mít velitelskou rotu, tři motorizované rotu a podpůrnou rotu.

Divizní jádro pěší (motorizované) divize je obdobné jako u mechanizované a obrněné divize. Odlišnosti jsou u vrtulníkové brigády, která má navíc jednu vrtulníkovou rotu všeobecné podpory. V brigádě je celkem 54 bitevních, 54 průzkumných a 43 víceúčelových vrtulníků. V dělostřelecké pěší divize je plánován smíšený dělostřelecký oddíl (9 raketometů MLRS ráže 227 mm a 12 tažených houfnic ráže 105 milimetrů) a tři dělostřelecké oddíly po 18 tažených houfnicích M198 ráže 155 mm.

Vzdušná výsadková a aeromobilní divize mají být postupně reorganizovány po roce 1986. Oba druhy divízi si zachovávají dosavadní organizační strukturu a změny budou spočívat především v zavedení nové výzbroje a bojové techniky.

V souladu s programem „armáda 90“ a na základě vyhodnocení zkušeností z dosavadní výstavby „vojsk pro rychlé zasažení“ a zejména po vyhodnocení zkušeností z invaze na Grenadu rozhodlo americké velení o výstavbě lehkých pěších divízi.

Lehká pěší divize, která je novým druhem svazku, má mít pouze 10 219 osob, tři velitelské a tři štáby brigád a devět lehkých pěších praporů.

Z těžké výzbroje má pouze 54 tažených houfnic ráže 105 mm (3 oddíly po 18 houfnicích) a 96 vrtulníků (36 vrtulníků UH-60A, 29 vrtulníků AH-64 a 31 průzkumných vrtulníků OH-6A). Z ostatní výzbroje má divize celkem 36 minometů 106,7 mm, 44 odpalovacích zařízení PTRS Tow, 162 odpalovacích zařízení PTRS Dragon, 90 PLRS Stinger, 18 PLK Vulcan a ruční zbraně.

Nižších počtů lehké pěší divize bylo dosaženo celkovým snížením osob u bojových jednotek (v lehkém pěším praporu je pouze 543 osob) i u jednotek divizního jádra. Ve výzbroji lehké pěší divize nejsou zařazeny tanky, bojová vozidla pěchoty nebo obrněné transportéry. Dopravní prostředky divize představují nově zaváděné víceúčelové automobily HMMWV (High Mobility Multi-purpose Wheeled Vehicle) a motocykly.

Ve srovnání s dosavadní organizací pěší divize, která je vybavena celkem 1443 druhy materiálu, což představuje 29 202 tun, má lehká pěší divize ve vybavení pouze

478 druhů materiálu s celkovou hmotností 12 837 tun.

Tato „odlehčená“ pěší divize umožňuje podstatně zkrátit dobu její přepravy a pohotovosti na různých válčištích. Např. k přesunu pěší divize dosavadní organizace z USA do Perského zálivu je třeba 1330 až 1400 vzetů dopravních letounů a doba 12–13 dnů. K přepravě lehké pěší divize do stejného prostoru je zapotřebí 500 vzetů dopravních letounů a pouze 4 dnů.

Vysoká strategická mobilnost lehké pěší divize omezuje na druhé straně její taktickou mobilnost na bojišti a zejména její samostatnost při vedení bojové činnosti, kterou může bez týlové podpory vést pouze 2 dny (pěší divize 5 dnů).

Nižší palebná a úderná síla lehké pěší divize a nízký počet protitankových a protiletadlových prostředků vylučují bez příslušného posílení její použití na evropském válčišti. Její použití se proto plánuje především proti slabým, nedostatečně vybrojeným silám, v horském terénu, k ochraně nebo udržení důležitých prostorů nebo při vedení intervencí v rozvojových zemích, jako tomu bylo např. na Grenadě. O předpokládaném charakteru bojové činnosti divize svědčí i rozhodnutí o speciálním diverzním výcviku Ranger, který musí absolvovat část osob každého lehkého pěšího praporu.

V pravidelných silách amerického pozemního vojska je nyní celkem šestnáct divizí (čtyři obrněné, šest mechanizovaných, čtyři pěší, jedna vzdušná výsadková a jedna aeromobilní), které budou do roku 1988 postupně přezbrojeny a reorganizovány. Dvě pěší divize budou přitom reorganizovány na lehké pěší a dvě budou nově postaveny, čímž se počet svazků pravidelných sil zvýší na osmnáct.

Rovněž u svazků Národní gardy (pět pěších, dvě obrněné a jedna mechanizovaná

divize), které mají shodnou organizaci se svazky pravidelných sil, bude podle programu „Total Force Modernization“ probíhat přezbrojování a reorganizace podle programu „divize 86“.

Počet svazků Národní gardy se má zvýšit na deset (jedna mechanizovaná divize má být postavena do konce roku 1986, další divize do roku 1988).

Svazky Národní gardy tvoří hlavní mobilizační základnu při rozvíjení pozemního vojska v počátečním období války s možností jejich zařazení do pravidelných sil na zámořských válčištích za 30 i více dnů.

Program „divize 86“ je pouze jedním z mnoha opatření zaměřených ke zvýšení bojových možností amerického pozemního vojska. Na tento program např. navazuje program „armádní sbor 86“, jehož realizace z větší části bude probíhat až v druhé polovině osmdesátých let, a další programy, týkající se vyšších stupňů velení.

V současné době americké velení rozpracovává studii nových metod plánování a řízení bojů a operací na různých válčištích světa (Air-Land Battle 2000), která určuje potřeby a požadavky ozbrojených sil na konci devadesátých let. V souladu s těmito požadavky je např. u amerického pozemního vojska v různém stadiu výzkumu a vývoje kolem čtyř set základních položek nových zbraňových systémů, bojové techniky a materiálů, jejichž zavádění v průběhu devadesátých let si vyžádá další organizační změny svazků.

U svazků amerického pozemního vojska, které tvoří hlavní složku sil všeobecného určení, bude v následujících letech probíhat rozsáhlá reorganizace s cílem zvýšit jejich bojové možnosti při vedení aktivní bojové činnosti za jakýchkoli podmínek a na jakémkoli válčišti světa.

CHEMICKÉ ZBRANĚ ARMÁD NATO

Chemické zbraně patří spolu s jadernými a bakteriologickými (biologickými) zbraněmi k hlavním a nejnebezpečnějším druhům zbraní hromadného ničení. Z hlediska poměrné jednoduchosti výroby jsou přístupné velkému okruhu států, a proto za situace jejich velkého rozšíření ve výzbroji zejména nejdůležitějších armád NATO vzrostla v posledních letech i pravděpodobnost jejich použití se všemi těžkými důsledky.

V současné snaze o zvrácení přibližné rovnováhy sil ze strany vládnoucí administrativy USA hraje velkou úlohu (vedle rozvoje strategické raketové jaderné výzbroje) také zásadní technická modernizace chemické výzbroje. Důvodem k rozpoutání nového kola chemického zbrojení byl dopis prezidenta R. Reagana 8. února roku 1982 předsedovi Senátu Kongresu USA G. Bushovi, ve kterém zdůvodnil zahájení výroby dvousložkové neboli tzv. binární chemické munice jako národní zájem a tím dal pokyn ke zrušení moratoria na výrobu chemických zbraní, zavedeného na nátlak veřejnosti po barbarském použití toxických látek ve Vietnamu. Již v květnu roku 1982 bylo přijato rozhodnutí, že USA opět zahájí výrobu chemických zbraní, a tak dostal Pentagon právní podklady pro novou etapu přípravy chemické války.

Největší zásoby chemických zbraní na světě mají USA, a proto budou v článku rozebrány především názory armády tohoto státu na zásady a způsoby jejich použití.

Vymezení pojmu „chemické zbraně“, poslední názory administrativy USA na jejich použití a současné zásoby těchto zbraní v arzenálech NATO

Chemické zbraně (dále jen CHZ) jsou tvořeny chemickou municí nebo jiným vhodným prostředkem její dopravy na cíl a dále účinnou složkou, kterou jsou zejména otravné látky; ty patří k základním druhům bojových chemických látek. Otravné látky (dále OL) mohou být ve skupenství kapalném, plynném či tuhém, jsou schopny po zasažení organismu vyvolat jeho usmrcení či poškození a kromě toho mohou znehodnotit potraviny, polní kultury, hospodářské plodiny, znemožnit či ztížit použití zamořené techniky a materiálu. Podle bojového předurčení se v kapitalistických armádách dělí na **smrtelné působící** (nervově paralytické, zpuchýřující, všeobecně jedovaté, dusivé) a na otravné látky k **dočasnému vyřazení** (dráždivé, psychoaktivní).

Na současných zásobách chemické munice anebo samotných OL se rozhodující měrou podílejí USA, jejichž celkové zásoby OL přesahují 40 tisíc tun. Z těchto zá-

sob polovina připadá na yperit a jeho směsi, OL sarin je 15 tisíc tun a VX 5 tisíc tun. Dále USA skladují kolem 45 tun látky BZ, několik tun botulotoxinu a značné množství dráždivých OL. Skutečností je, že 50 % uvedených zásob je laborováno již v zastaralých prostředcích použité a USA počítají s tím, že je předají spojeneckým armádám NATO. Jde o milión kusů 105mm dělostřeleckých granátů s yperitem, 100 tisíc chemických min, leteckých rozstřikovacích zařízení a munice s látkou BZ. Zbytek (152 tisíc dělostřeleckých granátů 155 mm se sarinem, 275 tisíc 155mm granátů s VX, 49 tisíc granátů pro 203,2mm houfnice se sarinem a VX, 21,5 tisíce leteckých chemických pum se sarinem) bude do roku 1995 ponechán ve výzbroji americké armády.

Podle plánu chemického přezbrojení se vyrobí v USA do roku 1990 1,3 miliónu kusů binární munice, z toho 589 tisíc dělostřeleckých granátů 155 mm, 195 tisíc granátů 203,2 mm, 125 tisíc leteckých chemických pum a 389 tisíc raket s chemickou náplní pro raketomety MLRS. Přitom je nutné brát v úvahu, že mají USA velké možnosti ve výrobě OL. Tak např. zbrojní závod v Rocky Mountain (ve státě Colorado) může za měsíc vyrobit 2000 tun sarinu, závod na výrobu binární munice v Pine Bluff (stát Arkansas) může za rok vyrobit až 680 tun OL sarin, VX a IVA včetně plnění

do munice. Výroba OL typu VX a sarin je dále možná ve Velké Británii (v Portor-Down) a OL typu VX a sarin ve Francii (v Toulouse). NSR se může na výrobu OL přeorientovat ve velmi krátké době pro její vyspělý chemický průmysl a tradice ve výrobě OL z minulé světové války.

CHZ se neskladují pouze na území USA — hlavně v Toole (Utah), kde je kolem 40 % zásob vyrobených OL, v Pine Bluff (Arkansas) a v Hermistonu (Oregon), kde je v každém skladě po 12 až 13 % všech zásob — ale také v Evropě. Tak v NSR je uloženo 150 tisíc kusů americké dělostřelecké chemické munice ráže 155 a 203,2 mm, ve které je laborováno kolem 1 tisíce tun OL sarin a VX, ve Francii se skladuje 150 tisíc kusů munice francouzské výroby s náplní několika tisíc tun OL yperit, sarin a VX a ve Velké Británii jsou americké zásoby OL sarin a VX o hmotnosti 20 tun.

O počtech a místech skladů amerických CHZ na území NSR vyšlo v roce 1980 ve stati J. P. Robinsona ve Sborníku SIPRI Chemical Weapons najevo, že tam mají být chemické zbraně skladovány celkem ve čtyřech skladech, a to v Hanau (Hessensko), v Massweilleru (Porýní-Falcko), ve Viernheimu (Hessensko) a v Mannheimu (Württembersko-Bádensko). Nebezpečí pro vojska a území ČSSR v případě války je tedy bezprostřední.

Základní OL v současné výzbroji armád NATO a prostředky chemického napadení

V současné době jsou nejdůležitějšími OL **nervově paralytické** látky, které do organismu pronikají všemi cestami. Způsobují těžká poškození nervového systému a smrt po obdržení smrtelné dávky zpravidla nastane ochrnutím srdce (VX, sarin, IVA). OL **zpuchřující** pronikají do organismu taktéž všemi cestami a na rozdíl od nervově paralytických OL se v místě vstupu projeví zčervenáním, později tvorbou puchýře a celkovou destrukcí tkáně a vzniká i celková otrava organismu. Tyto OL jsou dále nebezpečné proto, že snadno a rychle pronikají přes pryžové ochranné materiály a není proti nim účinné antidotum (yperit). OL **psychoaktivní** působí na důležité enzymy centrální nervové soustavy a tím způsobují poruchy vnímání, pozornosti, paměti a myšlení. Do organismu vstupují dýchacími či zažívacími orgány (látky BZ). S OL **dráždivými** se počítá při použití především na taktickém stupni, a to v rámci nejnižších jednotek NATO. Vybírají silné pálení očí, slzení, dýchací obtíže a kašel, působí velmi rychle, ale s kratší dobou působnosti než OL předešlá (látky CS).

Z uvedených OL nás nejvíce zajímají nervově paralytické látky, kterým v rámci vývoje USA věnují největší pozornost. Jedním z nejrozsáhlejších vývojových programů americké armády v oblasti CHZ je program vývoje a výroby **binární chemické munice**. Jeho hlavní důvod je politický — ztížit kontrolu výroby a zásob OL, neboť jednotlivé složky binárních receptur mohou být řazeny mezi obvyklé chemické sloučeniny a mohou být i skladovány bez větších bezpečnostních opatření. Konstrukce binární (dvousložkové) munice je založena na použití dvou látek malé toxicity, které jsou v těle chemické munice uloženy odděleně a až během letu této munice k cíli se vzájemně smísí a zreagují.

Velký důraz USA ve vývoji nových druhů OL kladou na nervově paralytickou látku, označovanou IVA. K tomu je vedlo to, že sarin má poměrně nízkou stálost a VX zase nízkou výparnost a tak má nová OL výhody obou uvedených látek spojit a nevýhody potlačit.

Tato látka IVA je rosolovitá a bezbarvá kapalina bez výrazného zápachu, vysoce stabilní a toxickými vlastnostmi se přibliž

neliší od látky VX. Munice s binární recepturou této látky má být do výzbroje americké armády zavedena již po roce 1985 a ve vývoji jsou dělostřelecké granáty 155 a 203,2 mm, rakety pro raketomet MLRS a hlavice pro operačně taktické řízené střely.

Uvedený soubor OL má armádám NATO zabezpečit možnost jejich použití v nejrůznějších bojových situacích. Hlavní důraz je přitom kladen na smrtelně působící OL, a to na sarin, VX a na OL typu IVA. **Sarin** se předpokládá použít k rychlému zničení či vyřazení živé síly, hlavně nechráněné, a to především 15 a 30teřinovými palebnými přepady s cílem dosáhnout účinku již za 5 až 10 minut od zahájení přepadu. **Látkou VX** se má napadati živá síla působením par a malých kapek přes kůži, zejména osob vybavených protichemickými ochrannými prostředky v nenakrytých zákopech, a to především palebnými přepady v trvání 5 až 15 minut a dále opakovanými přepady k udržení původní hustoty či koncentrace zamoření. **Látkou IVA** se předpokládá použít tam, kde by byl sarin málo efektivní a použití VX by způsobilo jednotkám NATO problémy. Je efektivní k vyčerpání živé síly vytvářením dlouhodobé bojové koncentrace par a vhodná k dočasnému zamoření terénu, který předpokládají vojska NATO za určitou dobu obsadit vlastními vojsky. **Yperit** a jeho receptury mohou doplnit či nahradit použití OL VX a IVA a v chemické válce by munice jím plněná byla předávána spojeneckým armádám. OL k **dočasnému vyřazení** mají podle názoru USA vhodně doplnit chemickou výzbroj. **Psychoaktivní látky** se plánují použít vojsky NATO v nepřehledné situaci při vzájemném prolínání sestav, při likvidaci důvěrných skupin a výsadek, při napadení cílů, které jsou objekty průzkumu, při umlčení velitelských a pozorovacích stanovišť; **dráždivé OL** se plánuje použít na nahromaděnou živou sílu nebo k jejímu umlčení před použitím jiných druhů zbraní.

Hlavními prostředky **chemického napadení** v armádách NATO jsou letouny, hlavně reaktivní dělostřelectvo a řízené střely. OL se mohou dále použít v chemických minách, v ručních granátech a pomocí granátometů. Nejdůležitějším prostředkem je letectvo, a to především při napadení cílů v hloubce sestavy protivníka a jako nosičů chemických pum a aerosolových generátorů lze využít prakticky všechny zavedené letouny a vrtulníky v armádách NATO. Z hlavního dělostřelectva jsou to především houfnice 155 mm a 203,2 mm a houfnice 105 mm. Vysoce efektivním prostředkem chemického napadení

je reaktivní dělostřelectvo. Z řízených střel jsou nyní k dispozici v omezeném množství bojové hlavice pro Lance, ale velká perspektiva v použití OL se přisuzuje RS s plochou dráhou letu, pro které mají být do roku 1990 vyvinuty hlavice s binárními recepturami OL VX a IVA. Obdobná munice se plánuje vyrobit také pro RS Lance 2. Chemické miny se plánují použít zejména k obraně, ruční chemické granáty jsou určeny pro plnění speciálních úkolů.

Chemická munice patří mezi speciální typy munice a z toho vyplývá i její označení. Tělo munice je šedé barvy a vedle muničních údajů se jednotlivé druhy munice označují speciálními kódy a barevnými pásy. Význam symbolů a označení, které musí znát převážná většina průzkumných orgánů naší armády, ukazuje **obr. 1** a **tabulka 1**.

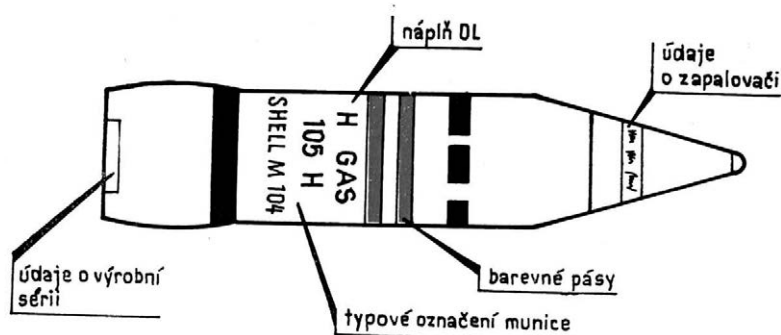
Druhy použitých OL v chemické munici a hmotnosti OL v ní ukazuje **tabulka 2**.

O velké účinnosti OL v prostoru výbuchu chemických granátů svědčí kalkulační normy spotřeby dělostřelecké chemické munice USA. Tak např. je-li požadovaný účinek vyřadit živou sílu s nasazenými ochrannými maskami za středních povětrnostních podmínek a při izotermii, stačí k dosažení tohoto cíle použít na 1 hektar plochy 20–40 granátů ráže 155 mm s OL yperit, k vytvoření bojové koncentrace sarinu za 30 sekund stačí 24 granátů stejné ráže a k vyřazení nechráněné živé síly za stejných podmínek použití stačí na 1 hektar jen 0,6 granátu s OL typu VX. To zdůrazňuje nutnost dodržování zásad protichemické ochrany našimi vojsky ve všech obdobích bojové činnosti; pouze při větších rychlostech přizemního větru než je 8 m za sekundu považují použití CHZ za neefektivní.

Účinným prostředkem k použití OL jsou také **letecká rozstřikovací zařízení**, určená zejména k napadení kapkami trvalých látek VX nebo yperit. Plní se i OL sarin či dráždivými směsmi. **Aerosolové generátory** jsou určeny k rozptýlení aerosolu OL a používají se z nízkoleťících letounů či vrtulníků, ale mohou se používat i na zemi. Jejich náplň tvoří převážně dráždivé OL, u větších je náplní i sarin nebo VX. Hlavní zavedená zařízení ukazuje **tabulka 3**.

Velký význam má i průzkum a zneškodňování **nepřátelských chemických zátarasů**. Minová pole a zátarasы zřizují jednotky pod odborným vedením důstojníků chemického a ženijního vojska.

Možnosti při pokládání chemických min ukazuje **tabulka 4**.

Obr. 1

Tabulka 1

Náplň OL	Kódový symbol	Barevné pásy			
		starý systém dod. 1961	standardní systém v r. 1961 - 1976	Nový revidovaný systém po roce 1976	
				jednosložková	binární ^{x)}
Yperit	HD-GAS ^{xx)}				
VX	VX-GAS				
Sarin	GB-GAS				
IVA					
CS	CS-RIOT				
BZ					

^{x)} Kódový symbol pro binární receptury je GB-2 nebo VX-2.

^{xx)} HD-GAS je destilovaný yperit. V případě nápisu H-GAS jde o technický yperit.

Zásady použití CHZ armádami NATO

Použití CHZ armádami NATO by mělo vyloženě agresivní cíle a nikoli pouze cíle obranné, jak USA hlásají. Vyřazením živé síly s poměrně malými náklady na velkých prostorech by si nepřítel vytvořil podmínky pro ovládnutí materiálových hodnot a dočasným vyřazením lidí plánuje získat pracovní síly jak na frontě, tak i v zázemí.

Vysoká efektivnost použití CHZ se znásobuje šířením prvotního a druhotného oblaku OL nad terénem po směru přízemního větru a vysokou stálostí některých OL v polních podmínkách na terénu. **Tabulka 5** obsahuje tyto údaje pro podmínky izotermie a rychlost přízemního větru 3 m za vteřinu.

Tabulka 2

Druh chemické munice	Hmotnost munice (kg) (celý náboj)	Druh OL	Hmotnost OL (kg)	Poznámka	Ve výzbroji
Letecké chemické pumy a skříňové kontejnery					
10 lb puma M125 A1	3,86	sarin	1,18		USA
10 lb puma M138	4,5	BZ	1,36		USA
115 lb puma M70 A1	58,1	destilovaný yperit	27,2		USA
500 lb puma Mk 94	200	sarin	49,8		USA
700 lb puma MC-1	322	sarin	99,8		USA
500 lb puma BLU-80/B	227	VX-2	asi 80	binární	USA
1000 lb puma M34 A1	593	sarin	89,7		USA
750 lb puma M43	387	BZ	77,5	skříňová	USA
175 lb puma M44	79,5	BZ	35		USA
skříň kont. E158 R2	21,4	CS	.		USA
skříň. kont. E 159	59,1	CS	.		USA
Dělostřelecké granáty					
203,2 mm M 426	90	VX, sarin	6,55		USA
203,2 mm XM 736	92,23	VX-2	asi 11	binární	USA
155 mm M110	45	destilovaný yperit	5,3		USA
155 mm M121	45,9	sarin	2,95		USA
155 mm M121 A1	43,1	sarin	2,95		USA
155 mm M122	45,9	VX	2,72		USA
155 mm M631	44	sarin	2,95		USA
155 mm M687	.	CS	4,4		USA
105 mm M60	19,4	GB-2	asi 6	binární	USA
105 mm M360	19,9	destilovaný yperit	1,45		USA
		sarin	0,74		USA

Druh chemické munice	Hmotnost munice (kg) (celý náboj)	Druh OL	Hmotnost OL (kg)	Poznámka	Ve výzbroji
105 mm M629	19	CS	1,5		
Raketometná munice					
115 mm raketa M55	25,85 25,40	sarin VX	4,85 4,43		USA
Dělostřelecké chemické miny					
106,7 mm mina M630	11,8	CS	1,8		USA
106,7 mm mina M2 A1	10	destilovaný yperit	2,72		USA
	10,4	yperitová směs	2,62		USA
Chemická hlavice ŘS Lance	450	sarin	200	submunice M139	USA, NSR, VB
Chemické miny a fugasy					
chemická mina M 1	5	destilovaný yperit	4,5	zastaralý typ	USA
chemická mina M23	8,20 10,40	destilovaný yperit VX	6,58 8,20		USA
chemická mina	12	yperit	.		F
Chemické granáty ruční nebo použité z granátometu					
40 mm granát M651 A1	0,282	CS	0,05		USA
40 mm granát M674	0,34	CS	0,05		USA
35 mm granát E23	0,150	CS	0,038		USA
granát XM 54	0,45	CS	0,1		USA
granát ABX-M25 A2	0,23	CN, CS	0,1		USA
granát ABC M25 A1	0,21	CN	0,1		USA
granát F2 Criquet	0,34	CN	.		F

Tabulka 3

Druh	Hmotnost zařízení (kg)	Druh OL	Hmotnost OL	Ve výzbroji
Rozstřikovací zařízení AERO-14B	625	sarin, VX	325	USA
Rozstřikovací zařízení	.	yperit	300	F
Aerosolový generátor CBU-15M	.	sarin	69	USA
Aerosolový generátor CBU-30A	.	CS	1280 granátů E48	USA
Aerosolový generátor SUU-13A	.	BZ	31	USA

Tabulka 4

Jednotka	Úkol	Možnosti	Doba na položení a přípravu min k odpálení (h)
Družstvo (6 osob na 2,5 t automobilu)	chemický zátaras	300 chemických na ploše 300 × 100 m	4
	zamožení komunikace	320 chemických podél komunikace o délce 1 600 m	2
Četa (o 4 družstvech)	chemický zátaras	1300 chemických na ploše 1 300 × 100 m	4
	zamožení komunikace	1 280 chemických podél komunikace o délce 6 400 m	2
Rota (o 12 družstvech)	chemický zátaras	5 000 chemických min na ploše 5 000 × 100 m	4
	zamožení komunikace	3 840 chemických min podél komunikace o délce 19 200 m	2

Pozn.: chemické miny jsou odpalovány bleskovici.

Zásadou je, že CHZ se mají použít s překvapením, hromadně, podle jednoduchých plánů, při dodržení zásady jednotného velení a při těsné součinnosti druhů vojsk. Počítá se, že by se používaly **ve všech družích bojové činnosti**, a to jak samostatně, tak i ve spojení s jinými druhy ZHN a i s konvenčními zbraněmi. **Za útoku** se počítá především s použitím prchavých OL s cílem zničit živou sílu. Stálé OL se plánují použít jen do prostorů, o jejichž obsazení se neuvažuje, nebo na opěrné body, které lze obejít anebo jejichž obsazení se jeví neúčelné. CHZ by se použily ke zničení či vyřazení uskupení vojsk protivníka, k ochraně boků či k přehrazení mezer

v bojových sestavách vojsk NATO, k izolaci druhých sledů či záloh protivníka, k boji s raketovým vojskem a dělostřelectvem, k dezorganizaci velení a orgánů týlu. Plánují se použít zejména v taktické, ale i v operační hloubce sestavy vojsk protivníka takto: prchavé látky (sarin) k ničení živé síly v obranných postaveních a při podpoře jednotek prvního sledu, zejména na bránící se vojska v opěrných bodech, které jsou odolné proti jiným prostředkům ničení. Stálých a polostálých OL (VX a v budoucnu OL typu IVA) k přehrazení mezer v bojových sestavách a k překrytí boků, k dezorganizaci velení a týlu. Na svazky druhého sledu a zálohy se plá-

Tabulka 5

Druh OL	Hloubka šíření oblaku (km)		Stálost OL na terénu při teplotě půdy		
	prvotního	druhotného	-10 °C	0 °C	+10 °C
Sarin (páry)	11	28	3 dny	13 až 20 h	6 až 9 h
Soman (páry)	31	45	11 dnů	3 dny	30 h
VX (aerosol)	11	13,5	2 měsíce	1 měsíc	11 dnů
Botulotoxin (aerosol)	40 až 60	.	2 měsíce	3 měsíce	3 měsíce
BZ (aerosol)	4,4	.	do 10 h	do 10 h	do 10 h
CS (aerosol)	10	.	do 1 měsíce	do 1 měsíce	do 1 měsíce
Yperit (páry)	.	3	8 dnů	3 dny	1,5 dne

Pozn.: OL sarin, soman a VX byla použita baterií raketometů, botulotoxin skupinovým úderem RS, BZ a CS dvěma letouny. Stálost par sarinu a somanu v lese je 10krát větší než tabulková hodnota. U látky CS je stálost při deštivém počasí do 10 dnů.

nuje použít jak VX a IVA, tak i sarin. K boji s raketovým vojskem a dělostřelctvem se považuje za účelné používat všechny typy OL.

V obraně mohou být CHZ použity nepřítelům ke snížení tempa útočících vojsk, ke změně hlavního směru útoku, k zabránění přeskupení sil po splnění bližšího nebo dalšího úkolu. CHZ v obraně dále nepřítel plánuje použít na vojska v prostorech rozmístění, ve výchozích prostorech k útoku, při palebné protipřípravě, na vojska za přiblížování, při odrážení útoků a při vedení protiúderů a protiztečí. Ke snížení tempa útoku či ke změně jeho směru se doporučuje v rozsáhlém měřítku použít chemické miny, ze kterých se vytvoří chemické zátarasy zejména v místech s porostem. Sarin se předpokládá použít k ničení živé síly útočících vojsk.

Podle zásad použití CHZ platí, že **brigády** mají používat zejména prchavé OL a jen výjimečně OL trvalé (proti dělostřelctvu) do hloubky 15 km. **Divize** počítá s vedením chemických úderů do hloubky až 70 km s použitím především polostálých OL, a to na velitelská stanoviště pluků, na prostředky jaderného a chemického napadení a na prostředky PVO; stálé OL plánují použít jen tehdy, neohrožili-li to splnění vlastního úkolu. V takovém případě OL použijí zejména raketometry a taktické letectvo. Silami **armádních sborů** se použít CHZ zaměřuje na zdržování druhých sledů protivníka a plánují se úderů do hloubky až 150 km, kromě toho na velitelská stanoviště vyšších stupňů, letiště, prostředky jaderného napadení, objekty týlu a stálé objekty, a to s použitím především polostálých OL. **Vyšší velitelské stupně** mají za úkol zamořit a tak izolovat

velké prostory v hloubce protivníka, a to především ty objekty, kde se pracuje s velkým množstvím techniky a materiálu a kde je velká koncentrace lidí.

Při plánování chemického napadení orgány armád NATO vždy podrobně rozeberou především **charakter cílů**, u nichž se hodnotí jejich zranitelnost OL, ochrana živé síly, rozmístění cílů, ukrytí osob a jejich vycvičenost v ochraně proti ZHN. Pro plánovanou spotřebu chemické munice má rozhodující vliv velikost cíle a jeho tvar; podle velikosti rozdělují američtí specialisté cíle na bodové (velikost do 300×150 metrů), malé (do 5 hektarů) a velké (nad 5 hektarů).

Pro organizaci protichemické ochrany je nutné mít vždy na paměti, že nejlepší protichemickou ochranu živé síly skýtá předem nasazený ochranný protichemický oděv a nejspíše do 15 sekund od počátku chemického napadení nasazená ochranná maska. V takovém případě mohou být ztráty osob v prostoru napadení dělostřelctvem OL sarin okolo 10 %, za stejných podmínek budou ztráty osob, oblečených jen v polním stejnokroji s nasazením ochranných masek 20 až 30 % a u osob sice oblečených do ochranného protichemického oděvu, ale bez ochranné masky, budou 30 až 50 %.

Praxe ukazuje, že nejlepším prostředkem ke snížení ztrát po použití OL nepřítelům je včasné a správné použití kolektivních a individuálních prostředků protichemické ochrany, včasné varování osob, které se mohou nacházet v terénu, zamořeném parami či aerosoly OL a rychlé a organizované odstraňování následků použití OL.

ZÁSADY TÝLOVÉHO ZABEZPEČENÍ OZBROJENÝCH SIL

2. NATO

Týlové zabezpečení ozbrojených sil NATO je organizováno v kompetenci jednotlivých členských zemí a vzhledem k jejich organizačním strukturám a vojenskopolitickým podmínkám se vzájemně liší.

Velení NATO ovlivňuje týlové zabezpečení ozbrojených sil zpracováváním a vydáváním všeobecných zásad, požadavků a podkladů pro materiálně technické a zdravotnické zabezpečení, pro stanovení výše válečných zásob a pro koordinaci týlových opatření ozbrojených sil NATO.

Zatím nejobsáhlejší opatření pro sjednocení a koordinaci týlového zabezpečení ozbrojených sil NATO byly zařazeny do dvou programových komplexů.

Do 1. programového komplexu byly zaříceny požadavky na stanovení zásad zkonaleení organizace týlového zabezpečení. Plánovaná opatření zahrnují materiální zabezpečení, vyprošťování a opravy poškozené techniky a výzbroje, zdravotnické zabezpečení, organizaci spojení a ochranu týlových zařízení.

Počítá se s tím, že při vrchním velitelství spojeneckých ozbrojených sil ve střední Evropě bude zříceno týlové velitelství, nebo alespoň skupiny pro koordinaci týlového zabezpečení ve štábech armádních sborů.

Obsahem 2. programového komplexu jsou opatření na zvýšení válečných zásob munice, PHM a výzbroje. Tabulkové normy zásob munice, stanovené na 30 dní bojové činnosti, je již v prostoru středoevropského válčiště u většiny druhů dosaženo. Kromě toho má být vytvořena další zásoba vybraných druhů munice na 7 dní bojové činnosti. Předpokládá se, že do roku 1990 budou zvýšeny zásoby PHM pro letouny, pozemní bojovou techniku a plavidla postačující k vedení bojové činnosti po dobu 45 dní.

V posledním období se stále silněji projevuje snaha o zvýšení vlivu řídicích orgánů NATO na oblast týlového zabezpečení a na urychlení realizačních opatření směřujících k ujednacení jeho organizace a řízení. V rámci toho byla mezi velením NATO a jednotlivými členskými zeměmi uzavřena řada smluv týkajících se zejména:

- výstavby a provozu produktovodního systému NATO, společného financování výstavby zásobovacích zařízení atd.,

- dvou i vícestranných smluv mezi státy NATO s cílem doplnit prostředky týlového zabezpečení, ke kterým patří např. smlouvy o uskladnění zásob materiálu ve skladech na území jiného státu apod.

V současné době se velení NATO zabývá dalšími projekty, které směřují k ujednacení řízení a organizace týlového zabezpečení ozbrojených sil NATO.

Kapitán Ing. Ivan Bláha

Ve štábu vrchního velitelství spojeneckých ozbrojených sil NATO ve střední Evropě byly shromážděny první zkušenosti s vícenásobným koordináčním střediskem týlového zabezpečení. Očekává se, že tento orgán umožní docílit centralizované týlové zabezpečení a že přispěje ke zlepšení spolupráce vojenského a civilního sektoru.

Pokračuje také jednání o prosazení pravomoci velitelů svazků a ostatních velitelů na této úrovni zasahovat do kompetence týlových služeb ozbrojených sil jednotlivých členských zemí a předisponovat materiál, zásoby, týlová zařízení a kapacity v případech, kdy v boji nastanou problémy se zásobováním. Těmto velitelům má být přiznáno právo rychle, pokud možno bez předběžných konzultací, disponovat v mimořádných situacích materiálními prostředky a kapacitami v prostoru jejich působnosti. Zároveň pokračuje jednání představitelů NATO s jednotlivými členskými zeměmi o výstavbě skladů munice, které by podléhaly kontrole týlových orgánů NATO. Předpokládá se, že z těchto zásob by řídicí orgány NATO mohly včas vytvářet zásobovací střediska, která by umožnila pružněji, rychleji a účinněji reagovat na vývoj situace na válčišti.

Velení NATO ostře kritizuje nedostatky a závady zjištěné v týlovém zabezpečení jednotlivých členských zemí NATO. Patří k nim zejména nízké stavy zásob některých druhů munice, pohonných hmot, dále nedostatky v zabezpečení doplňování válečných zásob v průběhu války a nepřesné podklady o možných ztrátách pro zjišťování potřeby doplnění zásob a kapacit zdravotnického zabezpečení.

Formy součinnosti a vzájemné podpory mezi členskými zeměmi NATO v oboru týlového zabezpečení zahrnují:

- **týlovou podporu** (Logistic Assistance),
- **křížové zásobování** (Cross Servicing),
- **týlovou součinnost** (Koooperative Logistic).

Týlová podpora zahrnuje dohody mezi silami pozemního vojska jednotlivých členských zemí NATO podřízenými vrchnímu velitelství NATO ve střední Evropě o vzájemném materiálním technickém a zdravotnickém zabezpečení. Tato podpora může být realizována jako „předem plánovaná“ nebo jako „nouzová“, v případech, kdy dojde v průběhu bojové činnosti ke komplikacím.

Předem plánovaná týlová podpora zahrnuje vzájemné týlové zabezpečení pozemního vojska dvou nebo více členských států NATO dohodnuté již v míru.

Nouzová týlová podpora se poskytuje v průběhu bojové činnosti v případech,

kdy nedostatky v týlovém zabezpečení vážně ohrožují splnění bojového úkolu.

V roce 1978 byl ustanoven při vrchním velitelství NATO v Evropě „**Výbor pro vojenské požadavky na podporu poskytování hostitelskou zemí**“, jehož hlavním úkolem je zpracování návrhů na řešení úkolů vyplývajících z dlouhodobého programu výstavby ozbrojených sil NATO a taktéž z koncepce posilování amerických ozbrojených sil v Evropě. Tyto úkoly souvisí zejména s přípravou vykládacích kapacit přístav, skladů pro uložení bojové techniky a výzbroje, prostředků pro přepravu osob, materiálu apod.

Křížové zásobování je označení pro poskytování týlových služeb navzájem mezi pozemním vojskem ozbrojených sil členských zemí NATO na základě vládních dohod, nebo dohod mezi řídicími štáby ozbrojených sil členských zemí.

Jako **týlová součinnost** je označována dvoustranná spolupráce ozbrojených sil NATO v oblasti týlového zabezpečení. Zahrnuje smlouvy a opatření, které ozbrojeným silám jednoho státu umožňují využívat podpory ozbrojených sil jiného státu. Tyto smlouvy se vztahují především na vzájemnou součinnost a podporu při budování skladů pro bojovou techniku, municí a materiál, při technickém zabezpečení tanků, BVP a OT, společném užívání skladů pohonných hmot na území NSR a zdravotnické zabezpečení.

Výsledkem společného úsilí členských států NATO v oblasti materiálního technického zabezpečení byly vypracovány obecné zásady organizace týlového zabezpečení. Nesložitéjším problémem však zůstává otázka včasného vytváření zásob bojové techniky, výzbroje a materiálu pro podmiňky dlouhotrvajícího ozbrojeného konfliktu. Evropské členské země NATO mají v současné době ve svých skladech zásoby postačující k vedení bojové činnosti po dobu 30 dnů, ve skladech amerického pozemního vojska jsou zásoby umožňující vedení bojové činnosti po dobu 2 měsíců.

Zdokonalování systému týlového zabezpečení jak spojeneckých, tak i národních ozbrojených sil se uskutečňuje zkvalitňováním organizační struktury především operačního a vojskového týlu pozemního vojska, standardizací výzbroje a bojové techniky a včasným vytvářením zásob prostředků materiálního a technického zabezpečení.

Podle názoru týlových odborníků NATO musí organizační struktura spojeneckého týlu zabezpečovat:

- **v mírových podmínkách** stálou bojovou pohotovost týlových útvarů a jednotek,

— v období zostření mezinárodní situace organizovaný přechod týlových orgánů z mírového na válečný stav,

— v průběhu války centralizované, operativní a pružné řízení týlových útvarů a jednotek, zásobování svazků, útvarů a jednotek materiálem nezbytným k vedení bojové činnosti.

Týl spojeneckých ozbrojených sil v současné době představuje mnohonárodní správní orgán se složitým systémem materiálního, technického a zdravotnického zabezpečení, který je budován s využitím národních zdrojů členských zemí NATO. Značný důraz se klade na integraci základních sfér působnosti týlu především v centralizovaném zásobování vojsk. K tomuto účelu jsou na středoevropském válečném frontě budovány společný produktovodní systém NATO a Úřad pro zásobování náhradními díly, technické zabezpečení a opravy. Zvláštní pozornost je věnována také otázkám technického zabezpečení značně různorodé techniky a výzbroje zavedené v ozbrojených silách jednotlivých členských zemí. Tento problém se v současné době řeší standardizací a unifikací, jejichž důsledným plněním by se zvýšily bojové možnosti spojeneckých ozbrojených sil přibližně o 30 % a podstatně by se snížily ztráty na přípravu techniky k bojovému použití.

Jedním z nevyřešených problémů je též otázka „dvojího podřízení týlových orgánů“. Problém tkví v tom, že zásobování spojeneckých ozbrojených sil je organizováno na základě národní odpovědnosti za týlové zabezpečení vojsk předaných do podřízenosti spojeneckých ozbrojených sil, avšak předání sil a prostředků národního týlu do operační podřízenosti NATO se nepředpokládá dokonce ani v případě války. Ty zůstávají pod národním velením a odpovídají za zásobování svých vojsk předaných do podřízenosti spojeneckých ozbrojených sil.

Spojenecké i národní týlové orgány se rozmísťují jak v komunikační, tak i bojové

zóně. V bojové zóně jsou rozmístěny zálohy, speciální vojska, základny letectva a námořnictva, týlové útvary a jednotky, ústřední i regionální sklady se zásobami techniky a materiálu. Do prostoru bojové zóny bude dopravován z USA, Velké Británie, Kanady a některých jiných členských zemí NATO materiál a technika k zabezpečení bojové činnosti vojsk. Za nejvhodnější místa ke skladování těchto prostředků považují týloví specialisté NATO především námořní a letecké základny.

V době ozbrojeného konfliktu, kdy mohou být zásoby materiálního a technického zabezpečení uložené ve skladech na středoevropském válečném frontě čištěně nebo úplně zničeny, předpokládá se jejich další doplňování ze zámoří, především z USA a Kanady strategickou vzdušnou a námořní přepravou. Podle výpočtů týlových odborníků bude třeba celkem přepravit 1,5 mil. osob, přibližně 12 mil. tun výzbroje a materiálu a více než 12 mil. tun pohonných hmot. Při cvičeních ozbrojených sil NATO se procvičují úkoly uvedení týlových útvarů a jednotek do plné bojové pohotovosti v krátkých časových lhůtách, zabezpečení strategické přepravy vojsk a materiálu, úkoly materiálního a technického zabezpečení a centralizovaného řízení týlu, které se co nejvíce přibližují válečným podmínkám.

Avšak přesto, že byla v posledních letech činnost týlových orgánů podrobena reorganizaci a zvýšila se jejich mobilita, může se existující systém týlového zabezpečení ukázat jako málo efektivní. Již v prvním období ozbrojeného konfliktu by byla zničena značná část zásob, ekonomika členských zemí NATO narušena, přeprava vojsk a materiálu ze zámoří znesnadněna. Jak uvádějí vojenští odborníci NATO, problémy vzniklé v týlovém zabezpečení, zejména složitost jeho mechanismu, najde své řešení zřejmě v rozšíření pravomoci velení NATO v oblasti týlu a v jeho další integraci.

Centralizované systémy týlového zabezpečení spojeneckých ozbrojených sil NATO

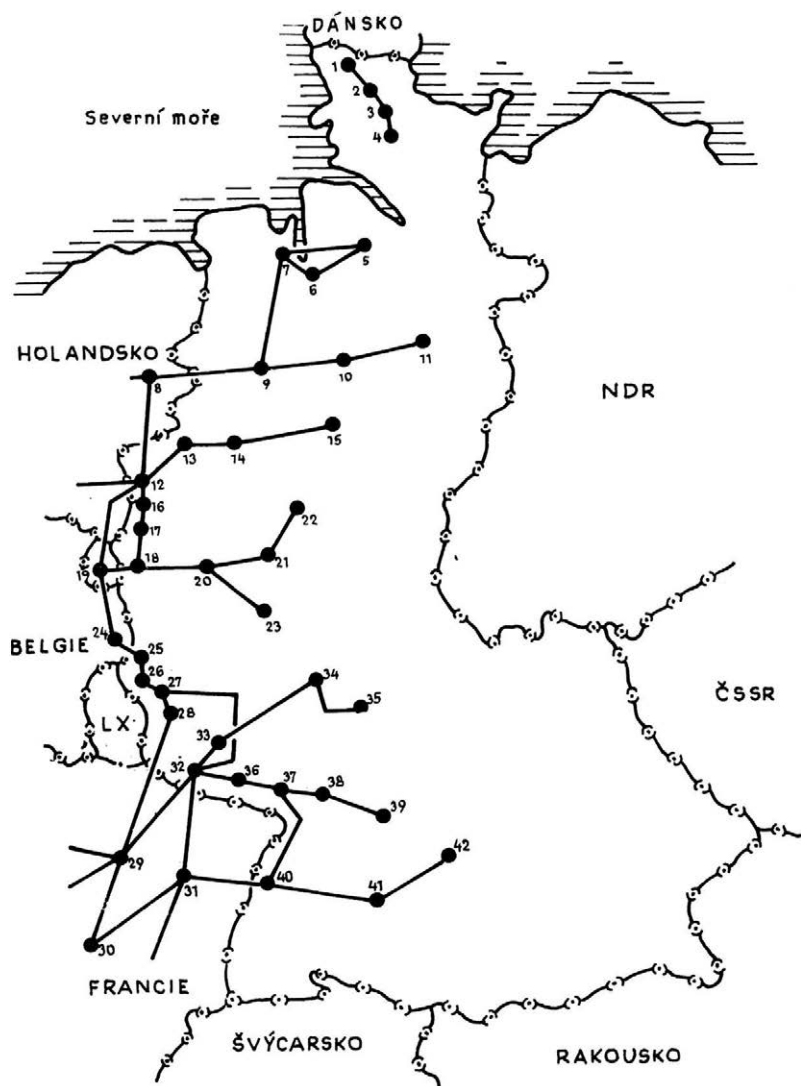
Produktovodní systém NATO

Výstavba produktovodního systému NATO ve střední Evropě (CEPS (Central Europe Pipeline System)) byla zahájena před více než dvaceti lety. Na jeho výstavbě se podílejí NSR, Belgie, Holandsko, Lucembursko a Francie.

Systém tvoří síť produktovodů v délce 7000 km, 109 velkých přečerpávacích nádrží a 55 nádrží o celkové kapacitě 14 mi-

liónů m³. Na území NSR bylo do současné doby vybudováno 2560 km produktovodů, 28 velkých nádrží o celkové kapacitě 873 tisíc m³ a 41 přečerpávacích stanic. Systém je propojen s přístavními přečerpávacími stanicemi a rafinériemi ropy v těchto státech. Trasa produktovodního systému NATO na území NSR — viz obr.

V současné době přepravuje síť produktovodů čtyři základní druhy pohonných

LEGENDA:

—●— - Cisternový sklad v potrubním systému

Obr.

hmot: letecké pohonné hmoty F-35, F-40, pohonné hmoty pro vozidla F-46 (benzín) a F-54 (nafta). Systém umožňuje přepravu PHM několika druhů různými směry na různá odběrná místa při zachování vysoké kvality pohonných hmot.

Provoz systému zabezpečuje stálá pracovní skupina CEOA (Central Europe Operating Agency) se sídlem v Bad Godesbergu. Skupinu řídí výbor pro produktovody CEPO (Central Europe Pipeline Office), který je vojenskou částí řídicích orgánů NATO, a výbor CEPPC (Central Europe Pipeline Policy Committee), který odpovídá za finanční, hospodářské a personální otázky celého systému. Oba výbory, v nichž jsou zastoupeny USA, NSR, Velká Británie, Belgie, Holandsko, Lucembursko, Kanada a Francie, se scházejí k pravidelným poradám.

Úřad pro zásobování náhradními díly, technické zabezpečení a opravy

Technické zabezpečení, opravy výzbroje a bojové techniky organizují a řídí tylové orgány ozbrojených sil jednotlivých členských zemí NATO na národní úrovni.

V současné době je v některých armádách členských zemí NATO zavedena výzbroj, pro kterou nemají k dispozici vlastní oprávněnou základnu. Tím vznikla v rámci NATO potřeba centralizovaného řízení zásobování náhradními díly a oprav. K řešení tohoto úkolu byl v Keppellenu (Lucembursko) zřízen „Úřad pro zásobování náhradními díly, technické zabezpečení a opravy“.

Členy úřadu jsou všechny členské země NATO s výjimkou Islandu. V době míru je úřad podřízen Vojenskému výboru NATO. V jeho čele je generální sekretář, kterému jsou podřízeny čtyři správy: personální a administrativní, finanční, materiálně technického zabezpečení, nákupu techniky a dokumentace. Úřadu jsou také podřízena dvě střediska zásobování: „severní“ v Keppellenu (Lucembursko) a „jižní“ v Taranthu (Itálie).

V jeho působnosti je:

- evidovat a třídit požadavky od ozbrojených sil členských států NATO na náhradní díly, zařízení a opravy,
- nakupovat a dodávat ozbrojeným silám NATO požadované náhradní díly a zařízení a udržovat ve skladech nevyhnutelnou zásobu,
- uzavírat smlouvy s průmyslovými podniky o opravách techniky a kontrolovat jejich splnění,
- zajišťovat obsluhu a opravy některých druhů výzbroje vlastními specialisty,

Na území NSR odpovídá za bezporuchový provoz a ochranu systému společnost pro řízení produktovodů FBG (Fernleitungs-Betriebsgesellschaft m. b. H.), která je přímo podřízena ministerstvu obrany a skupině CEOA.

Provoz produktovodu zajišťuje celkem sedm speciálních ženíjních útvarů, které podléhají pozemnímu vojsku jednotlivých zemí NATO, na jejichž území je rozvinut systém produktovodů.

V příštím období má být produktovodní systém rozšířen především v bojové zóně a adaptován pro vyvedení tylových prostorů všech armádních sborů. Současně se plánuje příčné propojení a napojení dalších cisternových skladů a rafinérií s cílem snížit poruchovost potrubní sítě a zvýšit přívod pohonných hmot.

— zajišťovat technické konzultace a dokumentaci k jednotlivým druhům a systémům výzbroje.

Úřad má asi 900 osob. V současné době zajišťuje zásobování náhradními díly, technické zabezpečení a opravy těchto druhů výzbroje: PLRS Nike Hercules a Hawk, RS Lance, PTRS Tow, automatizovaného systému řízení a uvádění PVO NATO Nadge, letounů F-104, leteckých raket Side-winder a Bullpup, námořních torpéd Mk-37 a Mk-44, houfnic FH-70, elektronického vybavení radiolokátorů, systémů řízení a spojení, kryptografického vybavení a řady jiných. Zkoumají se také možnosti technického zabezpečení a oprav protizemních RS AGM-65G Maverick, palubního vybavení letounů E-3A, námořních torpéd Mk-46 a samohybných houfnic SP-70.

Tyto úkoly plní řada podniků a firem, úřad má registrovaných asi 1400 západoevropských firem, které se přímo podílejí na výrobě těchto druhů výzbroje a mají k dispozici odpovídající výrobní základnu a kvalifikované specialisty.

Dodávky náhradních dílů se po obdržení spěšné objednávky realizují během 8 hodin, všechny ostatní do 4 dnů.

Úřad pro zásobování náhradními díly, technické zabezpečení a opravy je jedním z důležitých orgánů spojeneckého týlu ozbrojených sil NATO. Centralizovaně zabezpečuje vojska potřebným materiálem jak v míru, tak i za války. Při cvičeních nebo po vyhlášení zvýšeného poplachu se úřad bezprostředně podřizuje Vrchnímu velitelství spojeneckých ozbrojených sil v Evropě.

K NĚKTERÝM AKTUÁLNÍM OTÁZKÁM NOREM MEZINÁRODNÍHO PRÁVA

Plukovník JUDr. Blahoslav Barták
plukovník JUDr. Josef Novotný

Právní teorie pojímá Mezinárodní právo jako souhrn právních pravidel, která převážně upravují chování suverénních států v jejich vzájemných vztazích. V širším smyslu řeší též vztahy těchto států k mezinárodním organizacím, vztahy mezi těmito organizacemi a rovněž některé vztahy fyzických a právnických osob ke svrchovaným státům.

Koncipování mezinárodně právních norem a jejich aplikace v praxi není se zřetelem ke složité situaci v třídně rozděleném světě jednoduchou záležitostí. Je přirozené, že vzájemné vztahy mezi státy různých sociálně ekonomických soustav jsou svou povahou diametrálně odlišné od vztahů mezi státy s jednotnými třídně politickými základy. Třídní rozdíly mezi jednotlivými státy nelze jako takové pominout. To je skutečnost současně etapy vývoje. Od norem mezinárodního práva se požaduje, aby tyto aspekty byly s náležitou realitou zvažovány, a to v zájmu zachování života na naší planetě.

Pod vlivem států socialistického společenství se mezinárodní právo postupně obohacuje o nové, pokrokové normy a instituty. Tato skutečnost se odráží v tom, že mezinárodní právo ve své současné podobě např. zakazuje útočnou válku, požaduje respektování svrchovanosti a rovnoprávnosti států a seberučení národů, pokojné urovnávání mezinárodních sporů a spolupráci při řešení světových problémů hospodářských, sociálních a kulturních. Socialistické zásady a normy uplatňované mezi státy socialistického společenství — socialistický internacionismus a soudružská vzájemná pomoc a spolupráce — specifikují do značné míry demokratický a mírový charakter soudobého obecného mezinárodního práva.

Základními prameny mezinárodního práva, garantovanými státy socialistického společenství, jsou zejména politické smlouvy — především multilaterální Varšavská smlouva a bilaterální smlouvy o přátelství a vzájemné pomoci a dále hospodářské smlouvy — především smlouvy upravující mezinárodní socialistickou hospodářskou integraci v rámci Rady vzájemné hospodářské pomoci.

Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci, sjednaná ve Varšavě dne 14. května roku 1955 a obecně označovaná jako **Varšavská smlouva**, je významným dokumentem mezinárodního práva. Její ratifikací prezidentem republiky dne 26. května roku 1955 bylo v souladu s československými ústavními předpisy oficiálně potvrzeno, že ČSSR přijímá tuto smlouvu jako

právně závaznou. Vzhledem k tomu, že obecnou podmínkou platnosti právní normy z hlediska československého vnitrostátního práva je její vyhlášení ve Sbírce zákonů ČSSR, byla Varšavská smlouva publikována ve formě vládní vyhlášky č. 45/1955 Sb.

Varšavská smlouva položila základ koordinovanému postupu členských zemí při řešení všech základních mezinárodně politických a vojenskopolitických otázek, přispěla ke sjednocování ekonomického a vojenského potenciálu evropských socialistických zemí v zájmu jejich kolektivní obrany.

Na rozdíl od imperialistických bloků má Varšavská smlouva mnohostranný charakter, je mezinárodní smlouvou multilaterální. Nepředstavuje uzavřené vojenské seskupení, neboť se k ní mohou připojit další země, které usilují o zajištění míru. Smlouva si klade za cíl obranu evropských socialistických zemí a evropského i světového míru. Zvýrazňuje spolupráci nejen ve vojenské oblasti, ale i na dalších úsecích mezinárodních vztahů, především též v oblasti ekonomické, politické a kulturní. Signatáři smlouvy se zavazují zdržovat se ve svých mezinárodních vztazích hrozby silou nebo jejího použití a urovnávat své mezinárodní spory mírovými prostředky tak, aby nebyl ohrožen mezinárodní mír a bezpečnost. Smlouva zdůrazňuje, že společným úkolem je hledat účinné prostředky ke všeobecnému odzbrojení, usilovat o zákaz jaderných a vodňkových zbraní a jiných druhů zbraní hromadného ničení.

Všechny členské státy smlouvy jsou rovnoprávné, což nachází svůj výraz i v celkovém systému organizace a v zásadách řízení společně přijímaných opatření.

Varšavská smlouva výslovně stanoví, že „bude-li v Evropě vytvořen systém kolektivní bezpečnosti a za tím účelem uzavřena Celoevropská smlouva o kolektivní bezpečnosti, o což budou smluvní strany vytrvale usilovat, pozbude tato smlouva platnosti...“

S právní regulací v oblasti sjednocení obranného systému členských států Varšavské smlouvy úzce souvisí jejich cílevědomá činnost, která se týká **mezinárodní socialistické hospodářské integrace v rámci Rady vzájemné hospodářské pomoci**.

Proces zahájený po 23. zvláštním zasedání RVHP konaném v roce 1969 znamená i novou etapu v rozvoji právní úpravy vzájemných hospodářských styků členských států RVHP a dává konkrétní podněty pro rozvíjení jednotlivých forem vzájemných vztahů mezi hospodářskými organizacemi těchto států. Základními právními zásadami, jimiž se spravují vzájemné vztahy mezi

státy sdruženými v RVHP a jež jsou formulovány ve Statutu RVHP a v Komplexním programu dalšího prohlubování a zdo-konalování spolupráce a rozvoje socialistické ekonomické integrace v rámci RVHP, jsou zásada socialistického internacionálního, respektování státní suverenity, nezávislosti a národních zájmů, úplné rovnoprávnosti, vzájemných výhod a soudružské vzájemné pomoci.

Hospodářský integrační proces je správně upravován jak na úrovni mezinárodního práva, tak v řadě odvětví vnitrostátního práva. Požadavek na komplexnost integračního procesu, který má vyústit ve vytváření integrovaných ekonomických celků, vyžaduje zabezpečovat též komplexnost právních úprav. Charakteristickým rysem přitom je úsilí o těsné sepětí instrumentů mezinárodně právních s právní úpravou vnitrostátní a trend na vzájemnou obsahovou a formální harmonizaci obou těchto právních úrovní.

Nejvyšší představitelé členských zemí RVHP na společné ekonomické poradě v Moskvě přijali dne 14. června roku 1984 dva významné dokumenty, a to Deklaraci „Zachování míru a mezinárodní hospodářské spolupráce“ a „Prohlášení o hlavních směrech dalšího rozvoje a prohlubování hospodářské a vědeckotechnické spolupráce členských zemí RVHP“.

V návaznosti na Politickou deklaraci členských států Varšavské smlouvy, přijatou v Praze dne 5. ledna roku 1983 a na společné prohlášení vedoucích stranických a státních činitelů, přijaté v Moskvě dne 28. června roku 1983, obsahují i tyto dokumenty konstruktivní a realistický program řešení neaktuálnějších světových problémů. Účastníci ekonomické porady potvrzují odhodlání postupovat v zájmu zajištění míru a ozdravení mezinárodních vztahů v hospodářské oblasti. Přicházejí s novými podněty dotýkajícími se rovněž přestavby mezinárodních hospodářských vztahů na spravedlivých a demokratických základech a nastolení nového mezinárodního ekonomického řádu. Kromě dalších závažných opatření potvrzují nutnost zvýšit v tomto směru též úlohu Organizace spojených národů jakožto důležitého fóra pro sjednocování úsilí států s cílem upevnit mír a mezinárodní bezpečnost. Takovýto konstruktivní přístup k řešení předemné záležitosti může pak vést též k dopracování adekvátních institutů mezinárodního práva.

Není pochyb o tom, že další rozvoj mezinárodní socialistické hospodářské integrace přinese řadu nových úkolů nejen pro koncipování institutů mezinárodně právních, ale i do oblasti zákonodárné činnosti

jednotlivých států. Půjde především o zintenzivnění procesu sblížení práva států socialistického společenství sdružených v RVHP a o přístupnou unifikaci jeho jednotlivých odvětví, jak to již předpokládá a objektivně požaduje i Komplexní program RVHP.

Důležitými prameny mezinárodního práva, v nichž se promítají socialistické zásady, jsou kromě již uvedených rovněž bi-

laterální smlouvy o přátelství a vzájemné pomoci — Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi ČSSR a SSSR ze dne 6. května roku 1970 (publikované ve vyhlášce č. 67/1970 Sb.) a obdobné smlouvy s ostatními státy socialistického společenství, dále kulturní mezinárodní dohody, smlouvy o právních stycích, o právní pomoci, o právním postavení cizinců, smlouvy konzulární apod.

Specifické místo v systému obecného mezinárodního práva má tzv. válečné právo, které v podstatě představuje souhrn pravidel, jež stanoví práva a povinnosti států v případě ozbrojeného konfliktu. Historicky vzato jsou prameny válečného práva poplatné zájmům a opatřením vládnoucích tříd kapitalistických států, přičemž obecné úpravy jsou závislé na rozvoji válečné techniky, změnách charakteru možné války, poměru sil apod. V novodobější historii se již — prakticky počínaje vydáním leninského Dekretu o míru v roce 1917 — i do této oblasti norem mezinárodního práva výrazně prosazují aspekty zahraniční politiky Sovětského svazu a postupně i ostatních států socialistického společenství.

Mezi nejvýznamnější pravidla mezinárodního práva válečného z období po druhé světové válce patří zejména **„Ženevské úmluvy ze dne 12. srpna roku 1949 na ochranu obětí války“** (vyhláška č. 65/1954 Sb.), které zahrnují:

1. Ženevskou úmluvu o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli.
 2. Ženevskou úmluvu o zlepšení osudu raněných, nemocných a trusečnicků ozbrojených sil na moři.
 3. Ženevskou úmluvu o zacházení s válečnými zajatci.
 4. Ženevskou úmluvu o ochraně civilních osob za války.
 5. Dva dodatkové protokoly k Ženevským úmluvám o ochraně obětí války z roku 1977 (dosud nebyly ČSSR ratifikovány).
- Obsah těchto úmluv lze ve stručnosti charakterizovat takto:

Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli obsahuje ustanovení, že příslušníci ozbrojených sil a další osoby, pokud jsou zraněni nebo nemocní a upadnou v tomto stavu do zajetí, musí být za všech okolností chráněni a respektováni. Válčící strana, v jejíž moc upadnou, je povinna s nimi zacházet lidsky a pečovat o ně. Ustanovení této úmluvy se vztahují na pří-

slušníky ozbrojených sil všech kategorií, tedy i na nekomatanty, partyzány, členy organizovaného hnutí odporu i účastníky hromadného povstání. Na raněné a nemocné příslušníky ozbrojených sil, kteří upadli do moci nepřítelů, se vztahují též předpisy úmluv o ochraně válečných zajatců. V každé době, zejména po boji, učiní válčící strana všechna možná opatření, aby ranění a nemocní byli vyhledáni, odvezeni a poskytnuto jim ošetření. Kdykoli to dovolí okolnosti, uzavře se příměří (místní dohoda) nebo zastaví palba, aby se mohli ranění odvézt. Válčící strany učiní opatření k zjištění totožnosti raněných, nemocných a mrtvých nepřátelské strany, kteří se dostali do její moci; vytvoří systém, který zabezpečí zprávy a informace o zmizelých osobách. Nemocnice a všechna zdravotnická zařízení, útvary a jednotky zdravotnické služby nesmějí být za žádných okolností napadeny. Dostanou-li se příslušníci zdravotnické služby do moci nepřátelské strany, mohou i nadále pokračovat ve své činnosti. Stejně ochrany požívá i personál Mezinárodního červeného kříže. Všechny uváděný zdravotnický personál, který se dostane do moci nepřátelské strany, může být zadržen pouze potud, pokud to vyžaduje potřeba a počet válečných zajatců. Zadržení příslušníků zdravotnického personálu požívají práv válečných zajatců, avšak nesmějí být pokládáni za zajatce. Mají být vráceni, jakmile to okolnosti dovolí. Byla stanovena ochrana zdravotnické a letecké přepravy, která je v soudobých konfliktech nepostradatelná, a k tomu účelu stanoven i jednotný signalizační systém. Rozeznávacím znakem sanitní služby v ozbrojených silách je červený kříž v bílém poli, nebo červený půlměsíc (islámské státy) anebo červený lev a slunce v bílém poli (Írán), popř. červené hvězdy Davidovy (Izrael). Zneužití znaku červeného kříže je válečným zločinem.

Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trusečnicků ozbrojených sil na moři aplikuje výše uvedené zásady na námořní válku; některá odlišná ustanov-

vení této úmluvy vyplývají ze zvláštností námořní války. Nemocniční lodě, jakož i lodě oficiálně uznané pomocnými společnostmi k stejným účelům, nesmí být napadeny ani zabaveny. Totéž platí o zachráných člunech. Válčíci strany mají však právo prohlídky a jsou oprávněny dosadit na tyto lodě neutrální pozorovatele, kteří by zajišťovali dodržování úmluvy.

Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci stanoví, že za válečné zajatce podle úmluvy mohou být pokládány tyto kategorie osob:

a) příslušníci ozbrojených sil včetně milic a dobrovolných sborů, které jsou jejich součástí, dále příslušníci jiných ozbrojených sborů, včetně členů organizovaných hnutí odporu (partyzánů), pokud mají v čele osobu odpovědnou za podřízení, mají označení viditelné na dálku, nosí otevřeně zbraň a zachovávají válečné zákony a obyčeje,

b) příslušníci pravidelných ozbrojených sil vlády nebo moci druhou stranou neuznávané,

c) osoby doprovázející ozbrojené síly, aniž by byly jejich součástí (např. váleční zpravodajové), které k tomu byly zmocněny ozbrojenými silami a vybaveny průkazem totožnosti,

d) osoby, které náležejí nebo náležely k ozbrojeným silám válčící strany, jejíž území bylo okupováno, jestliže okupující strana pokládá za nutné je internovat.

f) osoby, které neutrální stát přijal na území a podle pravidel mezinárodního práva má povinnost internovat.

Postavení válečného zajatce počíná okamžikem, kdy se ocitl v moci nepřátelské strany a trvá až do propuštění a konečného návratu do vlasti. S válečnými zajatci se musí vždy nakládat lidsky, musí být chráněni před násilnými činy a urážkami. Odvetná opatření proti nim se zakazují. Při výslechu není zajatec povinen udat více než jméno, příjmení, datum narození, hodnost a matiční číslo. Na válečném zajatci nesmí být žádným způsobem vynucovány jakékoli další informace. Nesmějí se jim odebírat součástky výstroje, osobní potřeby, hodnostní označení a vyznamenání. Váleční zajatci mají být v co nejkratším čase dopraveni do zajateckých táborů umístěných mimo oblast válečných operací a označených shora viditelnými znaky. Ubytovací podmínky mají být obdobné jako v dané oblasti u vojenských jednotek moci, do jejíhož zajetí upadli. Stravování

zajatců má být takové, aby byli udrženi při zdraví a nedošlo k jejich podvýživě. Současně se jim v potřebné míře poskytne oděv, prádlo a obuv, lékařská pomoc a ošetření. Každému zajatci se má umožnit, aby po příchodu do tábora zaslal své rodině zprávu o svém zajetí, zdravotním stavu a adresu. Váleční zajatci podléhají soudní a kázeňské pravomoci ozbrojených sil moci, v jejíž jsou moci. Zakázány jsou všechny romadné tresty, fyzické tresty a jakékoli týrání. Zajatci mohou být používáni k práci s přihlídnutím k jejich tělesným schopnostem a zdravotnímu stavu. Nesmí se používat k nezdravým a nebezpečným pracím.

Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války upravuje okruh osob touto úmluvou chráněných pro jednotlivé účely různě. Veškeré obyvatelstvo (tedy i příslušníky vlastní válčící strany) chrání ustanovení II. části, která se týká raněných a nemocných civilních osob, přestárlých, rodíček a dětí, jakož i ústavů a zařízení sloužících těmto osobám a jejich transportům.

Válčíci strany jsou povinny propouštět zásilky léků a zdravotnického materiálu, určené pro civilní obyvatelstvo, jakož i zásilky potravin a šatstva pro děti do 15 let.

Jiná ustanovení úmluvy se vztahují pouze na civilní osoby, které nejsou příslušníky válčící strany, pod jejíž mocí jsou — tedy na nepřátelské příslušníky. Tyto osoby mají za všech okolností nárok na ochranu své osobnosti, cti, rodinných práv, náboženského přesvědčení, zvyků a obyčejů. Musí s nimi být zacházeno lidsky a musí být chráněny před násilím a zastrahováním. Na tyto osoby nesmí být vykonáván žádný nátlak. Kolektivní tresty a odvetná opatření vůči nim jsou zakázány. Rovněž je zakázáno brát civilní osoby jako rukojmí. Výslovně se zakazuje používání jakýchkoli prostředků, které by mohly způsobit fyzické utrpení nebo smrt chráněných osob. Na cizince (neutrální příslušníky), kteří jsou na území válčící strany, má být v zásadě aplikován cizinecký režim v míru. Značná část ustanovení úmluvy je věnována postavení chráněných osob na okupovaném území. Zejména jsou zakázány deportace obyvatel okupovaného území, nebo naopak přemisťování jiných osob na okupované území. Chráněné obyvatelstvo nesmí být žádným způsobem nuceno vstupovat do ozbrojených sil okupační moci ani jako dobrovolníci.

Závažnou mezinárodní právní normou je „**Úmluva o zákazech nebo omezeních**

použití určitých konvenčních zbraní, které mohou způsobovat nadměrné utrpení nebo

mít nerozlišující účinky", ratifikovaná ČSSR a ostatními státy socialistického společenství v roce 1983.

V preambuli úmluvy se zdůrazňuje, že každý smluvní stát má povinnost zdržovat se použití síly nebo hrozby silou proti suverenitě jiného státu, proklámá se všeobecná zásada ochrany civilního obyvatelstva proti účinkům vojenských akcí a zákaz použití zbraní, střeliva, materiálů a způsobů vedení války, jež v ozbrojených konfliktech vedou k mimořádným škodám a zbytečnému utrpení a k vážnému poškození životního prostředí.

Zvlášť významné je ustanovení čl. 6 úmluvy, které zavazuje smluvní státy v době míru i v průběhu ozbrojeného konfliktu obeznamenat s ní a připojenými protokoly obyvatelstvo a zahrnovat jejich studium do programu vojenské přípravy ozbrojených sil.

Nedílnou součástí úmluvy jsou tři protokoly.

Protokol I. o nezjistitelných střepinách zakazuje používat jakékoli zbraně, jejichž primárním účinkem je zranění střepinami, které jsou v lidském těle nezjistitelné rentgenovými paprsky.

Protokol II. o zákazech nebo omezeních použití min, nástražných min a jiných prostředků se vztahuje na používání min na souši, nástražných min a jiných prostředků, včetně min kladených za účelem zábrany překonání pobřežních pásem vodních křižovatek. Netýká se vodních min na moři nebo na vnitrozemských vodních cestách. Při používání uvedených min a prostředků je zakázáno za všech okolností jejich zaměřování k útoku či obraně proti civilnímu obyvatelstvu i jednotlivým civilním osobám. Taxativně je vymezen zákaz používání nástražných min spojených s nemocnými, zraněnými nebo mrtvými osobami, hroby, lékařskými prostředky, dětskými hračkami a ostatními předměty sloužícími dětem, potravinami nebo nápoji, objekty náboženského charakteru, historickými památkami, zvířaty nebo zdechlinami. V protokolu jsou dále stanoveny podmínky pro zaznamenávání poloh minových polí a upravena mezinárodní spolupráce při jejich likvidaci.

Protokol III. o zákazech nebo omezeních použití zápalných zbraní upravuje definici „zápalné zbraně“. Zápalné zbraně mohou mít formu ohňometů, fúgasů, nábojů, raket, granátů, min, pum a jiných nosičů

zápalných látek. Zápalné zbraně nezahrnují munici, jež může mít náhodný zápalný účinek. Protokol za všech okolností zakazuje učinit civilní obyvatelstvo, jednotlivé civilní osoby či civilní objekty předmětem útoku zápalnými zbraněmi. (Bližší vysvětlení úmluvy je obsaženo v článku plk. Ing. M. Štembery — Vojenská mysl 7/1982.)

Dalším mezinárodním smluvním dokumentem v oblasti válečného práva je „**Úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu**“, sjednaná v Haagu v roce 1954 (publikovaná ve vyhlášce č. 94/1958 Sb.). Touto úmluvou, jejímž signatářem je i Československo, jsou chráněny kulturní statky před zničením za ozbrojeného konfliktu. Za kulturní statky se považují ty, které mají velkou důležitost pro kulturní dědictví národů, jako:

a) památky architektonické, umělecké nebo historické, archeologické, archeologická naleziště, stavební celky historicky nebo umělecky zajímavé, umělecká díla, rukopisy, knihy nebo jiné předměty uměleckého nebo archeologického významu, dále vědecké sbírky a důležité sbírky knih a archiválií,

b) budovy sloužící k uchování a vystavování uvedených kulturních statků, jako muzea, velké knihovny, archivy, jakož i úkryty určené pro jejich úschovu za ozbrojeného konfliktu,

c) střediska kulturních památek, obsahující značný počet kulturních statků.

Státy, které přistoupily k úmluvě, budou již v míru připravovat zabezpečení kulturních statků na svém území. Přitom převzaly závazek, že budou šetřit kulturní statky za ozbrojeného konfliktu jak na vlastním území, tak i na území ostatních států. Zároveň nepřipustí, aby se těchto statků používalo pro účely, které by je za ozbrojeného konfliktu mohly vystavit poškození nebo zničení. Zakázána jsou i odvetná opatření vůči kulturním statkům.

Kulturní statky mohou být opatřeny poznávacím znakem, který by usnadnil jejich rozeznání od ostatních objektů.

Ochrana mohou používat zvlášť důležité kulturní statky, zapsané v Mezinárodním rejstříku kulturních statků pod zvláštní ochranou. Podle úmluvy se poskytuje ochrana i personálu určenému pro jejich ochranu. V případě, že tento personál padne do rukou nepřátelské strany, umožní se mu nadále vykonávat jeho působnost.

Zásada socialistického internacionalismu, na níž spočívají vzájemné vztahy států socialistického společenství, zákonitě

působí k tomu, že se ve vývoji světové socialistické soustavy neustále prohlubuje a utužuje mezinárodní spolupráce jednot-

livých subjektů mezinárodního práva — socialistických států. Je objektivně prokazatelné, že tato mezinárodně právní regulace vykazuje stále větší vliv též na formování norem mezinárodního práva a jeho institutů ve světovém měřítku.

Současné mezinárodní právo dává i ve své dnešní nedokonalé podobě šanci pokrokovým právním zásadám, které zakazují nejtypičtější způsoby imperialistické politiky a byly by schopny zajistit pokojné soužití států s rozdílným společenským zří-

zením v průběhu přechodného období od kapitalismu k socialismu. Budou-li v celém mezinárodním společenství respektovány již dnes platné zásady obecného mezinárodního práva o suverenitě a rovnoprávnosti států s rozdílným společenským zřízením, o právu národů na sebeurčení, o nepřipustnosti intervence, naprostém zákazu útočné války a o povinnosti k základní mezinárodní spolupráci v oblasti politickohospodářských a kulturních vztahů, budou tím vytvořeny podmínky k upevnění trvalého míru ve světě.

SOVĚTSKÉ DĚLOSTŘELECTVO V LETECH VELKÉ VLASTENECKÉ VÁLKY

Plukovník
doc. PhDr. Karel Adám, CSc.

K vítězství SSSR ve Velké vlastenecké válce přispělo významnou měrou sovětské dělostřelectvo, hlavní palebná síla pozemního vojska a základní prostředek umlčování a ničení nepřítele jak v obraně, tak i za útoku.

V letech války zaznamenalo dělostřelectvo značný růst po kvantitativní i kvalitativní stránce. Jestliže bojující armáda měla v červnu roku 1941 asi 38 000 děl a minometů, pak v červenci roku 1943 asi 105 000 a v lednu roku 1945 již 107 300.

Kvalitativní změny se projevovaly zvětšováním dostřelu a rychlosti střely, zvyšováním účinnosti a mohutosti náboje i růstem počtu dělostřeleckých zbraní větších ráží. Minomety ráže 50 mm se jako málo účinné začaly v průběhu války z výzbroje vyřazovat. Praporeční minomety ráže 82 mm a plukovní minomety ráže 120 mm, které se v boji osvědčily, zůstaly ve výzbroji a používaly se až do konce války. Dále byl do výzbroje zaveden minomet ráže 160 mm, který se stal mohutným palebným prostředkem divize. Až do roku 1943 tvořily minomety více než polovinu všech dělostřeleckých prostředků Sovětské armády. Později se však tento poměr změnil ve prospěch děl. Mnohé druhy a typy dělostřelecké bojové techniky se modernizovaly a konstruovaly se nové, jako např. kanóny ráže 57, 76 a 100 mm a houfnice ráže 152 mm.

Rychlým tempem se rozvíjelo protitankové dělostřelectvo. Ráže jeho děl se téměř zdvojnásobila, což spolu s používáním podkaliberních kumulativních střel zvýšilo průbojnost více než pateronásobně.

Do výzbroje přicházely ve stále větším počtu protiletadlové kanóny, zejména ráže 37 mm a 85 mm. Jejich počet se v letech války zvýšil více než dvaapůlkrát.

Všechna tato opatření umožnila, že na konci války byl počet minometů a dělostřeleckých hlavních u divize ve srovnání s podzimem roku 1941 téměř dvojnásobný. Váha minometné salvy divize se zvýšila více než sedmkrát a váha salvy děl dvakrát.

Bouřlivě se rozvíjelo reaktivní dělostřelectvo. Poprvé byly ve Velké vlastenecké válce použity raketomety 14. července roku 1941 na úseku obrany 20. armády východně Orši.

Měnila se i organizační struktura svazků a útvarů dělostřelectva. Vývoj organizace dělostřelectva byl zaměřen na zvyšování samostatnosti svazků a svazů v boji a operaci. Souběžně se zvyšováním počtu děl a minometů probíhal nepřetržitý proces zdokonalování organizace divizního dělostřelectva. Koncem války měla divize dělo-

střeckou brigádu, oddíl protitankových kanónů, oddíl samohybných děl a protiletadlový dělostřelecký oddíl.

Po opětovném zavedení střeckých sborů měla řada z nich sborový dělostřelecký pluk, pluk reaktivního dělostřelectva (M-13) a protiletadlový dělostřelecký oddíl. Od roku 1944 měly některé sbory dělostřeleckou brigádu.

V průběhu války se projevila nezbytnost existence armádního dělostřelectva. Od dubna roku 1943 byl organizačně začleňován do vševojskové armády kanónový pluk, stíhací protitankový dělostřelecký pluk a protiletadlový dělostřelecký pluk. V roce 1944 se pak začaly vytvářet armádní kanónové dělostřelecké brigády, stíhací protitankové dělostřelecké brigády a protiletadlové dělostřelecké divize. V zájmu zajištění nepřetržité podpory pěchoty a tanků v boji se vytvářely pluky a brigády samohybného dělostřelectva.

Ke značným organizačním změnám došlo i u dělostřelectva zálohy hlavního velení. Na začátku války se tato záloha skládala z pluků a oddílů a představovala maximálně 8 procent všech dělostřeleckých prostředků. Její rozvoj probíhal po linii vytváření svazků různého určení, jako průlomových dělostřeleckých divizí a sborů, kanónových dělostřeleckých divizí, protiletadlových dělostřeleckých divizí, minometných divizí, samostatných dělostřeleckých brigád a pluků, samostatných stíhacích protitankových dělostřeleckých brigád a pluků, samostatných minometných brigád a pluků, samostatných raketometných brigád, samostatných samohybných dělostřeleckých brigád a pluků. Na začátku roku 1945 představovalo dělostřelectvo zálohy hlavního velení téměř 50 procent veškerého dělostřelectva pozemních vojsk. Velké dělostřelecké svazky, kterými disponovalo hlavní velení, dovozovaly používat je soustředěně, hromadně a vytvářet vysoké hustoty hlavních na rozhodujících směrech.

Sovětské dělostřelectvo splnilo úkoly v průběhu války nejen proto, že se kvalitativně a kvantitativně rozvíjelo, že se zdokonalovala jeho organizační struktura, ale také proto, že se zefektivňovalo jeho použití v bojové činnosti.

Důležitým opatřením, které mělo zásadní význam pro zlepšení řízení zvláště velkých uskupení dělostřelectva v operacích, byla změna uskutečněná vrchním hlavním velením v roce 1942, kdy funkce náčelníka dělostřelectva byla nahrazena funkcí velitele dělostřelectva. Zavedením funkcí velitelů dělostřelectva, kteří byli u frontů a armády členy válečných rad, zdůraznilo růst úlohy dělostřelectva.

Velký význam pro další zvýšení efektiv-

nosti použití dělostřelectva měla směrnice vrchního hlavního velení č. 03 z 10. 1. 1942, která určovala nový způsob bojového použití dělostřelectva při průlomu obrany. Ve směrnici bylo uloženo, aby se ke zvýšení účinnosti dělostřelecké podpory a efektivnosti útoku pěchoty přešlo od praxe dělostřelecké přípravy k dělostřeleckému útoku.

Za protiútok u Stalingradu byl poprvé uskutečněn dělostřelecký útok v plném rozsahu. Tam byla také získána první zkušenost z organizace zabezpečení zasazení rychlých vojsk do průlomu. V protiútku poprvé působily tři dělostřelecké divize zálohy hlavního velení a tím byl položen základ nové cestě výstavby dělostřelectva zálohy hlavního velení. Přechod Sovětské armády k rozsáhlé útočné činnosti vyžadoval vytvoření silných dělostřeleckých uskupení pro průlom a umlčování obrany nepřítel.

V bitvě u Kurska byla k rozbití fašistických úderných uskupení poprvé vytvořena silná protitanková a protidělostřelecká obrana. Hustota protitankového dělostřelectva dosáhla 24 hlavních na 1 km fronty. Celková hustota dělostřelectva byla asi 92 hlavních na 1 km fronty.

Jednou z důležitých podmínek k dosažení úspěchu za protiútok u Kurska bylo důsledné uplatňování principů hromadného zasazení dělostřelectva na rozhodujících směrech. Tento princip se realizoval také ve strategických útočných operacích 3. období Velké vlastenecké války. Jestliže v běloruské operaci byla hustota dělostřelectva 210–226, ve viselsko-oderské 200–280, pak v berlínské operaci již 280 až 320 hlavních na 1 km úseku průlomu.

V průběhu války nepřetržitě narůstala hloubka současného umlčení obrany nepřítel a hloubka dělostřelecké podpory útoku pěchoty a tanků. Hloubka umlčování nepřátelské obrany činila v období let 1941–1942 1,5–2 km, v roce 1944 6–8 km a v roce 1945 10–12 km. To znamená, že vzrostla více než 4–5krát.

Také sovětské reaktivní dělostřelectvo, které se zrodilo na počátku Velké vlastenecké války, prošlo slavnou bojovou cestou. Vyrostlo v nový, perspektivní druh dělostřelectva, které mělo vlastní systém zbraní, organizaci, metody vedení palby a formy bojového použití.

Palba reaktivního dělostřelectva byla součástí celkového systému dělostřelecké palby a zaujímal v ní stále důležitější místo. V průběhu útočných operací se zdokonalovalo řízení palby reaktivního dělostřelectva. Princip hromadění reaktivního dělostřelectva na hlavních směrech nalezl široké uplatnění. U armád, které útočily

na hlavních směrech, se vytvářely armádní skupiny raketometných útvarů, které se často dělily na podskupiny podle počtu sborů prvního sledu.

Všechny útočné operace byly zpravidla zahajovány salvou raketometných útvarů. Ke konci dělostřelecké přípravy bylo používáno salv raketometů ke zvýšení hustoty palby před ztečí pěchoty a tanků.

V obraně se reaktivní dělostřelectvo používalo nejen proti živé síle, ale i proti tankům. Úkol plnilo především hromadnou palbou proti prostorům soustřeďování a proti silným tankovým uskupením.

V průběhu války byly zdokonalovány také metody vedení palby reaktivního dělostřelectva. Základní metodou byla salva oddílu.

V průběhu Velké vlastenecké války byly vypracovány a uplatňovány hlavní principy použití dělostřelectva. Patří mezi ně: hromadné nasazení dělostřelectva na hlavních směrech, manévry prostředky a

palbou ke splnění rozhodujících úkolů, nepřetržitá palebná podpora vojsk, těsná součinnost s jinými druhy vojsk a letectvem a nepřetržitě velení dělostřelectvu.

Zkušenosti z rozvoje a použití sovětského dělostřelectva ve Velké vlastenecké válce mají význam pro zkvalitňování vojenského umění a bojové použití dělostřelectva i v současných podmínkách. Sovětské dělostřelectvo přispělo významným podílem k vítězství sovětských ozbrojených sil nad fašistickým Německem a jeho spojenci. Za úspěšné splnění bojových úkolů bylo 2100 dělostřeleckých útvarů a svazků vyznamenáno řády, 1200 dělostřeleckým útvarům a svazkům byly uděleny čestné názvy, 137 dělostřeleckých útvarů a divízi bylo jmenováno gardovými, 1800 dělostřelcům byl udělen titul hrdiny Sovětského svazu. Toto vysoké ocenění je výrazem přínosu sovětských dělostřelců pro vítězství a jejich vysokého vojenského mistrovství a morálně politického uvědomění.

СОДЕРЖАНИЕ

Министр обороны СССР Маршал Советского Союза С. Л. Соколов	
Опыт Великой Отечественной войны и его значение в современных условиях	3
Статья перепечатанная из специального выпуска советского журнала „Военная мысль“, изданного в честь 40 летней годовщины великой победы СССР над фашистской Германией. Автор обобщает опыт из операций начального периода Великой Отечественной войны и определяет принципы, которые необходимо применять в оперативной и боевой подготовке в настоящее время.	
Из выступления Маршала Советского Союза Г. К. Жукова на военно-научной конференции группы советских войск в Германии (ноябрь – декабрь 1945 г.)	11
Статья содержит общие выводы намеренные к дальнейшему изучению опыта войны, к использованию боевого опыта в подготовке штабов, командного состава и войск.	

Ярослав Кратохвил, кандидат военных наук	
Место и роль ЧНА в Варшавском Договоре	20
Автор подчеркивает общий характер обороны социализма с его интернациональными аспектами и требованиями к созданию внутренних и внешних условий для повышения обороноспособности государства.	

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Некоторый опыт из оперативно-стратегического учения ЦИТ-84	
Полковник Здзек Сватощ	
Оперативное искусство	25
Автор статьи рассматривает некоторый опыт из области оперативного искусства. Он обращает особое внимание на планирование и подготовку операции, организацию и ведение оборонительной операции, контратаки (контрудары), охват, обход, ОМГ, а также на преодоление водных препятствий.	
Полковник Карел Куба	
Тактика	30
Автор из опыта указанного учения останавливается на вопросах управления войсками, ведения наступления, огневого поражения противника, инженерной подготовки позиций, а также на вопросах применения противотанковых резервов.	
Полковник Вацлав Лготски, кандидат военных наук, профессор	
Сорок лет строительства ПВО страны	35
Автор статьи рассматривает развитие противовоздушной обороны страны на отдельных этапах строительства ЧНА после освобождения Чехословакии Советской Армией.	
Полковник Карел Либл	
Устройство тактических и оперативных заграждений	41
Автор объясняет значение тактических и оперативных заграждений, их распределение, маневр и принципы устройства.	
Подполковник Богуслав Догнал	
Место и роль автомобильно-дорожного движения	49
Автор статьи разбирает систему планирования и управления этим видом движения по территории.	

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Новые средства вооруженной борьбы и характер современных наступательных операций	53
Актуальные вопросы современного наступательного боя	60
	95

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Вацлав Мадера	
Реорганизация наземных войск армии США	67
Автор, исходя из военных подготовлений США к войне, объясняет организацию механизированной и бронетанковой дивизии „86“, ее количественный состав и показывает основные виды вооружения.	
Генерал-майор Мирослав Будски	
Химическое оружие армий НАТО	73
Автор характеризует химическое оружие, взгляды военных специалистов армии США на их применение, а также указывает количество накопленных резервов этого оружия в арсеналах армий НАТО.	
Капитан Иван Блага	
Принципы тылового обеспечения вооруженных сил НАТО	81
Автор объясняет программу тылового обеспечения с точки зрения мероприятий, касающихся объединения и координации тылового обеспечения вооруженных сил НАТО.	
Полковник Благовлад Бартак полковник Йосеф Новотны	
К некоторым актуальным вопросам нормативов международного права	86
Авторы объясняют основные исходные данные международного права, которые гарантируют государства социалистического общества, а также важнейшие правила международного военного права послевоенного периода.	
Полковник Карел Адам, кандидат военных наук, доцент	
Советская артиллерия в годы Великой Отечественной войны	92
Автор характеризует развитие и использование артиллерии в Великой Отечественной войне, а также ее значение в подавлении и уничтожении противника, как в обороне, так и в наступлении.	